

NOAH E. COTSEN LIBRARY OF
YIDDISH CHILDREN'S LITERATURE

STEVEN SPIELBERG DIGITAL YIDDISH LIBRARY
NO. 06782

MAYN YIDISH BUKH

M. Gelman

NATIONAL YIDDISH BOOK CENTER
AMHERST, MASSACHUSETTS

NATIONAL YIDDISH BOOK CENTER
AMHERST, MASSACHUSETTS
413 256-4900 | YIDDISH@BIKHER.ORG
WWW.YIDDISHBOOKCENTER.ORG

MAJOR FUNDING FOR THE
STEVEN SPIELBERG DIGITAL YIDDISH LIBRARY
WAS PROVIDED BY:

Lloyd E. Cotsen Trust
Arie & Ida Crown Memorial
The Seymour Grubman Family
David and Barbara B. Hirschhorn Foundation
Max Palevsky
Robert Price
Righteous Persons Foundation
Leif D. Rosenblatt
Sarah and Ben Torchinsky
Harry and Jeanette Weinberg Foundation
AND MEMBERS AND FRIENDS OF THE
National Yiddish Book Center

The *goldene pave*, or golden peacock, is a traditional symbol of Yiddish creativity. The inspiration for our colophon comes from a design by the noted artist Yechiel Hadani of Jerusalem, Israel.

The National Yiddish Book Center respects the copyright and intellectual property rights in our books. To the best of our knowledge, this title is either in the public domain or it is an orphan work for which no current copyright holder can be identified.

If you hold an active copyright to this work – or if you know who does – please contact us by phone at 413-256-4900 x153, or by email at digitallibrary@bikher.org

מ. געלמאן

מײן ייִדיש בוך

דריי

געצייכנט פון
מ א ר י ס פ א ס

פארלאג פון דעם ייִדישן פראטערנאלן פאלקס-ארדן

צייכענונגען אויף זיימן 7, 8, 9, 24, 28, 54, 64, 65, 90, 93, 103

געצייכנט פון ש. קאמינסקי.

Copyright by the
BOOK LEAGUE
OF THE JEWISH PEOPLES FRATERNAL ORDER
80 Fifth Avenue, New York 11, N. Y.
September, 1945

PRINTED IN U S.A.

גוטמאָרגן!

• שנייער וואַסערמאַן

גוטמאָרגן, גוטמאָרגן, דער טאָג העלט שוין אויף!
 עס וועקן די פייגל אין נעסטן זיך אויף.
 עס ווערן צערונגען די נעפלען אין פעלד,
 פון נעפל אַרום העלט אַ ליכטיקע וועלט!

און קינדער, ווי בלומען אין בייטן צעבליט,
 אין מונטערע רייען, מיט ריטמישע טריט,
 מיר גייען דעם מאָרגן אַנטקעגן מיט פרייד,
 דעם ליכטיקן מאָרגן, הורך דורות פאַרווייט.

שלאַנקע די רייען, אַ ריי נאָך אַ ריי,
 בלאַנקע, ווי עס בלאַנקט אויף די הויכן דער שניי.
 פריי, ווי די שטראַמען אין טייכן צערוישט,
 מיר שפּאַנען אַנטקעגן דעם מאָרגן אַרום!

גוטמאָרגן, גוטמאָרגן, דער טאָג העלט שוין אויף!
 עס וועקן די פייגל אין נעסטן זיך אויף.
 עס ווערן צערונגען די נעפלען אין פעלד,
 פון נעפל אַרום העלט אַ ליכטיקע וועלט!

פאַרשטיי די ווערטער:

העלט — שיינט	לively — מונטער	שיינט — שיינט
נעפל — fog	דורות (דוירעס) — generations	שיינענדיקע
בייט — flower-bed	שלאַנקע — הויכע	הויכן — heights

די בעסטע סחורה

אויף א שיף, וועלכע איז געשוואומען אין ווייטע לענדער, זיינען געפארן פיל סוחרים, וואָס האָבן געפירט פאַרשיידענע סחורות. זיי האָבן געשמועסט וועגן האַנדל, געוווּן איינער דעם צווייטן זייערע סחורות, געקויפט און געביטן זיך מיט זיי.

צווישן די סוחרים איז געזעסן אַ געלערנטער.

— וואו איז דיין סחורה? — האָט מען אים געפרעגט.

— מיין סחורה וועל איך ווייזן, ווען מיר וועלן קומען אין לאַנד —

האַט געענטפערט דער געלערנטער.

די סוחרים האָבן זיך געוויצלט איבער אַזאַ סחורה, וואָס מען

זעט זי נישט און זי פאַרנעמט קיין אַרט נישט אויף דער שיף.

אויפן וועג זיינען אויף זיי אַנגעפאלן ים-רויבער און צוגענומען

די גאַנצע סחורה. ווען די שיף איז אַנגעקומען אין לאַנד, זיינען אַלע

סוחרים אַראָפּ הוילע און נאַקעטע. זיי האָבן אַפילו נישט געהאַט אויפן

ערשטן מאַלצייט. אויפן געלערנטן מענטשן אָבער האָבן געוואַרט פיל

תלמידים זיינע און פריינט. מען האָט אים באַגעגנט מיט גרויס כבוד.

דעמאָלט האָבן די סוחרים פאַרשטאַנען, אין וואָס באַשטייט זיין

סחורה. זיי זיינען צו אים צוגעגאַנגען און האָבן געזאָגט:

— גליקלעך ביסטו, געלערנטער, מיט דיין סחורה. איצט ווייסן

מיר, אַז זי איז די בעסטע: זי ווערט נישט גערויבט און גייט נישט

פאַרלאָרן.

פאַרשטיי די ווערטער:

האַנדל — business
מאַלצייט — meal
תורה (טוירע) — בילדונג
education

סחורה (סכוירע) — wares
סוחר (סויכער) — merchant
תלמידים (טאַלמידים) שילער
כבוד (קאַוועד) רעספּעקט

תורה איז די בעסטע סחורה

קענסטו לייענען די ווערטער?

תורה	סחורה	ים	תלמידים	כבוד
------	-------	----	---------	------

געדענק:	די שיף	די סחורה	דאָס לאַנד	דער ים
---------	--------	----------	------------	--------

צום נייעם לערן־יאָר

• דוד האַפּשטיין

אונדזער שול איז ברייט און שיין,
ברייט צעעפנט אלע מירן —
קומט צו גיין,
ברענגט צו פירן!

ברייט צעעפנט זיינען מירן,
רופן, לאָדן איין:
„קומט אין צווייען, קומט אין פירן.
קומט אין שול אַריין“!

קינדער, קינדער, גרייט זיך גיכער,
סױואַרט די שול, עס וואַרטן ביכער.
ווענט שוין אויסגעפאַרבעט וואַרטן,
שויבן גלאַנצן, פול מיט שיין —
קינדער, קומט אין שול אַריין!

פאַרשטיי די ווערטער:

שויבן — window panes	לאָדן איין — invite
גלאַנצן — שיינען	ברייט צעעפנט — wide open
גיכער — שנעלער	אויסגעפאַרבעט — painted

געדענק:	דאָס יאָר	די שול	די טיר	דאָס בוך
---------	-----------	--------	--------	----------

א י צ ט י ק ע צ י י ט

1טע פּערזאָן מערצאַל:	1טע פּערזאָן מערצאַל:
מיר גייען אין שול	איך גיי אין שול
מיר קומען אין שול	איך קום אין שול
מיר שטייען אין גאַס	איך שטיי אין גאַס
מיר שפּרינגען פּון די טרעפּ	איך שפּרינג פּון די טרעפּ
מיר שווימען אין טייך	איך שוויים אין טייך

אַ ר ב ע ט: שרייב די פינף ווערכן 1טע פּערזאָן איינצאַל און מערצאַל:
וואַקסן, ליגן, שלאָפן, פאַרן, לויפן.

מאנטיק

• מארק טוויין

1.

מאנטיק אין דער פרי. מאם האט זיך נאָר וואָס אויפגעכאַפט.
„ס'וואָלט זייער גוט געווען איצט מיט אַ מאָל קראַנק ווערן“ —
טראַכט ער זיך — „דעמאָלט וואָלט איך געבליבן אין דער היים!“
אַבער ס'מוט אים קיין זאָך נישט וויי. ער באַטראַכט זיך — עפעס
שניידט אַ ביסל אין בויך. ער דערפרייט זיך, אַבער ס'גייט באַלד
איבער און מאַם נעמט ווידער טראַכטן.

פלוצלונג — סאַראַ גליק! דער אויבערשטער צאָן שאַקלט זיך.
מאָס וויל שוין אָנהויבן שרייען. אַבער דאָ באַטראַכט ער זיך, אַז ווען
ער זאָל אָנווייזן אויפן צאָן, קאָן נאָך די מומע פאַלי דעם צאָן אַרויס-
רייסן. און פאַר אַרויסרייסן אַ צאָן האָט ער זייער מורא — ס'מוט
דאָך שטאַרק וויי!

און עס בלייבט ביי אים — לאָזן דעם צאָן אויפן לעצטן פאַל און
דערווייל זוכן עפעס אַן אַנדערע קרענק.

ס'איז שווער, זייער שווער צוטראַכטן. נאָר ביסלעכווייז נעמט ער
זיך דערמאָנען, אַז אַמאָל האָט דער דאָקטער דערציילט אַ געשיכטע
וועגן איינעם אַ קראַנקן, וואָס איז צוליב אַ פינגער געלעגן איבער דריי
וואַכן אין בעט.

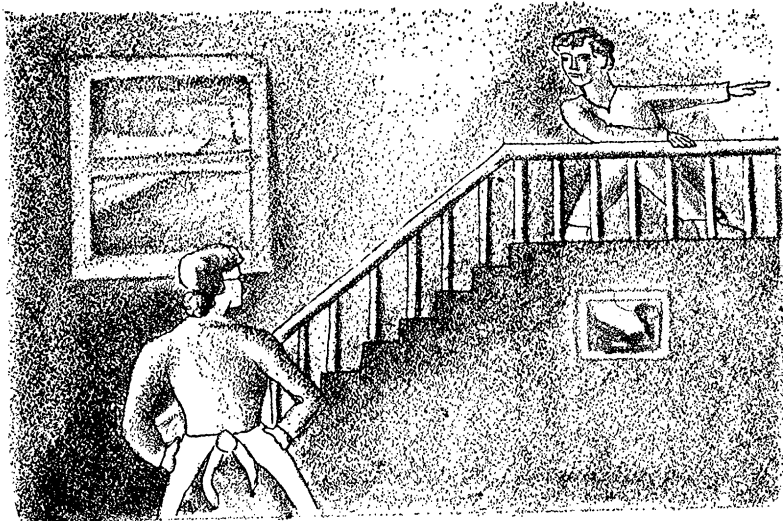
2.

מאָס שמעקט האַסטיק אַרויס פון אונטער דער קאַלדרע דעם
פינגער, וואָס אַ שוואַרצער זשוק האָט אים נעכטן איינגעכיסן, און
נעמט אים באַטראַכטן. איין צרה נאָר — ער ווייס נישט, וואָס פאַר
אַ סמנים מ'דאַרף האַכן צום קראַנקן פינגער. ער וועט אַבער פּרוּאוון,
אפשר וועט זיך איינגעבן.

און ער הייבט אַן צו קרעכצן.

דער ברודער סיד, וואָס שלאָפט צוזאַמען מיט מאַמען, הערט
אַבער, ווייזט אויס, נישט דאָס קרעכצן. מאָס שמרענגט זיך אַן און
קרעכצט שטאַרקער. און ס'נעמט זיך אים דאַכטן, אַז דער פינגער
הייבט טאַקע אַן וויי צו טאַן. סיד רירט זיך נאָך אַלץ נישט.

מאָס ווערט מיד. ער רומט זיך אַ ביסל אָפּ און נעמט זיך ווידער
צו דער אַרבעט. ער מאַכט דאָס אַזוי קונציק, ווי אַן אמתער קראַנקער.
סיד ליגט אַלץ און כראַפּעט.

מאמען כאפט אן א כעס. ער הייבט אן צו שרייען און צו מרייסלען
דעם ברודער :

— סיד! סיד! סיד! ...

דאס העלפט. סיד כאפט זיך אויף, גענעצט זיך אויס, הייבט זיך
אויף און קוקט אן מאמען.

סיד פרעגט כא אים :

— מאם, וואס איז דיר, מאם ?

מאם ענטפערט ניט.

— מאם, הער נאר, מאם! וואס איז דיר ? — פרעגט איבער סיד
און קוקט מיט שרעק דעם ברודער אין פנים אריין.

מאם האט שוין אבער קיין כוח ניט. קוים וואס ער קרעכצט.

— לאז מיך, סיד! לאז! ס'איז מיר שלעכט!

— וואס איז דיר, מאם ? איך וועל אריינרופן די מומע! ...

— מ'דארף ניט... ס'וועט איבערגיין... רוף ניט...

— וואס איז דיר, מאם ? הער אויף צו קרעכצן, איך האב מורא.

זאג, וואס טוט דיר וויי ?

— רעד ניט, סיד, איך קאן ניט! אַך!

— פארוואס האסטו מיך פריער ניט אויפגעוועקט ? הער אויף,

מאם! ס'איז שרעקלעך! זאג, וואס טוט דיר וויי ?

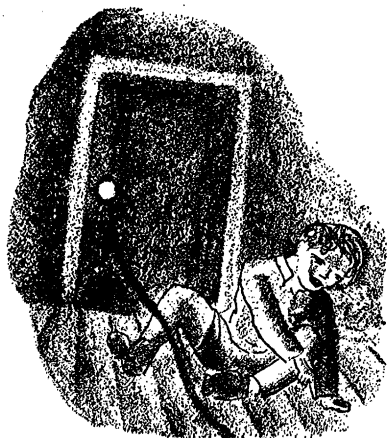
— איך בין דיר מוחל, סיד... פאר אלץ, וואס דו האסט מיר גע-

טאן... אז איך וועל שוין ניט זיין...

— טאָם, טאָם! וואָס איז דאָס, דו שטאַרבסט? ...
 — איך בין אַלעמען מוחל, סיד... זאָג זיי דאָס און געדענק: מיין
 רעמעלע און מיין קעצעלע גיב אַוועק דעם מיידעלע, וואָס איז ניט
 לאַנג צוריק אַהער געקומען צו פאַרן, און זאָג איר ...
 סיד האָט אַרויפגעכאַפּט אויף זיך עפעס אַ רעקל און איז אַרויס-
 געלאָפּן.

איצט האָט זיך שוין טאָם אַזוי צוגעוואוינט צו זיין ראַל, אַז דער
 קרעכץ איז אויסגעקומען אַזוי ווי נאַטירלעך.

סיד איז אַראָפּגעלאָפּן צו דער
 מומען און האָט אויסגעשריען:
 — מומע! גיכער! טאָם
 שטאַרבט אַוועק!
 — שטאַרבט אַוועק?
 — יא, גיכער, קומט אַרויף!
 — נאַרישקייטן, ער וועט ניט
 שטאַרבן! — האָט זי געזאָגט.
 פונדעסטוועגן האָט זי זיך גלייך
 געלאָזט לויפן צו טאַמען. סיד
 און די שוועסטער מערי זיינען
 איר נאַכגעלאָפּן.

3.

די מומע איז געוואָרן בלאָס. די ליפּן האָבן ביי איר געצימערט.
 — טאָם, וואָס איז דיר? — האָט זי קוים אַרויסגעזאָגט.
 — איי, מומע, איך ...
 — זאָג, וואָס איז, וואָס איז דיר, מיין קינד!
 — מומע, דער פינגער ...
 די מומע האָט זיך אַראָפּגעלאָזט אויפן שטול און גענומען לאַכן,
 דערנאָך וויינען, און נאַכדעם ביידע זאָכן צוזאַמען.
 — א, טאָם, ווי דו האַסט מיך איבערגעשראַקן! ... נו, גענוג שוין
 צו מאַכן זיך נאַריש! שטיי אויף!
 די קרעכצן האָבן אויפגעהערט, און דער פינגער האָט שוין מער
 ניט וויי געטאַן.
 דער יינגל האָט זיך אַ ביסל פאַרשעמט און געזאָגט:
 — מומע, ס'האָט זיך מיר געדאַכט, אַז איך שטאַרב. ס'האָט אַזוי
 געשטאַכן. אַז איך האָב גאַר פאַרגעסן אַן צאָן.

— דער צאן ? וואס איז מיט דיין צאן ?
 — ער שאקלט זיך און טוט שרעקלעך וויי...
 — ווייז א קוק טאן, עפן אויף דאס מויל, אבער הער אויף צו
 קרעכצן... יא, דער צאן שאקלט זיך טאקע, דערפון וועסטו אבער ניט
 שטארבן... דערלאנג מיר א פאדעם.
 — מומעלע — האט זיך טאם אנגעהויבן צו בעמן — זעט, רייסט
 אים ניט ארויס, אט האט ער שוין אויפגעהערט וויי צו טאן. איך
 וועל שוין מער ניט דערציילן אייך, אז ער וועט אפילו וויי טאן. זעט,
 טשעפעט אים ניט. איך וויל גארניט בלייבן אין דער היים. איך גיי,
 איך גיי אין סקול!...
 — א-א-א! דו ווילסט שוין ניט ? דעם גאנצן טומל האסטו דאס
 געמאכט, כדי צו בלייבן אין דער היים, ניט צו גיין אין סקול!... איי,
 טאם, טאם, איך האב דיך אזוי ליב, און דו טוסט מיר שמענדיק אן
 צרות.
 דערווייל האט מען צוגעגרייט געצייג אויף ארויסצורייסן דעם
 צאן.
 די אלטע האט ארומגעדרייט איין ברעג פון דעם פאדעם ארום
 דעם צאן און דעם צווייטן צוגעבונדן אן בעט. אין א וויילע ארום איז
 שוין דער צאן געהאנגען אויפן פאדעם.

פארשטיי די ווערטער:

טרייסלען — שאקלען

האסטיק — גיד

גענעצט — yawns	קאלדע — quilt
כוח (קויעד) — strength	זשוק — beetle
רעמעלע — small frame	סימנים (סימנים) — symptoms
בלאס — בלייד — pale	קרעכצן — to groan
געצייג — tools	כעס (קאס) — anger

געדענק:	דער פינגער	דער טומל	דער צאָן	די היים
----------------	-------------------	-----------------	-----------------	----------------

געדענקסטו ?

שטעל צו „דער“, אָדער „די“.

- ד -- העלער מאָג. ד -- ליכטיקע וועלט. ד -- בלאַנקער שניי.
 - ד -- גרויסע שיף. ד -- מיטלענדישער ים. ד -- קראַנקער פינגער.
 - ד -- נייע שמוּל. ד -- קראַנקער צאָן. ד -- וואַרעמע היים.
- (שרייב אַראָפּ אין דיין העפט)

גראַמאַטיק:

א י צ ט י ק ע צ י י ט

2טע פּערזאָן, איינצאַל: 2טע פּערזאָן, מערצאַל:

איר גייט אין שול	דו גייסט אין שול
איר קומט אין שול	דו קומסט אין שול
איר שטייט אין גאַס	דו שטיימט אין גאַס
איר שפּרינגט פּון די טרעפּ	דו שפּרינגסט פּון די טרעפּ
איר שווימט אין טייך	דו שווימסט אין טייך

אַ ר ב ע ט : שרייבט די ווערבן 2טע פּערזאָן איינצאַל און מערצאַל:
וואַקסן, ליגן, שלאָפּן, פאַרן, לויפּן.

דאָס רעדט מיין טאַמע

- אַ יינגעלע האָט זיך געפּוילט צו גיין אין שול. האָט ער טעלע-
פּאַנירט צום לערער:
— מיין זון קאָן היינט ניט גיין אין שול.
פּרעגט דער לערער:
— ווער רעדט עס ?
ענטפּערט אים דאָס יינגעלע:
— דאָס רעדט מיין טאַמע.

האַר בַּסַּט

• אברהם ריזען

שטילע גראָזן ציטערן,
 טוליען זיך און בייגן זיך;
 און די זון, די היטערין,
 נעמט צום אַפשייד בייגן זיך.

ביימעלעך פאַריאַמערטע
 באַ די הויפן הוידען זיך;
 בלעטלעך אַפגעזומערטע
 פלאַטערן און סודען זיך.

וואַלקנדלעך צעשלאַגענע
 אין דעם רוים צעשפרייטן זיך,
 פייגל שטום, צעטראַגענע
 ערגעץ פליען גרייטן זיך.

געדענק :

דער ווינט	דער וואַלקן	די זון	דער האַרבסט
-----------	-------------	--------	-------------

גראַמאַטיק :

3טע פערזאָן מערצאַל

3טע פערזאָן איינצאַל

זיי גייען אין שול	ער גייט אין שול
זיי קומען אין שול	ער קומט אין שול
זיי שטייען אין גאַס	ער שטייט אין גאַס
זיי שפרינגען פון די טרעפּ	ער שפרינגט פון די טרעפּ
זיי שווימען אין טייך	ער שווימט אין טייך

אַ ר ב ע ט : שרייב די ווערבן 3טע פערזאָן איינצאַל און מערצאַל :
 וואַקסן, ליגן, שלאָפן, פאַרן, לויפן.

דאס קלוגע יינגעלע

א גריך איז געקומען קיין ירושלים. האט זיך אים פארוואלט א שפאס מאן. נו באגעגנט ער א יידיש-קינד, און זאגט צו אים: „טו מיר א טובה, קלוג קינד. קויף מיר פאר דעם געלט עפעס אזא מאכל, וואס איך זאל עס קאנען עסן איצט, און ס'זאל מיר נאך בלייבן אויפן וועג.“ און געגעבן האט ער דעם קינד זייער ווייניק געלט.

דאס קינד איז אוועק און אים געבראכט פאר דעם געלט זאלץ... ווען דער גריך האט דערזען, וואס דאס קינד האט אים געבראכט, האט ער געשריען: „האב איך דיר דען געהייסן זאלסט מיר קויפן זאלץ?“

— „דו האסט מיר געהייסן — האט דאס קינד געענטפערט — קויפן אזא מאכל, מיט וועלכן דו זאלסט זיך קענען אנעסן איצט, און נאך קענען מיטנעמען אויפן וועג: גלויב מיר, מיין הער, אז פאר דעם געלט, וואס דו האסט מיר געגעבן, האב איך דיר געקויפט דאס ריכטיקע מאכל. פון דעם זאלץ, וואס איך האב דיר געבראכט, וועסטו האבן גענוג צו עסן דא, און נאך אויף מיטצונעמען אויפן וועג.“

קענסטו לייענען די ווערטער?

ירושלים	ארץ-ישראל	חכם	חכמה	מאכל
---------	-----------	-----	------	------

אינצאל ————— מערצאל

שמעל צו וואו מען דארף די מערצאל, און די אינצאל.

מערצאל	אינצאל	מערצאל	אינצאל
מאג	---	פילד	---
וועלט	---	צאן	---
מיל	---	היים	---
וואלד	---	תלמידים	---

סוף-זומער

• בצלאל פרידמאן

שווער געארבעט האבן זומער
פויגל, מוראשקע און בלוס;
ניט געשיידט האט זיך דער פארמער
מיט זיין פעלד פון זון ביז זון.

און די קינדער פראנק-און-פרייע
זיינען אומגעלאפן ווילד —
האט די זון צו הייס געבראָטן,
האט א ווינטל באַלד געקילט.

האט די זון צו הייס געבאָקן,
איז אין טיך זיך אַנגעקוויקט,
שלינגט אַ כוואַליע איין אַ כוואַליע,
שלינגט אַ כוואַליע זון אַ שטיק.

ליגט דער זומער איינגעמאָטערט,
און די זון איז אויך באַלד מיד ...
קומען ווינטן זי פאַרוויגן,
ווינטן מיט אַ האַרבסטיק ליד.

פאַרשטיי די ווערטער:

כוואַליע — wave	מוראשקע — ant
איינגעמאָטערט — מיד — tired	געבראָטן — געברענט
פאַרוויגן — to rock to sleep	אַנגעקוויקט — refresh
	שלינגט — swallows

געדענק: דער זומער | די בלוס | דאָס פעלד | דער טיך

א יום-כפור אונט

• לויט האוארד פאסט. מ. מ-ן

ס'איז געווען סוף-זומער. דער הארבסט איז שוין געהאנגען אויף די ביימער.

און מיטן הארבסט זיינען אנגעקומען די יידישע יום-טובים. ס'איז יום-כפור אונט. און ווידער אמאל האבן זיך די פילאדעלפיער יידן פארזאמלט אין זייער סינאגאגע צו דאווענען און פאסטן א גאנצן טאג.

די קליינע סינאגאגע איז געווען פול. יידן אין טליתים, יידן אין זעלנערשע קליידער, אלטע, צעריסענע און אפגעקראכענע. אלע, אלע שטייען זיי איינער לעבן אנדערן, און דאווענען צוזאמען. אין מיטן דאווענען, האט עמעצער אנגעקלאפט אין מיר. דער שמש איז צוגעגאנגען. און באלד האט זיך פונאנדערגעטראגן א שטילער געמורמל איבער דער סינאגאגע: „מ'דארף האבן חיים סאלאמאן“.

חיים סאלאמאן איז צוגעגאנגען צו דער מיר. א שטאפעט איז געשטאנען אין דרויסן.

— „דאס איז דאך אונדזער הייליקער טאג“ — האט סאלאמאן ארויסגערעדט. — „האסטו ניט געקאנט צואווארטן? ווער האט דיך געשיקט?“

— „כ'בין פון ראבערט מארים, ער האט עפעס געשיקט.“ און דער שטאפעט האט אים דערלאנגט א פאקעט. סאלאמאן האט אים אויפגעפנט און דארטן האט ער געפונען צוויי וועקסלען מיט א בריוועלע.

„מיין טייערער מר. סאלאמאן:

איך שיק דיר צוויי וועקסלען, וואס מוזן באלד אפגעצאלט ווערן. כ'האב פרובירט קריגן געלט ערגעץ אנדערש, אבער אן דערפאלג. די נויט איז גרויס. איך ווענד זיך צו דיר, ווייל דו ביסט דער איינציקער, וואס וועסט העלפן.

מיט אויפריכטיקייט,

ראבערט מארים.

„אך, ווען ס'וואלט ניט געווען יום-כפור,“ האט סאלאמאן גע-טראכט. „ווען אפילו דאס טראכטן אליין וועגן געלט, איז ביי א יידן אין דעם הייליקסטן טאג פארבאטן.“ ער האט זיך באטראכט א מינוט, א קוק געטאן אויף די צוויי וועקסלען, און געזען אז יעדערער פון זיי

איז אויף צען מויזנט דאלער. — „וואו קען מען איצט קריגן צוואנציק מויזנט דאלער? אז מוזמן געלט האט ער איצט אינגאנצן עמלעכע מויזנט,“ האט סאלאמאן אלץ געטראכט.

„ווארט דא,“ האט ער געזאגט צום שמאפעט. און ער איז פא- וואליע צוגעגאנגען צום רב, אים אנגערימט ביי דער פלייצע, און אים איינגערוימט עפעס אין אויער. און דער רב האט אים געענטפערט: „אבער, סאלאמאן, ס'איז דאך יום-כפור!“

— „איך מוז איצט רעדן צום עולם!“ — האט אים סאלאמאן געענטפערט. — „ס'איז פאר א זייער הייליקן צוועק... און דער רב האט אים דערלויבט.

דאס דאווענען פונעם הייליקסטן טאג אין יאר איז געווארן אפגעשמעלט, און סאלאמאן האט גערעדט פשוט און שמיל.

— ליבע ברידער, דער סעקרעטאר פון פינאנץ האט צו אונדז געשיקט צוויי וועקסלען אויף צוואנציק מויזנט דאלער. ער מוז באלד האבן געלט אפצוצאלן דעם חוב. אלץ הענגט אפ אין דעם, ווי אזוי מיר וועלן אים ענטפערן. איך דארף אייך ניט דערציילן, אז די גויט איז גרויס. גיט א קוק אויף דער צאל דאוונער אין זעלנער-קליידער. גיט א קוק, ווי זייערע מונדירן זיינען צעריסן, אפגעקראכן, אלט, אזוי אויך זייער געווער. וועט איר אלץ פארשמיין. אינעם הייליקסטן פון אונדזערע טעג איז אונדזער הייליקסטער חוב צו העלפן אונדזער לאנד! ...

א געמורמל האט זיך דורכגעטראגן: „אבער יום-כפור.“

— אבער דער הייליקער צוועק, — האט סאלאמאן שארף ארויס-

גערעדט.

און כאטש ס'איז אן עבירה פאר א פרומען יידן צו שרייבן אין אזא יום-טוב, דאך האט מען באלד געשריבן משעק נאך משעק. סא-לאמאן האט זיי צונויפגענומען איינעם נאך איינעם. זיין פנים איז געווען שמרענג און ערנסט, מאקע פונקט ווי יום-כפור ביינאכט. ער האט צוגעלייגט זיין משעק אויף דריי טויזנט דאלער, און אין צען מינוט צייט זיינען געשאפן געווארן די צוואנציק טויזנט דאלער. און די יידן האבן זיך אומגעקערט צוריק צום דאווענען.

סאלאמאן האט אוועקגעגעבן דאס געלט צום שטאפעט, און גע-זאגט: „העלפן אונדזער לאנד איז אזוי הייליק, אז מיר טוען עס אפילו יום-כפור, אינעם הייליקסטן טאג ביי יידן. זאג עס ראבערט מאריסן, אז חיים סאלאמאן האט אזוי געזאגט...“

געדענק:	די נויט	דאס פנים	דער בוים
---------	---------	----------	----------

די צייט:

ציים	דאס יאר האט צוועלף - - - - - אין יאר זיינען
סעזאן - ען	דא פיר - - - - - דער - - - - - האט דריי - - - - -
מאנאט - ין	דער - - - - - האט פיר - - - - - די - - - - - האט
וואך - ין	זיבן - - - - - דער - - - - - האט פיר און צוואנציק
טאג - מעג	- - - - - די - - - - - האט זעכציק - - - - - זומער איז
נאכט	דער - - - - - א לאנגער, און די - - - - - א קורצע.
שעה (שא)	די זון גייט אויף - - - - - , און פארגייט - - - - -
פארטאג	קינדער, די - - - - - שטייט ניט, לאמיר לערנען!
פארנאכט	וואס דא קאנסט - - - - - באזארגן, לייגט ניט אפ
מארגן	אויף - - - - -
היינט	ארבעט: געפין אויס דאס ריכטיקע ווארט אין
מינוט	קאלום לינקס, און שמעל עס אריין אויפן ריכטיקן ארט. שרייב איבער אין העפט.

נאטע גייט אין שפייזקרעמל

• וואלף יונין

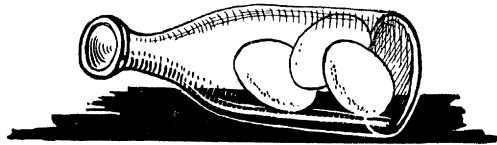
נאטע, זאגט די מאמע, זיי א גוטער —
כאפ ארויף אויף זיך דאס לעדערנע זשאקעמל
און ברענג מיר פון דעם שפייז-קרעמל
דעם גאנצן צעמל:
א פלעשל מילך. א האלב פונט פוטער.
פיר פרישע אייער. א פושקע שפראטן
און א שטיקל זיף צו שויערן די טעפ.
בעט אין יידיש, זאגט אים אן די מאמע אויף די טרעפ.

איז דאך נאטע זייער געראטן,
גיט ער זיך א גליטש פון אלע טרעפ
און מיט איין שפרונג — באז-אריין אין קרעמל.
כאפט זיך נאטע, אז ער האט פארגעסן
דער מאמעס צעמל אויפן עס-מישל אין קיך;
גיט ער זיך א ווענד צום קרעמער:

קרעמער, ביבעט אייך, גיט מיר, גיך—
א פלעשל אייער.
א שטיקל מילך.
א פושקע לעדערנע זשאקעטן,
און שפראטן ווייך ווי פוטער
צום שויערן די טעפ.

גיט א שאם ארויס מיט א געלעכטער
אי דער קרעמער, אי די גאנצע קראם מיט קונדן;
ווערט ער, נאטע אנגעצונדן
און — הענרום-פענרום צו דער מאמע זיינער
מיט א גאנצער טענה:
יידיש — שמודיש —

אניט פארשטייט ער דען, דער קרעמער?
פע, ער מעג זיך שעמען!

יידישע יום-טובים. ארבעט: פאר צונויף דעם נאמען פון יום-טוב מיטן זאץ.

ראש-השנה	יידן האבן זיך באפרייט פון די גריכן.
סוכות	יידן זיינען גערעטעוועט געווארן פון טויט. המנען אויפגעהאנגען.
חנוכה	יידן זיינען באפרייט געווארן פון שקלאפעריי אין מצרים.
פורים	יידישער ניי-יאר. מע בלאזט שופר.
פסח	יום-טוב פון איינזאמלען די פרוכט פון די פעלדער און גערטנער.

ארבעט

ביישפילן.		אנטאנימען:	
ארבעט: פאר צונויף די ביישפילן און שרייב אריין אין העפט.		האם	מיאום איז ניט
		גייט	שמוציק איז ניט
		נאם	זיס איז ניט
		טייער	פרייד איז ניט
		זויער	וואסער איז ניט
		ברייט	ביליק איז ניט
		פייער	טרוקן איז ניט
		טרויער	ליבע איז ניט
		שיין	שמאל איז ניט
		ריין	זיצט איז ניט
		ארבעט: פאר צונויף די אנטאנימען, און שרייב אריין אין העפט.	
זויב	זוי א ציג		
ציטערט	זוי א פעדער		
שפרינגט	זוי איין		
שווימט	זוי די שמערן		
הארעוועט	זוי די וואנט		
פול	זוי דער טאג		
קלאר	זוי א פיש		
קאלט	זוי א בלאט		
ליכטיק	זוי אן אויג		
גרינג	זוי א פערד		

א מעשה מיט א יינגל

א. גאלדבערג

1.

אמאל איז געווען א יינגל. האט ער געוואוינט אין א שטאט.
האט ער ניט געוואוינט אליין, ווייל מיט אים האבן געוואוינט:
טאטע-מאמע און באבע-זיידע. זיינען זיי געווען, הייסט עס, פינף
מענטשן אין הויז און ס'איז זיי געווען גאנץ פריילעך.
זיי האבן זיך אלע ליב געהאט, ווי ס'דארף צו זיין: דאס יינגל
האט ליב געהאט זיידע-באבע-טאטע-מאמע, און זיידע-באבע-מאמע-
מאמע האבן אלע פיר צוזאמען און יעדער באזונדער ליב געהאט דאס
יינגל. דער טאטע פלעגט זאגן: ער איז א וואויל יינגל. דער זיידע
פלעגט זאגן: ער איז א טייער יינגל. די מאמע: ער איז א גאלדן
יינגל. די באבע: א יינגל? ס'איז א בריליאנט, ניט קיין יינגל.
אין אמתן איז ער קיין בריליאנט, ניט געווען, נאר — א גוט
יינגל. א פריילעכער, א ביסל א שטיפער און א גאנץ ניש'קשה'דיקער
לאכער.

אבער מער פון אלץ איז יינגל (מיר ווייסן ניט זיין נאמען און
וועלן אים דעריבער רופן פשוט — „יינגל“) געווען א פריילעכער, און
ס'איז דעריבער מאקע ניט געווען צו פארשטיין וואס איז פארגעקומען
יענעם טאג, וועגן וועלכן מיר ווילן אייך דא דערציילן:

2.

יענעם טאג איז פארגעקומען אזוי: אלע זיינען אויפגעשטאנען
אין דער פרי, ווי יעדן טאג: צוערשט די באבע (אלע באבעס שטייען
אויף זייער פרי), נאכדעם די מאמע, נאכדעם דער טאטע, און צולעצט
— דער זיידע. איז די באבע, ווי אלעמאל, אוועק צום יינגלס בעט און
אים גענומען וועקן, ווי אלע מאל, ערשט זי גיט א קוק —
יינגל ליגט מיט אפענע אויגן, אן אומעטיקער, און שווייגט.
האט אים די באבע געזאגט: „גוט מארגן, מיין בריליאנט“, און
ער האט געשוויגן.
האט אים די מאמע געזאגט: „גוט מארגן, מיין גאלד“, און ער
האט געשוויגן.
האט אים דער טאטע געזאגט: „גוט מארגן, יינגל“, און ער האט
געשוויגן.
האט אים דער זיידע געזאגט: „גוט מארגן, יונגאטש“, און ער
האט געשוויגן.

האָבן זיי זיך אַלע פיר צוזאַמען, און יעדער באַזונדער, דערשראָקן, און ניט געקאָנט פאַרשטיין : וואָס איז דאָ אַזוינס מיטן יינגל געשען. ערשט נעכטן איז ער אַ פריילעכער און אַ לוסטיקער געווען, און פּלוצים, אין-מיטן-דריינען, מיר-ניט-דיר-ניט, מען-ווייסט-ניט-פּונדאָנען-עס-קומט — נאָדיר אַ צרה.

ס'האָט דער מאַמע די זאָך פאַרשטיין ניט געקענט, און די מאַמע האָט שמיל זיך געבראַכן די הענט. ס'האָט דער זיידע געשוויגן און געקוקט אויף דר'ערד, און די באַבע באַהאַלטן האָט געווישט זיך אַ טרער.

3

איז געבליבן ביי זיי, אַז יינגל איז קראַנק. ווייל אַז אַ לעבעדיקער, פריילעכער, שפּרינגענדיקער יונגאַטש לייגט זיך פּלוצים אַריין אין בעט אַריין און ליגט און קוקט אויף דער סטעליע מיט אַ לאַנג קוקעניש, און שווייגט אַ גרויס שווייגעניש — איז ער זיכער קראַנק, און — אַנדערש קאָן עס גאָר ניט זיין.

קראַנק — דאַרף מען דעם דאָקטער רופן. נו, גוט, האָט מען אים גערופן. גערופן — דאַרף מען קומען. נו, גוט, איז ער געקומען. דער דאָקטער. געקומען דער דאָקטער. ה. לינדערניך און באַקוקט דאָס יינגל מיט זיין גרויסער טרובע, נאָך אַ קוק, נאָך אַ האַרד, און דער דאָקטער. ה. לינדערניך איז געבליבן זיצן אַ שמילער, אַ שאַעדיקער און זיך פאַרטראַכט מיט אַ גרויס טראַכטעניש.

און אַזוי האָט דר. ה. לינדערניך געטראַכט :

— איך בין אַ דאָקטער שוין אַ סך יאָרן, בין איך, איך בין איינער פון די בעסטע יינגל-דאָקטורים אין גאַנץ אַמעריקע, בין איך, נאָר אַזאָ זאָך האָב איך קיין מאַל ניט געהערט : אַ יינגל האָט אַ ווייטיק און איך, דר. ה. לינדערניך, קאָן דעם ווייטיק ניט געפינען. ס'איז ניט קיין קאַפּ-ווייטיק, ניט קיין בויך-ווייטיק, ניט קיין צאָן-ווייטיק, ניט קיין פינגער-פּוס-האַנט-קני-אויער-אויג-נאָז-עלנבויגן- און האַר-ווייטיק. טאָ, וואָס-זשע איז דאָס פאַר אַ ווייטיק ?

אַזוי האָט דר. ה. לינדערניך געטראַכט און הויך אויפן קול האָט ער געזאָגט :

— מיינע ליבע זיידע-באַבע-מאַמע-מאַמע, איך שעם זיך זייער, נאָר איך, דער גרויסער דאָקטער. ה. לינדערניך, קאָן דאָ ניט העלפן ; איך, איינער פון די בעסטע און גרעסטע יינגל-דאָקטורים אין גאַנץ אַמעריקע, איך וואָס איך הייל אויס קליינע יינגלעך אין 1 מינוט,

אז דער פעטער בערל איז אריינגעקומען אין הויז אריין, איז דארט גלייך פריילעך געווארן, ווי די זון וואלט זיך אזוי אין מיטן מיטוואך אריינגעשפאצירט אין שמוב אריין.

דער פעטער בערל איז גלייך צוגעגאנגען צו יינגלס בעטל, אויף אים א קוק געטאן, אים א נעם געטאן ביי דער גאמבע, אים א לאך געטאן אין די אויגן אריין, און אים שמיל א פרעג געטאן:

— יינגל, וואס איז דיר, יינגל?

האט יינגל א זאג געטאן זייער שמיל, נאר אלע האבן אים געהערט:

— איך וויל יידיש.

אין הויז איז געווארן זייער שמיל. אלע האבן זיך איבערגעקוקט: דער זיידע מיט דער באבען, דער טאטע מיט דער מאמען, דר. ה. לינדערגיך מיטן פעטער בערל. אלע זיינען זיי געבליבן שמילער ווי שמיל א 2 מינוט צייט, און זיי האבן זיך דערמאנט, אז ווען דער פעטער בערל איז געווען אין הויז מיט דריי טעג צוריק, האט ער א קוק געטאן אויפן יינגל און א זאג געטאן:

— דאס יינגל קאן ניט קיין יידיש. וואס וועט ער ביי אייך אויס-וואקסן, הא? מען דארף אים לערנען יידיש, דארף מען אים. ניט אים א ביסל יידיש.

אט אזוי האט דער פעטער בערל געזאגט מיט דריי טעג צוריק. אלע האבן פארגעסן די רייד אבער ניט יינגל. ער האט כסדר געטראכט: „וואס וועט ער ביי אייך אויסוואקסן, הא? ניט אים א ביסל יידיש.“ האבן זיך אלע געוואלט צעלאכן, נאר דער דאקטער ה. לינדערגיך האט געזאגט, אז מען טאר ניט לאכן פון א קראנקן מענטשן, ווייל אז א יידיש יינגל קען ניט קיין יידיש, איז ער ניט געזונט. ער ליידט אויף יידיש-ווייטיק און מען דארף אים גלייך אויסהיילן.

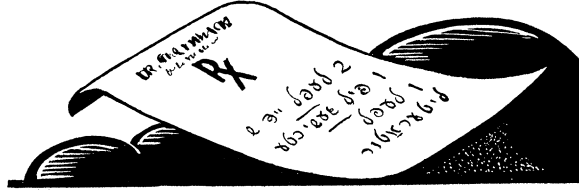
האט דער דאקטער ה. לינדערגיך פארשריבן א רעצעפט און דער פעטער בערל איז מיטן רעצעפט ערגעץ אוועק.

5

ווען דער פעטער בערל איז צוריקגעקומען האט ער מיט זיך גע-פירט דעם לערער פון דער יידישער שול. האט דער לערער ארויס-גענומען זיין יידיש-טערמאמעטער און אריינגעשמעלט יינגלען אין מויל אריין. אלע האבן געקוקט און זיך דערשראקן, ווען זיי האבן געזען ווי די טעמפעראטור האט אנגעהויבן פאלן נידעריקער-און-נידעריקער, נידעריקער-און-נידעריקער.

— זיין יידיש איז אונטער זערא — האט דער לערער געזאגט.

— געפרוירן? — האָט זיך דער פעטער בערל דערשראָקן.
 — ער האָט אין גאַנצן ניט קיין יידיש-מעמפערצאָמור — האָט דר. ה. לינדערליך געזאָגט.
 ווען דער לערער האָט אַרויסגענומען דעם ערשטן „אַלעק"־פּיל און געגעבן יינגלען — האָט יינגל אָנגעהויבן צו שמייכלען.
 ווען ער האָט אים געגעבן אַ לעפעלע „ביים" — האָבן אַלע אין הויז אָנגעהויבן שמייכלען.
 ווען ער האָט אים פאַרשריבן אַ רעצעפט: יידיש-לייענען-שרייבן-רעדן — מיט-אַ-פאַר-פּילן-געשיכטע און אַ-לע-פּל-ליטערצאָמור, 5 מאַל אַ וואָך אין דער יידישער שול — האָט דאָס גאַנצע הויז אָנגעהויבן צו שמייכלען.
 און אזוי שמייכלען זיי אַלע ביז היינטיקן טאָג.

פאַרשטיי די ווערטער:

האַרכן — הערן	מעשה (מייסע) — געשיכטע
רעצעפט — prescription	story
עצה (אייצע) — advice	אמת (עמעט) — ריכטיק

געדענק:	די שטאַט	דאָס הויז	דער קאַפּ	דאָס אויג
---------	----------	-----------	-----------	-----------

פאַרגאַנגענע צייט

1טע פּערזאָן מערצאַל	1טע פּערזאָן איינצאַל
מיר זיינען געגאַנגען	איך בין געגאַנגען
מיר זיינען געקומען	איך בין געקומען
מיר זיינען געשטאַנען	איך בין געשטאַנען
מיר זיינען געשפּרונגען	איך בין געשפּרונגען
מיר זיינען געשוואָומען	איך בין געשוואָומען

אַרבעט: שרייב די פינף ווערבן 1טע פּערזאָן איינצאַל און מערצאַל: וואַקסן, ליגן, שלאָפן, פאַרן, לויפן.

ווייל א באבע איז אזוי

• שניאור וואסערמאן

די באבע קרעכצט. ווען קרעכצט זי נישט?
 היינט — ווייל ס'טוט איר ווי דער קריזש.
 נעכטן האט זי געקרעכצט פאר דאס,
 ווייל איר האב זיך צעקלאפט די נאז,
 און פעלט איר היינט א ביסל זארגן,
 בארגט זי אויס א קרעכץ פון מארגן...
 מערסטנס קרעכצט זי איבער מיר:
 — אוי, ווי האלט מען אויס פון דיר?
 — ס'איז נישט קיין קינד, נאר א שד!
 און אין דער פרי — איר ליג אין בעט,
 קושט זי מיר, גלעט זי מיר,
 און גיט א קרעכץ, אזוי אין זיך...
 קום איר פון דער שול צו גיין,
 איז — מיר זאל זיין פאר דיין געביין.
 נאר וויל איר זיך צעזינגען הויך,
 קרעכצט זי ווידער: — ער שפאלט דעם מוח!
 קרעכצט די באבע ביי יעדער זאך:
 פארוואס איר וויין, פארוואס איר לאך,
 פארוואס איר טאנץ, פארוואס איר לויף,
 פארוואס איר שטיי גאנץ פרי נישט אויף,
 און גלאט א קרעכצל: — וויי און אוי —
 ווייל א באבע איז אזוי...

פארשטיי די ווערטער:

מערסטנס — mostly	קרעכצט — groans
א שד (שעד) — א טייוול	קריזש — spine
מוח (מויעד) — קאפ	זארגן — worries
	בארגט — borrows

געדענק: | די נאז | דאס בעט | די שול | דאס קינד

אידיאמען	
עס מיינט	וואס מיינט עס?
1. וועלן וואס מער	איבערגעגעבן מיט לייב און לעבן
2. זייער א גוטער מענטש	אריינלייגן א פינגער אין מויל
3. זייער געטריי	רירט ניט אן א פליג אויף דער וואנט
4. ארבעט זייער שנעל	האבן גרויסע אויגן
5. געבן צו פארשטיין	עס ברענט אונטער די הענט

ארבעט: פאס צו די אידיאמען פון רעכטן קאלום צו די דערקלע-
רונגען פון לינקן.

א פראגע

איינעם א מענטשן האט זיך געחלומט, אז ער גייט שפאצירן
איינער אליין אין א וואלד. מיט-א-מאל איז געווארן א שמורעם.
הויבט ער אן צו לויפן. קומט אים אנטקעגן א לייב. דרייט ער זיך
אויס, און וויל לויפן אין דער צווייטער זייט, דערזעט ער א וואלף.
איז דאך שלעכט. לויפט ער שוין אין דער דריטער זייט. ערשט,
א טיגער האט זיך באוויזן. נו, לויפט ער שוין אין דער פערטער זייט.
קומט אים אנטקעגן א בער. נו, דא איז שוין טאקע גאר שלעכט.
ווי אזוי זשע, קינדער, קען ער זיך טאקע ראטעווען?

פארגאנגענע צייט

2טע פערזאן איינצאל:	2טע פערזאן איינצאל:
איר זייט געגאנגען	דו ביסט געגאנגען
איר זייט געקומען	דו ביסט געקומען
איר זייט געשמאנען	דו ביסט געשמאנען
איר זייט געשפרונגען	דו ביסט געשפרונגען
איר זייט געשוואומען	דו ביסט געשוואומען

ארבעט: שרייב די פינף ווערכן 2טע פערזאן איינצאל און מערצאל:
וואקסן, ליגן, שלאפן, פארן, לויפן.

צוויי ברידער

אמאל זיינען געווען צוויי ברידער. דער עלטערער האָט ניט געהאַט קיין ווייב, ניט קיין קינדער; דער יינגערער האָט געהאַט אַ ווייב מיט קליינע קינדערלעך. זיי זיינען ביידע געווען אַרעמע ערד-אַרבעטער און האָבן געהאַט נאָר איין שטיקל ערד, וואָס דער פֿאַטער האָט זיי איבערגעלאָזן אַ ירושה. די ברידער האָבן ניט געוואָלט צעטיילן צווישן זיך די ירושה, ווייל זיי האָבן זיך שטאַרק ליב געהאַט. זיי פלעגן באַאַרבעטן די ערד צוזאַמען און פלעגן דער-נאָך צעטיילן זיך מיט דער תבואה גלייך אויף גלייך, און יעדער פון זיי פלעגט אַוועקלייגן די תבואה לעבן זיין געצעלם.

איינמאל איז דער עלטערער ברודער, כּאַלד נאָכן אָפּשניידן די תבואה, געלעגן ביינאַכט אויף זיין געלעגער און האָט ניט געקאַנט איינשלאָפּן. ער האָט געמראַכט וועגן זיין ברודער:

— ער האָט אַ פרוי מיט קינדער און דאַרף זיי געבן עסן און קליידן און שיכּן. אַבער איך בין מיר איין מענטש אויף דער וועלט. וואָס דאַרף איך? אָפעסן און— גאָר! פאַר וועמען האָב איך צו זאָרגן? היינט ווי אַזוי נעם איך דאָס פון דער תבואה אַזאַ חלק ווי מיין ברודער? דאָס איז ניט קיין יושר!

און ער איז אויפגעשטאַנען אַרום האַלבער נאַכט פון זיין געלעגער און האָט אין דער שטיל איבערגעלייגט אַ טייל פון זיין תבואה צו דעם ברודערס תבואה. און ווען ער האָט אָפּגעמאַן זיין אַרבעט, האָט ער זיך אַוועקגעלייגט און איז אַ צופרידענער איינגעשלאָפּן.

די זעלביקע נאַכט האָט אויך דער יינגערער ברודער ניט געקאַנט איינשלאָפּן. ער איז געלעגן און האָט געמראַכט וועגן זיין עלטערן ברודער:

— אַ רחמנות אויף אים. ער איז נעבעך עלנט. איך האָב אַ ווייב מיט קינדערלעך, זאָלן לעבן און געזונט זיין. אויף דער עלטער וועלן מיינע קינדער מיך אויסהאַלטן. אַבער וואָס וועט מיט אים זיין אויף דער עלטער? היינט ווי אַזוי טיילן מיר דאָס די תבואה פון פעלד גלייך אויף גלייך? דאָס איז ניט קיין יושר. ער דאַרף באַקומען אַ גרעסערן חלק!

און נאָך גאַנץ פרי, פאַרטאַג, איז ער אויפגעשטאַנען און האָט שטילערהיים איבערגעלייגט אַ טייל פון זיין תבואה צו דעם ברודערס תבואה. נאַכדעם איז ער צוריקגעגאַנגען צו זיין געלעגער און איז כּאַלד איינגעשלאָפּן.

אויף מאַרגן זעען די ברידער, אז זייערע חלקים זיינען ביידע גלייך. האָבן זיי זיך געוואונדערט, נאָר געשוויגן. די צווייטע נאַכט האָבן די ברידער געטאָן דאָס זעלביקע, וואָס געכאַט. און אויף מאַרגן אין דער פרי האָבן זיי דערזען, אז זייערע חלקים זיינען ווידער גלייך. האָבן זיי זיך נאָך מער געוואונדערט. די דריטע נאַכט, ווען די ברידער האָבן איינער צום אַנדערן גע-טראָגן זייער תבואה, האָבן זיי זיך באַגעגנט אין מיטן וועג. זיי זיינען געפאלן איינער דעם אַנדערן אויפן האַלדז און מיט טרערן אין די אויגן זיך גענומען קושן און האַלדזן. (אגדה)

פאַרשטיי די ווערטער:

ירושה (יערושע) — heritage
 געלעגער — בעט
 געמראַכט — געקלערט
 עלנט — איינער אליין

תבואה (טוואוע) — grain
 יושר (יושער) — גערעכטיקייט
 חלק (כילעק) — טייל
 רחמנות (ראַכמאַנעס) — pity

געדענק:	די נאַכט	דער וועג	דער מענטש	די ערד
---------	----------	----------	-----------	--------

קענסטו לייענען די ווערטער?

הלוואי	זיכרון	חבר	חודש	חופה	חיה
--------	--------	-----	------	------	-----

דער ווינט

• משה שיפרים

ווער עס שפילט אויף א פידל,
און ווער עס שפילט אויף א פלייט —
דער ווינט שפילט אויף זאנגען,
וואס דער פארמער פארזייט.

ביינאכט, ווען זאנגען שלאפן
מיט זאטקייט שווער באלאדן —
דעמאלט שפילט דער ווינט
אויף די טעלעגראף-דראטן.

ווען דער ווינט ווערט גאר פריילעך,
שפילט ער ווי א גאנצע קאפעליע —
ער פייקלט און קלאפט מיטן דאך,
ווי מיט א טאץ אויף דער סטעליע.

פאר גאנגענע צייט

3טע פערזאן מערצאל
זיי זיינען געגאנגען
זיי זיינען געקומען
זיי זיינען געשמאנען
זיי זיינען געשפרונגען
זיי זיינען געשוואומען

3טע פערזאן איינצאל
ער איז געגאנגען
ער איז געקומען
ער איז געשמאנען
ער איז געשפרונגען
ער איז געשוואומען

א ר ב ע ט : שרייב די פינף ווערבן 3טע פערזאן איינצאל און מערצאל :
וואקסן, ליגן, שלאפן, פארן, לויפן.

דאס ליד פון ברויט

• מאני לייב

פאר די די הענטלעך אין די רינגען
קליינע שיינע קינדער זינגען:
— וואַלקן, וואַלקן, גיב אַ רעגן
פון די קליינע קינדערס וועגן!
ווייזט אַ וואַלקן זיך פון אויבן,
נעמען זיך די פעלדער שטויבן,
און ווי פערל רעגן ריין
טריה-טראַפּ, טריה-טראַפּ הייבט אָן גיין.

נעמען זיך די פעלדער שפרייטן,
פריש צעאקערטע אין בייטן.
ווערן גרינע קאַרן-זאַנגען
אויף די פעלדער אויפגעגאַנגען.
הייבט אַ טוי אויף זיי אָן פאַלן,
וואַרעמט זיי די זון מיט שטראַלן.
ווערן פעלדער געל ווי גאַלד,
פול מיט קאַרן, ריינעם גאַלד.

קומען שניטער מיט די מעסער,
איינס פון צווייטן שאַרפער, גרעסער.
שניידן שניטער, שניידן, זינגען,
אזש די שאַרפע מעסער קלינגען,
אזש די פעלדער ווייט פאַרשטאַרבן.
און דעם קאַרן אין די גאַרבן
לייגן זיי אין סקירדעס אויס,
ביז צום הימל הויך און גרויס.

נעמען פולע פורן פאַרן,
פורן פאַרן, פירן קאַרן
דורך די בערג און דורך די טאַלן
אין די מילן אויסצומאַלן.

הייבן אן די ווינטן ווייען
 און די מילן-פליגלען דרייען.
 מאַלן מילן, מאַלן שנעל
 פון דעם קארן ווייסן מעל.

נעמט דער בעקער מעל מיט הייוון
 און פאַרהייצט זיין גרויסן אויוון.
 ברענט דאָס פייער, שייטלעך קנאַקן.
 נעמט דאָס ברויט זיך בעסער באַקן.
 קויפן מאַמעס ברויט דעם פרישן
 און דערלאנגען אויף די טישן.
 עסן קינדער פרישן ברויט,
 זיינען זיי געזונט און רויט.

פאַרשטיי די ווערטער:

גאַרבן — שייטלעך	אין די רינגען — in a circle
טוי — dew	וואַלקן — cloud
שטראַלן — rays	צעקערט — ploughed
מאַלן — to grind	בייטן — furrows
מעל — flour	קאַרן-זאַנגען — ears of rye
היייוון — yeast	

געדענק:

דאָס מעסער	די זון	דער רעגן	דאָס ברויט
------------	--------	----------	------------

אידיאַמען

עס מיינט:	וואָס מיינט עס?
אַ לאַנגע צייט.	אַנשמעלן מויל און אויערן.
שווייגן. ניט רעדן קיין וואָרט.	זיצן אויף שפילקעס.
זיך גוט צוהערן.	האַבן אַ לאַנגע צונג.
ניט קענען איינזיצן.	אַנגעמען אַ פול מויל מיט וואַסער.
רעדן אַ סך.	אַ יאָר מיט אַ מיטוואָך.

אַרבעט: געפין אין קאלום לינקס דעם באַמייט פון די אידיאַמען און שרייב אַריין אין דיין העפט.

בית יי סוכות

• משה שיפרים

א

מער פון אלע יום-טובים האט שמואליק ליב געהאט דעם יום-טוב סוכות. ווייסט איר פארוואס? ווייל אויף סוכות דארף מען בויען א סוכה, און בויען — דאס האט שמואליק ליב מער פון אלץ אין דער וועלט.

אמת, ניט אלע בויען סוכות. די רייכע דארפן ניט בויען קיין סוכות. זיי האבן פארטיקע סוכות, וואס א גאנץ יאר זיינען זיי גע- וויינלעכע צימערן, און אז ס'קומט סוכות עפנט מען אויף א פליגל און פארטיק — ס'איז שוין דא א סוכה. אבער שמואליקס טאטע האט יא געדארפט בויען א סוכה. פארוואס? איר זייט קלוגע קינדער און פארשטייט שוין אליין.

איז טאקע דערפאר פאר סוכות שמואליק געווארן א גאנצער בויער. דעם אמת געזאגט, האט שמואליקס טאטע געבויט און שמואליק האט נאר צוגעהאלפן — דערלאנגט דעם האמער, א משוואק, געלאפן אנטלייען א זעג ביי א שכן און — אז איר וועט האלטן א סוד וועל איך אייך אויסזאגן דעם אמת, אז דער טאטע זיינער האט געהאלטן אין איין ביזערן זיך, אז שמואליק טוט אים אן מער שאדן, ווי ער העלפט אים ארויס. אט האט ער ערשט איבערגעקערט דאס קעסטל מיט משוועקעס און אט-ערשט פריער האט ער פארטשעפעט די הייזקעס אין א משוואק.

וואס איז שמואליק שולדיק, אז ס'איז אים אזוי גוט און פריילעך, אז ס'וויילט זיך אים ניט גיין, נאר שפרינגען און אז שפרינגענדיק האט ער איבערגעקערט די משוועקעס, צי זיך פארטשעפעט די הייזקעס? און ווי קען ער זיך איינהאלטן און ניט איבערקוליען זיך און ניט שפרינגען און ניט פליען, אז ס'קיבלט אים אונטערן לעפעלע ווען ער זעט ווי דער טאטע, א גרויסער ייד מיט א בארד, קריכט ארויף אויף א לייטער און בלייבט שטיין העט-העט הויך אויפן שפיץ דאך און פעסטיקט צו דעם סלופ פון דער סוכה. דעם טאטנס היטל איז פאר- רוקט אויף דער זייט, די בארד איז צעשפרייט און פלאטערט, און ביידע

פאלעם פון זיין קאפאטע זיינען אַנגעבלאָזן פון ווינט ווי זעגלען אויף
א שיף אין מיטן ים.

און פון אויבן פון דאך, שיקט דער טאטע אַרונטער באַפעלן, ווי
א קאפיטאַן :

— שמואליק, דערלאַנג דעם האַמער.

— ברענג אַהער אַט יענע ברעט.

און שמואליק גייט ניט — ער שפּרינגט, ער לויפט, ער פליט —
ער כּוּיט מיטן טאַטן אַ סוכה !

נו, איז עפעס אַ וואונדער, וואָס שמואליק האָט ליב דעם יום-טובּ
סוכות ?

דער טאטע האָט אויסגעגראָבן די גריבער און אַריינגעשטעלט
די סלופעס. ער האָט צוגעקלאַפט די ברעמער און שמואליק האָט
דערלאַנגט צו דער האַנט די משוועקעס, די זעג און דאָס צווענגל.
אפילו אַ פענצמער האָבן זיי אַריינגעשטעלט אין דער סוכה. אמת, אַז
אין פענצמער זיינען ניט געווען מער ווי צוויי שויבן, די אַנדערע צוויי
זיינען געווען אויסגעבראַכן און מען האָט זיי באַדאַרפט פאַרקלאַפּן
מיט ברעמלעך, אָבער פאַרט אַ פענצמער.

ס'איז אויפגעשטעלט געוואָרן אַ סוכה, אַז די מאמע האָט אַזש
אַנגעקוואַלן.

דאָס איינציקע, וואָס ס'האָט געפעלט, איז געווען סכך פאַרן דאך.
און אויף דעם האָט מען באַדאַרפט וואַרטן ביז די פּויערים וועלן עס
ברענגען צו פירן פון דאַרף.

ב

דעם לעצמן טאג, ערב סוכות, איז שמואליק מיטן טאטן אויפ-געשטאנען גאנץ פרי, כדי אפצואווארטן די פויערים מיטן סך. ס'איז געווען א קילער הארבסטיקער פרימארגן און די זון האט זיך ערשט גענומען צעווארעמען, אבער די פרייד אין הארצן, די דער-ווארטונג אז אט באלד וועט דער פויער פארפארן מיטן סך אויפן הויף און די סוכה וועט באדעקט ווערן מיטן פרישן, שמעקנדיקן סך — האט געווארעמט יעדן אבר שמואליקס.

אהיים געקומען מיטן סך זיינען זיי ווען די זון האט שוין גוט געווארעמט און דער גרינער סך האט געבלאנקט און געהעלט אין דער זון. און נאך זוניקער און ליכטיקער איז געווארן ווען דער טאטע האט א זאג געטאן מיט א באהאלטענעם שמיכל ערגעץ טיף אין דער בארד:

— נו, בחורעץ, וואלסט אפשר השק געהאט ארויפצוקלעטערן אויפן דאך און אויסלייגן דעם סך? נאר זיי פארזיכטיק, זאלסט נישט ארונטערפאלן.

צי שמואליק האט השק ארויפקלעטערן אויפן דאך? — מיט איין פלי איז ער שוין געווען אויבן.

און אז שמואליק איז געווען אויבן האט ער דערווען א בריימע, פרייע וועלט. מיט דעכער, מיט סוכות. און ער האט טאקע דערווען דעם דאך פון זייער רייכן שכנס סוכה. יאנקל דער דינער איז גע-שמאנען אויפן דאך און צעלייגט דעם סך און פון אונטן האבן זיך געהערט די בייזע באפעלן פון רב שלום, דעם רייכן שכן.

— יאנקל, וואס קריכסטו דארטן? גיב זיך א ריר!

— טרייסל נישט דעם סך, י-א-נ-ק-ל!

די סוכה איז געשמאנען מיט אן אויפגעעפנטן דאך, ווי א פליגל פון א ריזיקן פויגל וואס וויל פארדעקן יאנקל דעם משרת און אנט-לויפן מיט אים.

ווען שמואליק האט גענומען אראפקלעטערן פון לייטער, האט זיך געעפנט דאס פענצטער פון שכנס הויז און ס'האט זיך דערהערט בערקעס שטים:

— מיר האבן א שענערע סוכה. זי שטייט א גאנץ יאר. און אונדזער סוכה איז אויסגעפוצט מיט אלערליי פרוכט און שיינע זאכן. אייער סוכה איז א חורבה, צונויפגעקלעפט מיט ניכטערן שפייעכץ — האט זיך בערקע גערייזט.

— אונדזער סוכה האָבן מיר אַליין געבויט ... — האָט שמואליק זיך צוריק גערייצט — איך און מיין מאַמע, און זי איז מויזנט מאַל שענער פון אייערער.

— אָט פאַלט זי איין, די חורבה — האָט זיך בערקע צעלאַכט און אַרויסגעשטעלט שמואליקן אַ צונג.
ווען שמואליקס מאַמע וואָלט ניט געווען דערביי, וואָלט בערקע שוין ניט גלאַט אָפּגעשניטן ...

אַז דער דאָך איז באַדעקט געוואָרן מיט סכך און דער מאַמע האָט געזאָגט, אַז ס'איז אַ כשרע שיינע סוכה, האָט שמואליק מיט זיין שוועסטער גימל אַריינגעטראָגן צוויי לאַנגע בענק און אַ שטול אויבן-אָן פאַרן מאַמן.

שמואליק מיט גימלען האָבן היינטיקס יאָר — בערקען אויף צו-להכעיס — אויסגעפּוצט די סוכה מיט שיינע פּרוכט. אמת, ניט מיט קיין טייערע וויינטרויבן. אויף שמריקלעך, וואָס זיי האָבן צו געבונדן צו דער סטעליע, האָבן זיי אויפּגעהאַנגען רויטע, ווייניקע עפל. דעם דיל האָט גימל באַשאַטן מיט געל-גאַלדיקן זאַמד און די ווענט האָבן זיי באַהאַנגען מיט פּרישע, גרינע צווייגן.

שמואליק האָט זיך פּשוט ניט געקענט אָנזעטיקן מיט דער סוכה. אַז אַלע זיינען אַרויס, האָט ער זיך געגעבן אַ קוליע איבער און אַרויסגעלאָזט אַ פּריידיקן קוויטש.

וואָס גייט אים אָן די רייכע סוכה פון דעם שכן? — ניטאָ, דאַכט זיך, נאָך אַזאַ סוכה ווי זייער סוכה.

ג

קוים דערלעכט. שוין געקומען פון שול. שוין אויפן וועג אַהיים, האָט שמואליקן מיטן מאַמן באַגעגנט אַ בייז ווינטל, וואָס איז אַלע מאַל בייזער געוואָרן און געריסן שטיקער פון שמואליקס קאַפּאַטקע און נאָר געוואָלט אַרונטעררייסן זיין הימל. אַבער אין הויז איז געווען יום-טובדיק, פּריידיק און ווער האָט געמראַכט פון בייזן דרויסן?
יום-טובדיק זיינען זיי אַריין אין סוכה, זיך אויסגעזעצט און גענומען וואַרטן ביז די מאַמע וועט ברענגען דאָס עסן.

דער ווינט איז אַבער געוואָרן וואָס אַמאָל בייזער, שטאַרקער, זיך גענומען אַריינרייסן דורך די שפּאַרונעס פון די ווענט, דורכן סכך אויפן דאָך. די סוכה האָט זיך גענומען שאַקלען. שמואליק האָט זיך אַ ביסל גענומען שרעקן, אַבער די פּרייז האָט פאַרטריבן די שרעק. קיין לבנה האָט זיך ניט געזען דורכן סכך. דער הימל איז געוואָרן

שוואַרץ, פאַרוואַלקנט. דער ווינט איז געוואָרן וואָס אַמאָל שטאַרקער, בייזער. איצט האָבן אַלע ממש געפילט ווי דער ווינט רייסט מיט זיינע געזונטע לאַפעס די ווענט פון דער סוכה. דער מאַמע איז געבליבן זיצן אַ פאַרטראַכטער, מיט די אויגן צו דער סטעליע.

ווען די מאַמע האָט אַוועקגעשטעלט אויפן טיש די יוד, האָט דער ווינט אַזאָ טרייסל געטאָן די סוכה, אַז גאַנצע בינמלעך סך זיינען אַריינגעפאַלן אין די טעלער.

אַלעמענס אויגן זיינען איצט געווען אָנגעשטעלט אויף דער סטע-ליע, וואָס האָט זיך געוויגט ווי אַ שיף אויף אַ צעשטורעמטן ים. אַ וויילע איז אַלין שטיל געוואָרן. אין דער שטילקייט האָבן אַלע ווי געוואַרט אויף עפעס, וואָס וועט באַלד מוזן פאַסירן. און טאַקע מיט אַ מאָל האָט זיך דערהערט אַ קרעכץ. די גאַנצע סוכה האָט זיך אַ וויג געטאָן און דער דאָך האָט זיך געגעבן אַ לאָז אַרונטער און איז געבליבן הענגען איבער די קעפ, אַמ-אַט און ער פאַלט אין גאַנצן אַרונטער.

די מאַמע האָט געגעבן אַ קוויטש, אַ כאַפּ געטאָן דעם לאַמפּ פון טיש און ווי אויף אַ באַפעל פון עמעצן האָבן זיך אַלע אַ לאָז געטאָן פון דער סוכה מיט די טעלער אין די הענט.

דער ווינט האָט אויסגעלאָשן דעם לאַמפּ אין דער מאַמעס האַנט. און ביים שייך פון קיך-פענצטער האָבן אַלע דערוען ווי די גאַנצע סוכה ברעכט צוזאַמען.

אַלע זיינען געשטאַנען ווי פאַרלאָרענע אין מיטן דער פינצטערער נאַכט.

פון שכנס סוכה האָט זיך דערהערט אַ פריילעך געזאַנג. דאָס העל-צעצונדענע פענצטער האָט זיך גערייצט מיט שמואליקן. שמואליקס סוכה איז געלעגן אָן איינגעפאַלענע.

דאָס האַרץ האָט אים פאַרקלעמט. זיינע אויגן זיינען אָנגעפילט געוואָרן מיט טרערן, טרערן פון פאַרדראָס : בערקע האָט גאָר ניט געבויט און זיצט רואיק אין סוכה, און שמואליק האָט געבויט און געבליבן מיט גאַרניט ...

פאַרשטיי די ווערטער :

ערב-סוכות — ערעווי-סוקעס —
 דער טאָג פאַר סוכות
 הלילה (כאַלילע) — עס זאָל ניט
 טרעפן

שכן (שאַכן) — neighbor
 סוד (סאָד) — סעקרעט
 קאַפּאַטע — מאַנטל
 סך (סכאָד) — גרינע צווייגלעך

חשק (כיישעק) — פארלאנג
 שפארונעס — cracks
 לבנה (לעוואַנע) — moon
 ים (יאם) — ocean

יעדן אבר (איווער) — יעדן טייל
 פון קערפער
 געבלאנקט — געגלאַנצט
 אפשר (עפּשער) — maybe

געדענק :

דאָס האַרץ	די אַרבעט	דאָס געזאַנג	דאָס פענצטער
------------	-----------	--------------	--------------

קענסטו לייענען די ווערטער ?

סוכה	אמת	ים	יום-טוב	חשק	שכן	לבנה
------	-----	----	---------	-----	-----	------

געדענקסטו ?

שמעל צו "דער", אָדער "די", און שרייב אַריין אין דיין העפט.

- ד - גרינער בוים. ד - גרויסע שמאַט. ד - יידישע שול.
 ד - ברייטער וועג. ד - לאַנגע נאַכט. ד - גוטער מענטש.
 ד - שוואַרצע באַרד. ד - בלויער הימל. ד - פריילעכער יום-טוב.
 ד - שווערע אַרבעט. ד - שאַרפע זעג. ד - שמאַלענער האַמער.

גראַמאַטיק

קומענדיקע צייט

1טע פּערזאָן איינצאַל	1טע פּערזאָן מערצאַל
איך וועל גיין אין שול	מיר וועלן גיין אין שול
איך וועל קומען אין שול	מיר וועלן קומען אין שול
איך וועל שטיין	מיר וועלן שטיין
איך וועל שפּרינגען	מיר וועלן שפּרינגען
איך וועל שווימען	מיר וועלן שווימען

אַרבעט : שרייב די פינף ווערבן 1טע פּערזאָן איינצאַל און מערצאַל :
 וואַקסן, ליגן, שלאָפן, פאַרן, לויפן.

א שפיל אין גראמען

• ז. וויינפער

שפילן קינדער זיך אין גראמען,
ליארעמען זיי: — קאמען! ימען!
אייגלעך, בעקלעך שיינען, פלאמען
און זיי האבן טויזנט טעמען.

ביכל, שיכל, עם א קיכל,
וויש די נאז אפ מיטן טיכל.
מידל, איידל מיטן קליידל
דרייט זיך, דרייט זיך, ווי א דריידל.

יינגל, צינגל, מעסער-קלינגל,
קוליעט אום זיך, ווי א רינגל.
מערער, שערער, קוימענקערער
גראמען דאך זיך מיט א לערער.

ווייזט דער לערער אויפן טאפל,
גראמט די חברה אים מיט קנאפל, —
זויבער קנאפל אויף די שיכלעך,
קינדער טראגן זיך מיט ביכלעך.

לאכט דער לערער מילד און מילדער
און ער ווייזט זיי אויף די בילדער,
ווערן קינדער ווילד און ווילדער
און זיי מאכן א געפילדער.

קריכן איבער בענק און טישן,
ווערטער נעמען זיך צעמישן.
קנאפל, ימען, אלץ צוזאמען
און ניטא שוין מער קיין גראמען.

בעט דער לערער: קינדער, שטילער,
ליארעמען זיי: שטילער, זייל ער!
זאגט דער לערער שוין מיט רוגן:
אז מען טומלט, וואס זשע טויג עס?

זעען קינדער: שטילקייט וויל ער,
 שרייען זיי שוין: שטילער! שטילער!
 ביז מען זעצט זיך שטיל אנידער
 און מען נעמט זיך גראמען ווידער.

קידער-ווידער, שיינע לידער,
 אלע מענטשן זיינען ברידער.
 שמייכלט פריינטלעך שוין דער לערער
 און מען גראמט אלץ מער און מערער.

פארשטיי די ווערטער:

anger — רוגז (רויגעז) —
 קוימענקערער —
 chimney-sweeper

rhyme — גראם —
 noise — טומל —
 heel — קנאפל —

געדענק:

דער טיש	די באַנק	דאָס בילד	די שפּיל
---------	----------	-----------	----------

גראמאטיק

קומענדיקע צייט

2טע פערזאָן מערצאל	2טע פערזאָן איינצאל
איר וועט גיין אין שול	דו וועסט גיין אין שול
איר וועט קומען אין שול	דו וועסט קומען אין שול
איר וועט שטיין	דו וועסט שטיין
איר וועט שפרינגען	דו וועסט שפרינגען
איר וועט שווימען	דו וועסט שווימען

א ר בעט: שרייב די פינף ווערבן 2טע פערזאָן איינצאל און מערצאל:
 וואַקסן, ליגן, שלאָפן, פאַרן, לויפן.

אַרבעט: שרייב אראפ אין דיין העפט, און לערן אויס.

אידיאמען

עס מיינט:	וואס מיינט עס?
נאך גארניט געגעסן.	נעמען די אויגן אין די הענט.
ווילן אזוינס, וואס ס'איז אומ- מעגלעך צו קריגן.	היטן ווי אן אויג אין קאפ.
שטארק אפהיטן.	זיך אנצינדן ווי א שוועבעלע.
ווערן גיך אין כעס.	וועלן דאס טעלערל פון הימל.
גוט זוכן.	נאך אין מויל ניט געהאט.

איינצאל — מערצאל

פיל אויס די מערצאל, און שרייב אריין אין העפט.

אויג - אויגן	בלאט - בלעטער	אייגל - אייגלעך	בלעטל - בלעטלעך
באק -	בוך -	בעקל -	רינגל - -
ווינט - -	נאז - -	ביכל -	ווינטל - -
שוך -	בוים -	שיכל -	נעזל - -
באנק - -	קלייד - -	ביימל -	קליידל - -

ווערטלעך

אַרבעט: פאר צונויף די ווערטלעך, און שרייב זיי אריין אין דיין העפט.	
אויב ס'איז ניטא קיין מעל,	איז ערגער ווי דער טויט.
פון בארשט מיט ברויט,	זיינען די באקן רויט.
הארעווע מיידעלע,	איז אויך ניטא קיין תורה.
אז מ'האט ניט קיין ברויט,	וועסטו האבן א קליידעלע.

א פרייז-פייט

• פרומע שרה

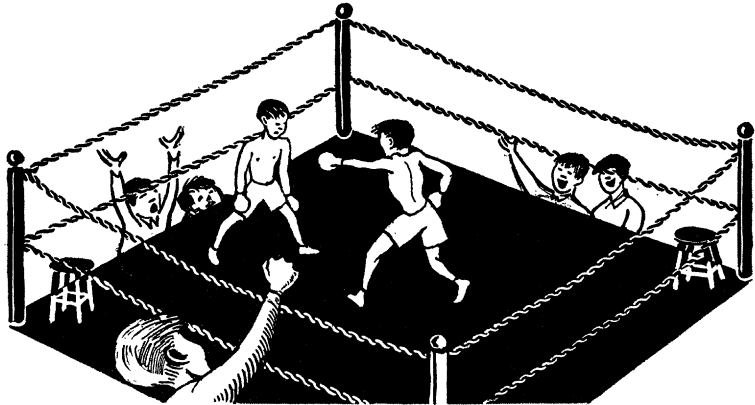
א

א גרופע יינגלעך פון עלף-צוועלף יאָר האָבן אַרגאַניזירט אַ קלוב. זיי האָבן געפונען אַ פאַרלאַזמע שטאַל ערגעץ אויף אַ ליידיקן לאַט, זי אויסגערייניקט, אויפגעראַמט, פאַרפּוצט מיט פענער און מיט בילדער פון גרויסע „פרייז פייטערס“ און זיך דאַרטן פאַרוואַמלט. ס'האַט ניט לאַנג גענומען, און אַלע זיינען געוואָרן „פייטערס“.

צוויי יינגלעך האָבן זיך מער אויסגעצייכנט פון אַלע. איינער עלף יאָר אַלט, אַ הויכער, אַ מאַגערער, מיט שוואַרצע שיינענדיקע אויגן און אַ קאַפּ שוואַרצע געדיכטע האָר און מיט אַ פאַר שטאַרקע הענט. געהייסן האָט ער שלמה. דער צווייטער, וואַלף, איז געווען אַ ביסל עלטער, אַכער נידעריקער פון שלמהן. אַ רויטער, אַ גע-זונטער, מיט אַ פלאַם-רויטן קאַפּ האָר, אַ געזונטן קאַרק, ברייטע פלייצעס און אייזערנע הענט. וואַלף האָט געקענט געבן אַ גוטן קלאַפּ. דערפאַר אַכער איז שלמה געווען פלינקער און קליגער פון וואַלפּן. ביידע „פייטערס“ זיינען געווען מוטיק און גרייט צו גיין אין „רינג“. שלמה איז געווען נאָך מוטיקער, ווייל זיינע חברים האָבן געזאַגט אז ער וועט זיכער זיין דער געווינער. ער איז אַ פלינקער.

ב

אַ גאַנצע וואַך האָט מען שווער געאַרבעט צוגרייטנדיק דעם „רינג“. מען האָט געבראַכט שטיקער סלופּעס, אַריינגעקלאַפּט אין דער ערד, אַרומגעכונדן מיט שטריק, געשלעפּט ברעטער, קעסטלעך און געמאַכט לאַנגע בענק אַרום רינג. אַלע האָבן פלייסיק געאַרבעט, געשריבן בילעטן, איינלאַדונגען צום גרויסן „פייט“. אַ „פרייז“ האָט מען אויך אָנגעגרייט — אַ מעדאַל פאַרן גבור, דעם „טשעמפּיאַן“. אַלץ איז שוין געווען פאַרטיק. מע האָט קוים דערלעכט דעם טאַג פון „פייט“. עס זיינען געקומען קינדער פון אַלע אַרומיקע גאַסן, אַנגעפילט אַלע בענק. אַ סך זיינען געשטאַנען, אַנדערע קינדער האָבן אַריינגעקוקט דורך די שפאַרונגעס פון די ווענט. דאַס זיינען געווען די, וואָס האָבן ניט געהאַט קיין צען-סענטיקע אויף אַריינצוגיין. ס'איז געווען טומלדיק, מע האָט געשריען, געטופּעט מיט די פיס, געפאַטשט מיט די הענט, גערופּן: שלמה! וואַלף! די פירערס פון קלוב זיינען אַרומגעלאַפּן צעטראַגענע, נערוועזע. וואַלפּן האָבן זיי שוין געגרייט צום „פייט“. אַכער שלמה איז נאָך ניט געווען. מ'האַט אים אַרום-

געזוכט אין אלע ווינקלען. ס'איז שוין שפעט און שלמה איז נאך אלץ ניטא.

ג

שלמה איז אין דער צייט אַרומגעגאַנגען אין אַ פאַרק איינער אַליין מיט האַרצווייטיק. וואָס זאָל ער טאָן? וואָס זאָל ער טאָן? ער קאַן ניט גיין אין רינג. עס האָט זיך אים געהלומט אז ער וועט וואַלפן מאַכן פאַר אַ קאַליקע, מע וועט אים אַ צעבלומיקטן, אַ צע-הרגעטן אַוועקפירן אין שפיטאַל. ער וועט שטאַרק וויינען, מאַרערן וועלן זיך גיסן פון זיינע אויגן. זיין פנים וועט זיין צעקרימט פון ווייטיק. „ער וועט קוקן מיט בייזע אויגן אויף מיר. איך קאַן ניט, כ'וועל ניט גיין זיך שלאָגן היינט,“ האָט ער גערעדט צו זיך.

שלמהס שטאַלץ האָט אָבער גערופן און געטענהט: „גיי, גיי! זיי וועלן לאַכן פון דיר. זיי וועלן דיך רופן „קאַוערד“. שלמהס אויגן האָבן זיך אָנגעצונדן. זיין גאַנצער קערפער איז שטייף געוואָרן. ער האָט דעם קאַפּ הויך פאַרריסן און געזאָגט צו זיך: איך גיי, זאָלן זיי ניט מיינען, אז איך האָב מורא, אז איך בין אַ „קאַוערד“. ער האָט גענומען שמעלן פעסטע טריט, און מיט אַמאַל זיך אָפגעשטעלט. ער האָט זיך ווידער דערמאַנט אין זיין הלום. ער האָט אַ שווערן זיפץ געטאַן און אויסגעשריען: „ניין! איך קאַן ניט — איך קאַן ניט. כ'וועל זיך ניט שלאָגן, אָבער איך מוז גיין אלעמען אלץ דערציילן.“ ער האָט גענומען שנעל און נערוועז לויפן.

אַז ער איז אָנגעקומען, איז ער גלייך אַריין אין רינג מיט אימפעט. ס'איז געוואָרן אַ פרייד, אַ טומל צווישן די קינדער. מע האָט געשריען: הוראַ! הוראַ שלמה! נעפאַטשט מיט די הענט, געקלאַפט מיט די פיס: הוראַ, הוראַ! אַטאַ באַי, אַטאַ באַי, שלמה!

שלמה איז געבליבן שמיין דערשראָקן, געל ווי וואַקס. ער האָט געמאַכט מיט די הענט, און געבעטן עס זאָל זיין שטיל. ער וויל עפעס זאָגן. ווען ס'איז שטיל געוואָרן, האָט ער מיט שרעק און אַ פאַר-שטיקטן קול אָנגעהויבן :

— „קינדער, חברים, איך מוז אייך אַלץ דערציילן. מיר האָט זיך געהלומט אַ שרעקלעכער הלום. — טרערן האָבן אים געשטיקט, קוים וואָס ער האָט געקאַנט רעדן — מיר האָט זיך געהלומט, אַז איך האָב זיך שוין געשלאָגן מיט וואַלפן, און איך האָב אים צעבלומיקט, צע-שלאָגן און צעבראַכן די נאָז. מע האָט אים אַ האַלכ-טויטן אַוועקגע-פירט אין שפיטאַל, און וואַלף האָט מיט בייזע אויגן געקוקט אויף מיר.“
ווען שלמה האָט געענדיקט דערציילן האָט ער וויינענדיק אויס-געשריען : „כ'וועל זיך ניט „פייטן“. די קינדער זיינען פון שלמהס טרערן ניט געווען גערירט. זיי האָבן געלאַכט, געשריען „קאָוערד“, „האַסט מורא!“ און מיט אַ פייפעריי האָט מען שלמהן פאַריאַגט פון רינג.

שלמה איז אַוועק מיט אַן אַראָפּגעלאָזטן קאַפּ. אַ צווייטער יינגל האָט פאַרנומען זיין אַרט, און דער „פייט“ איז אָנגעגאַנגען.

**

ווען דער פייט האָט זיך געענדיקט, איז געווען מער, ווי שלמהן האָט זיך געהלומט. מע האָט ביידע יינגלעך אַוועקגעפירט צעבלו-טיקטע אין שפיטאַל ...

אויף מאַרגן, איז שלמה אַוועק זען זיין חבר וואַלפן. ער האָט אים געטראָפּן אַ פאַרבאַנדאָזשירטן אין שרעקלעכע ווייטיקן. שלמה איז אַרויפגעפאַלן וואַלפן אויפן האַלדז און זיך שטאַרק צעוויינט.
ביידע חברים האָבן זיך געגעבן אַ וואָרט, אַז מער וועלן זיי קיינ-מאַל נישט גיין אין „רינג“.

פאַרשטיי די ווערטער :

אינילאַדונגען — invitations	פאַרלאָזטע — empty
קאַליקע — קריפל	שטאַל — stable
אימפעט — hurry	מאַגערער — דינער — lean
פרייד — שמחה — joy	קאַרק — neck
גבור (גיבער) — אַ שטאַרקער	פלינקער — רירעוודיקער, שנעלער

אמת	אפשר	אסתר	ארץ-ישראל	אליהו-הנביא
-----	------	------	-----------	-------------

אַט אזוי-אָ
שרייבט זי,
שרה

• ב. גוטיאנסקי

אַט אזוי-אָ שרײַבט זי, שרה:
מאכט אַ קלעק אויף יעדער שורה,
דרייסיק גרייזן אויף אַ פערטל
און זי פוילט זיך גאָר אַ קלער טאָן!

שטייען קאַטשערעס פאַרבויגן,
און כאַטש נעם אַרויס די אויגן.
פונקט אין מיטן שטעקט אַ פלאַקן,
כײַט אױף טױט זיך אױש דערשראַקן.

כײַבין געװען בײַ אַלע שכנים:
— אפשר קענט איר איבערלייענען? —
אַלע הייזער אויסגעלאָפן,
קיינער האָט עס ניט געטראָפן.

רופט זיך אָן די שכנה בריינע:
— אפשר איז דאָס גאָר ציגיינערש?
טוט אַ קוק דער שכן יאָסי:
— אפשר איז דאָס עסקימאָסיש?

טוט אַ שמייכל כאַצקעס פאַטער:
— שאַט גאָר, אפשר איז עס טאַטערש?
טוט אַ לאַך דער קליינער כאַצקע:
— נע, סײַז פשוט אַנגעפאַטשקעט.

כײַבעט דיך, חברטע, צי חבר,
סײַז מיר זייער שטאַרק משיקאָוע:
נעם באַקוק עס און באַטראַכט עס,
פרואוּ און שטױס זיך אָן, ווי מאַכט עס.

מאמער טרעפסטו כאטש א ביסל,
בעט איד געבן מיר צו וויסן
מיט א בריוו, צי מיט א קארטל —
האב אין זינען, איכיל ווארטן.

פארשטיי די ווערטער:

א קלעק — א פלעק גרייז — פעלער — mistake
שורה (שורע) — ליניע — line פשוט (פאשעט) —
משיקאווע — curious

קענסטו לייענען די ווערטער?

שרה	שורה	אפשר	פשוט	שכן	שכנה	חבר
-----	------	------	------	-----	------	-----

ביישפילן:

ווי פוטער	שטיל
ווי די לבנה	גריין
ווי א שטיין	זים
ווי א קויל	ווייך
ווי גאל	בלוי
ווי גראַז	עלנט
ווי א טויב	רויט
ווי האַניק	שיין
ווי דער הימל	שוואַרץ
ווי א בוריק	בימער

אנטאנימען:

אומשולדיק	רואיק
אומגליק	געדולדיק
אומבאַשטימט	שולדיק
אומגעזונט	גערעכט
אומגליקלעך	גליק
אומגערעכט	צופרידן
אומרואיק	גליקלעך
אומצוטרוי	געזונט
אומצופרידן	באַשטימט
אומגעדולדיק	צוטרוי

א ר בעט: פאס צונויף די
ביישפילן, און שרייב
זיי איבער אין העפט.

א ר בעט: פאר צונויף די
אנטאנימען, און שרייב
זיי איבער אין העפט.

יידיש איז אנדערש ווי ענגליש

Please give me your book.

Thank you, Jenny.

I go to bed at ten o'clock.

Teacher, tell us a story.

I drink four glasses of milk
each day.

זיי אזוי גוט, און גיב מיר דיין בוך.

א שיינעם דאנק דיר, דזשעני.

איך לייג זיך שלאפן צען אזייגער.

לערער, דערציילט אונדז א מעשה.

איך טרינק פיר גלעזער מילך יעדן
טאג.

א ר ב ע ט : לערן אויס די אונטערשיידן, און שרייב אריין אין העפט.

גראמאטיק

קומענדיקע צייט

3טע פערזאן מערצאל

זיי וועלן גיין אין שול

זיי וועלן קומען אין שול

זיי וועלן שטיין

זיי וועלן שפרינגען

זיי וועלן שווימען

3טע פערזאן איינצאל

ער וועט גיין אין שול

ער וועט קומען אין שול

ער וועט שטיין

ער וועט שפרינגען

ער וועט שווימען

א ר ב ע ט : שרייב די פינף ווערכן 3טע פערזאן איינצאל און מערצאל :
וואקסן, ליגן, שלאפן, פארן, לויפן.

קענסטו ליענען די ווערטער ?

טובה	מענות	מעם	מענה	ים	יעקב	יצחק
------	-------	-----	------	----	------	------

געדענקסטו ?

שמעל צו "דער", אדער "דאס", און שרייב אריין די זאצן אין דיין העפט.

ד - גרויסע אויג. ד - גאלדענע הארץ. ד - בלויער פויגל.

ד - אפענע פענצמער. ד - גלאמער דיל. ד - שארפע מעסער.

ד - שיינער פארק. ד - פריילעכע געזאנג. ד - שיינע קול.

דער יינגל פון קאַברני בולוואַרד

• א. גאלדבערג

א יינגל איינער אליין

ביי אַ ניו־יאָרקער טענעמענט הויז — ערגעץ ביים סאַמע שפיץ פון מאַנהעטען, וואו דער נאַרט ריווער און דער האַדסאָן באַגעגענען זיך — איז געשטאַנען דער יונגער מייקל גרעהעם. מייקל איז געווען אַן אומעטיקער און אַ פאַרטראַכטער. ער איז די לעצטע טעג שטאַרק פאַרטראַכט, מייקל. פון זיין טאַטן אין איטאַליע טראַכט ער, שוין עטלעכע וואָכן איז פון אים קיין בריוו ניט געווען. מייקל האָט שטאַרק ליב זיין טאַטן און די מלחמה שרעקט אים, און איטאַליע איז אזוי ווייט, אזוי שרעקלעך ווייט.

די מאַמע האָט נעכטן אָונט געוויינט. זי האָט געמיינט, אַז מייקל זעט ניט, מייקל האָט אַבער יאָ געזען, און די מאַמע האָט זיך פאַר-ענטפערט.

— ווייסט, מייקל, מיר „איירישע“ זיינען ניט פון די וויינער, אַבער איך האָב מורא, מייק, שוין עטלעכע וואָכן קיין בריוו ניטאָ. מייקל האָט זי געוואַלט טרייסטן און ניט געוואוסט ווי אזוי. ער האָט געזוכט אַ קלוג וואָרט אַזא, און — גאַרניט געפונען. זי איז היינט אין דער פרי אַוועק צו דער אַרבעט מיט פאַרוויינטע אויגן, די מאַמע זיינע.

און מייקל שטייט לעבן הייז און
געדענקט בלויז איין זאך: „שוין עמלע-
כע וואָכן קיין בריוו ניט, שוין עמלעכע
וואָכן...“

א גענג ניט

פון דער ווייטנס האָט זיך באַוויזן
„רעד“ מיט זיין גענג. מייקל האָט זיך
געפרוואוּט באַהאַלטן, נאָר ס'איז שוין
געווען צו שפעט. די „גענג“ האָט אים
שוין דערזען און מען איז געגאַנגען גלייך צו אים.

מייקל ווייס אַליין ניט ווי אַזוי ער האָט זיך לעצטנס צוגעשעפעט
צו „רעדס“ חברה. מייקל האָט „רעדן“ ניט ליב געהאַט, האָט אַפילו
פאַר אים אַ ביסל מורא געהאַט, און דאָך איז ער געגאַנגען מיט דער
גענג. יעדע נאַכט, ווען מייקל איז צוריקגעקומען פון דער גענג, האָט
ער זיך געפילט שלעכט, זיך געוואָלט אַ לאַנגע צייט וואַשן און רייניקן,
זיך געשעמט צו קוקן דער מאַמען אין די אויגן אַריין, און איר אַלעמאַל
געענטפערט מיט „גאַרניט“, ווען זי האָט אים געפרעגט וואָס ער האָט
דעם טאָג געטאָן.

„רעד“ האָט אָנגעפירט מיט דער גענג. פינף יינגלעך זיינען זיי
געווען, אַרום 13 ביז 15 יאָר אַלט. „רעד“ פלעגט פאַרפעלן אַ סך מעג
אין סקול. זיין פאַטער איז געווען אַ שיכור און קיין מוטער האָט ער
ניט געהאַט. „רעד“ האָט אַלעמאַל געהאַט אַ סך געלט און יעדן טאָג
האַט ער געהאַט אַ „פלאַן“, וואָס צו טאָן: איין טאָג פאַרשמירן אַ
יידישע סינאַגאָגע, אַ צווייטן טאָג אַנשרייבן אויף דער סאַבוויי-סטאַנ-
ציעס מיאוסע זאַכן וועגן יידן, אַ דריטן טאָג אַנשלאָגן אַ יידיש יינגל.
די יינגלעך האָבן צווישן זיך גערעדט, אַז „רעד“ קריגט געלט פון
אימעצן, און אַז יעדע נאַכט זאָגט אים אַי-מ-ע-צ-ער, וואָס ער זאָל
דעם טאָג טאָן. ווער דער „אימעצער“ איז, האָט מייקל ניט געוואוסט.
מייקל איז שוין עמלעכע מאַל מיטגעגאַנגען מיט די יינגלעך. ער
האַט געטאָן וואָס מ'האַט אים געהייסן, ווייל ער האָט זיך געשעמט
ניט צו טאָן. אַבער נאָך יעדן מאַל האָט ער באַשטימט ביי זיך, אַז
אויס, מער ניט, קיינמאַל ניט, און — איז אויף מאַרגן ווידער געגאַנגען.
די „גענג“ איז שוין געשטאַנען לעבן אים.

— העלאַ, מייק.

— העלאַ, „גאָיס“.

„רעד“ האָט זיך אַרויסגערוקט, איז צוגעגאַנגען נאַענט צו מייקלען:

— ביסט גרייט, מייק?

מייקל האָט שווער געאַטעמט, איין רגע האָט ער זיך געוואַלט אויסדרייען און אַריין אין הויז, ער האָט אַ קוק געטאָן אויף דער „גענג“, וואָס איז געשטאַנען אַרום אים, געזען די פינצטערע פּנימער מיט די שאַרפע אויגן, האָט ער אַ רוק געטאָן דאָס הימל, טיפּער אַריינגערוקט די הענט אין די קעשענעס:

— אַקיי, איך בין גרייט.

נאָך אַ יינגל — איינער אַליין

דייווי האָט אַ מונטערער געשפּאַנט איבער קאַכריני בולוואַרד. ער האָט ליב געהאַט צו שטיין און אַראַפּצוקוקן אויפן האַדסאָן, זען ווי די „פּאַליסיידס“ אויף דעם ניו-דזשורזי ברעג ווערן וואָס אַמאָל טונקלער און אַ פּורפּור-שלייער פּאַלט אויף זיי.

דייווי האָט ליב דעם האַדסאָן. ספּעציעל האָט ער ליב אַט יענעם פּלאַץ אין מיטן טייך, וועגן וועלכן זיין טאַטע האָט אים דערציילט. דייווי איז זיכער, אַז טאַקע דאָרט, אַקוראַט אויף יענעם פּונקט, וואָס ער, דייווי, האָט איצט אויסגעקליבן, איז דער גרויסער קאַמאַנדיר דזשאַרדזש וואַשינגטאָן געבליבן שטיין אין מיטן שיפל און זיך אומגעקוקט אויף צוריק און דערזען ווי די ענגלישע „רעדקאָוטס“ רייסן זיך אַריין אין דעם פּאַרט וואַשינגטאָן אַריין און נעמען געפּאַנגען אַ גרויסן טייל פּון זיין אַרמיי. דייווי זעט קלאַר דאָס טרויעריקע פנים פּון גרויסן קאַמאַנדיר, ס'האַרץ טוט אים וויי אויף וואַשינגטאָנען, ער וויל אים טרייסטן, דערמאַנען אַז דער סוף איז געווען אַ גוטער, דאָס פּאַלק האָט געוואונען און איז געוואָרן פּריי. זאָל ער זיך אַזוי ניט זאַרגן, וואַשינגטאָן, ס'האַט זיך אויסגעלאָזט גוט.

— „אַר יו איי דזשו?“

ווער האָט אים דאָס געפּרעגט. זיכער ניט וואַשינגטאָן. וואַשינגטאָן טאָן וואַלט אַזא פּראַגע ניט געשמעלט.

דייווי האָט זיך אויסגעדרייט.

„אַר יו איי דזשו?“

די „גענג“ איז געשטאַנען אַרום דייווי. די פּנימער פינצטערע, וואַרטנדיקע. מייקל האָט זיך צוגעקוקט צום יינגל, דאַכט זיך ער האָט

אים עמלעכע מאל פריער געזען אויף דער גאס, ער זעט אויס אין זיינע יארן, 12 און אפשר 13, ניין, מסתמא 12.

— ביסמו א ייד? — "רעדס" אויגן האבן געברענט, זיינע פויסמן זיינען געלעגן גרייטע אין די קעשענעס.

— יא, איך בין א ייד.

— א-קיי, גענג, "הי איז אל יורם" — האט, "רעד" א קאמאנדע געטאן. נעמט זיך צו אים.

מייקל האט א קוק געטאן אויפן יידישן יינגל. יא, זיכער 12, נימ מער. פונקט זיינע יארן. ער האט געזען ווי די "גענג" האט גענומען שלאגן דעם יידישן יינגל.

מייקל האט פלוצים פיינט געקראגן "רעדן" און די גענג און זיך אליין און מער ווי אלץ זיינע צוויי הענט, וואס האבן געשלאגן דעם יידישן יינגל גלייך מיט אלעמען.

מייקל איז נאך בייזער געווארן, געשלאגן א סך און מיט כעס און געפילט, אז דאס שלאגט ער זיך אליין, זיין מאמע מיט די פאר-וויינטע אויגן, דעם טאטן אין איטאליע.

א בריוול פון איטאליע

ווען מייקל איז אריין אין הויז, האט ער גערטאפן די מאמע א פריילעכע און א לאכנדיקע. זי האט אים געטוליעט צו זיך און אים געוויזן דעם בריוו, וואס זי האט געהאלטן אין האנט.

— אט איז ער דא, מייקל, אט איז דער בריוו, פון א שפיטאל אין נארט-איטאליע, אבער ער איז אלרייט, דער טאטע דיינער, ער איז אלרייט.

מייקל האט געקוקט אויף איר, און געשוויגן. טרערן האבן אים געשטיקט, די הענט, די מיאוסע, האט ער נאך טיפער אין קעשענע פאררוקט.

די מאמע האט געלאכט און געפלאפלט פון פרייד:

— הער זיך צו, מייקעניו, צו אט דעם טייל פון בריוו, דאס איז דאס וויכטיקסטע. — איר קול איז ערנסט געווארן, טרערן האבן זיך געקייקלט איבער די באקן, און זי האט זיי אפילו ניט אפגעווישט:

... און ס'וואלט שוין פון לאנג מער ניט געווען קיין פעטריק גרעהעם אויף דער וועלט, ווען ניט אט דער פריינט מיינער. אליין בין איך געלעגן אויפן פעלד א פארוואנדעטער, די מאשין-ביקסן האבן געשמעפט און קוילן זיינען ווי בעבלעך געפאלן, שמעלט ער זיך איין דאס לעבן, אט דער "באדי" מיינער, קריכט ארויס אונטער א האגל

קוילן, און ראטעוועט דאָס לעבן פון פעטריק גרעהעס, און — ווערט נאָך אליין דערביי פאַרוואונדעט. אַט אַ מענטש! גיי ווייס, אַז אין ניו-יאָרק, פינף גאַסן פון דיר, וואוינט די גאַנצע צייט אַ מענטש, וואָס גאַט האָט געוואָלט אַז ער זאָל ראטעווען דאָס לעבן פון פעטריק גרעהעס. אַ שכן אונדזערער, זיין ווייב וואוינט אויף דער 190טער גאַס און הייסט אסתר שאַפיראַ. גייט צו, מיין ווייב און מיין זון, צו איר, דערציילט איר, אַז אַ דאַנק איר מאַן איז פעטריק גרעהעס נאָך אַלץ פעטריק גרעהעס, כאַטש פאַרוואונדעט אויף אַ פּוּם...”

די מאַמע האָט נאָך און נאָך געלייענט. מייקל האָט שוין פון לאַנג ניט געהערט. זיינע הענט האָבן אים געברענט, ווי אַ מענטש זאָל טראַגן צוויי מיאוסע טויטע קעץ אין די קעשענעס... דער נאַמען האָט אים געשראַקן — שאַפיראַ, שאַפיראַ, שאַפיראַ...

די מאַמע איז אויפגעשטאַנען.

— מאַמע, שאַפיראַ איז אַ יידישער נאַמען?

די מוטער האָט אויף אים שאַרף אַ קוק געמאַן:

— און אַז אַ יידישער איז וואָס?

— גאַרניט, מאַמע.

אַן אַפענע טיר

דער וועג איז געווען אַ שווערער. מייקל האָט געציטערט אַז די מאַמע זאָל אים ניט אַנרירן די הענט, די מיאוסע הענט זיינע, וואָס האָבן געמאַן „רעדס“ אַרבעט, די מיאוסע, מיאוסע הענט זיינע.

די מאַמע איז געווען אַזוי פול מיט איר פרייד, אַז זי האָט ניט כאַמערקט אַפילו מייקלס שווייגן און זיין שמיל ציטערן.

דאָס הויז איז געווען אַ שיינס, אַ גרויס. אַ סך געמען, אַ סך גלעקלעך. בלויז איין שאַפיראַ — „מעקס שאַפיראַ“. דאָס איז עס.

די מאַמע האָט אַנגעקלונגען, און ביידע האָבן זיי זיך אַרויפ־געלאָזט מיט די טרעפֿ צום דריטן שטאַק. אַט איז עס. אַפאַרטמענט 3-עף. די מאַמע קלינגט אָן.

די טיר האָט געעפנט אַ יונגע שיינע פרוי, אַ בלאַנדע, פונקט ווי די מאַמע זיינע, אַפילו די האַר קעמט זי אויך אַזוי — אויף אַהינטער, אַוועק פון שמערן, פונקט ווי די מאַמע זיינע.

— מרס. שאַפיראַ?

— יאַ.

— איך בין מרס. גרעהעס. מיין מאַן האָט מיר פון איטאַליע

געשריבן...

— קומט אַרײַן.

זײ זײַנען אַרײַן אײַנעווייניק.

אין ערשטן צײַמער אױף אַ קאַנאַפּע האָט מײַקל דערזען לײַגן אױפֿן בעט, מיט נאַמע טײַכער פֿאַרשטעלט און פֿאַרדעקט אַ האַלב פֿון צע-שלאַגענעם פֿנים, — דאָס ײִדישע ײַנגל פֿון קאַברײַני בולוואַרד.

*
**

דער צעשלאַגענער דײַווי אײַז געלעגן מיט פֿאַרמאַכטע אױגן און שטײַלערהײַט געקעכצט. ער האָט נײַט געזען און נײַט דערקענט מײַקלען.

מײַקל אײַז געבליבן שטײַן לעבן דער טײַר. אַלץ וואָס האָט זײַך אין אײַם אָנגעזאַמלט די לעצטע וואָכן און ספּעציעל דעם הײַנטיקן טאָג — האָט זײַך פֿלוצים אײַם אַוועקגעשטעלט אין האַלדז און אָנגעהויבן וואַרגן —

ער אײַז צוגעפֿאַלן צו דער מאַמען און לאַנג און בײַמער און אַן חרפּה געוויינט אױפֿן קול... .

פֿאַרשטײַ די ווערטער:

קאַנאַפּע — couch	רגע (רעגע) — סעקונדע
וואַרגן — שטיקן — choke	פּורפּור — purple
חרפּה (כאַרפּע) — שאַנדע — shame	שלייער — veil
	געפֿלאַפֿלט — chattered

אַנטאַנימען :		סינאַנימען	
אַרבעט : פֿאַר צונויף די אַנטאַנימען און שרײַב זײַ אַרײַן אין העפּט.		אַרבעט : פֿאַר צונויף די סינאַנימען און שרײַב זײַ אַרײַן אין העפּט.	
האַם	געפֿרענט	פֿרײַד	שלום
שוואַך	אַפּשר	שמאַרקײַט	חלום
מײַאום	געאַרבעט	שקלאַפּ	מלחמה
געענטפּערט	מלחמה	טרוים	שמחה
סוף	ליבע	פֿרײַדן	קול
גערומ	גײַך	קוראַזש	כוח
שלום	שײַן	קריג	מעכטיקע
אווודאי	רעדן	שמאַרקע	מוט
שווייגן	אַנחויב	שטימע	האַם
פֿאַמעלעך	שמאַרק	פֿײַנטשאַפּט	קנעכט

א קעסטעלע מיט פארבן

• 5. בערקאוויטש

האָב איך אַ קעסטעלע פאַרבן.
 מאָל איך מיר אויס וואָס איך וויל:
 אַ פּויער אין פעלד ביי די גאַרבן
 און פּורן מיט תּבואה ביי דער מיל;
 אַ ברונעם, אַ שטאַנג מיט אַן עמער,
 אַ יענער, אַ בער און אַ האָז;
 אַ טשערעדע וואָליקע לעמער
 די קעפּ אַנגעבויגן צום גראָז;
 אַ ים מיט געזעגלטע שיפּן
 און באַנען וואָס פאַרן אוועק;
 און העקער אין וואַלדיקע טיפּן
 מיט בליציקע זעגן און העק;
 אַ רייטער מיט גאַלדענע שפּאַרן
 אויף זיין אַנגעזאַמלטן פּערד;
 אַן אוצר וואָס ס'האַט ווער פאַרלאָרן
 און איך הייב עס אויף פון דער ערד.
 קויף איך דאָס פּערד פּונעם רייטער,
 און זעץ זיך אַרויף און אַנטלויף
 אַריבער די בערג און נאָך ווייטער,
 ביז צו די וואַלקנס אַרויף.

דער בריוו	דאָס קאַרטל	דאָס גראָז	די וואָך
-----------	-------------	------------	----------

אי צ ט י ק ע צ י י ט

1טע פּערזאָן איינצאַל	1טע פּערזאָן מערצאַל
איך לערן אין שול	מיר לערנען אין שול
איך לייען „יונגוואַרג“	מיר לייענען „יונגוואַרג“
איך זע דאָס בילד	מיר זעען דאָס בילד
איך טרינק מילך	מיר זינגען אַ ליד
איך זינג אַ ליד	מיר טרינקען מילך

אַ ר ב ע ט : שרייב די פינף ווערבן 1טע פּערזאָן איינצאַל און מערצאַל :
 רעדן, שרייבן, טאַנצן, עסן, וואַשן.

וואָס טוט מען מיט די זאַכן?

מיט אַ מעסער	שערט מען	מיט אַ נאָדל	שנייט מען
מיט אַ קעמל	אַקערט מען	מיט אַ זעג	שרייבט מען
מיט אַ פען	קלאַפט מען	מיט אַ שער	שניידט מען
מיט אַ בעזעם	קעמט מען	מיט אַ מעקער	מעקט מען
מיט אַ האַמער	זעגט מען	מיט אַן אַקער	אַקערט מען

אַרבעט: דער זעצער האָט דאָ צעמישט די זאַצן. זוך אָפּ וואָס מען טוט מיט די אַלע זאַכן, און שרייב איבער אין דיין העפּט.

שפּריכווערטלעך	
<p>1 איידער איין מאָל בלאַנדזשען.</p> <p>2 ווי בוימל אויפן וואַסער.</p> <p>3 זעט אויף אַ מייל.</p> <p>4 איז דער טומל גרעסער.</p> <p>5 פּרעגט דעם קראַנקן.</p>	<p>1 אַ גאַס אױף אַ ווייל ---</p> <p>2 בעסער צוויי מאָל פּרעגן,</p> <p>3 פון ליידקע פעסער,</p> <p>4 פּרעגט ניט דעם דאַקטער,</p> <p>5 דער אמת קומט אַרויף,</p>

אַרבעט: פאַר צונויף די שפּריכווערטלעך, און שרייב זיי איבער אין העפּט.

וואָס איינער טוט?

1 ווער קערט די גאַסן?	2 אַ שוסטער	3 ווער מאַכט מעבל?	4 אַ גערטנער
2 ווער פאַרריכט שײך?	4 אַ שמיד	5 ווער היילט קראַנקע?	6 אַ סטאַליער
3 ווער פלאַנצט ביימער?	6 אַ בעקער	7 ווער אַקערט די ערד?	8 אַ שניידער
4 ווער לערנט קינדער?	8 אַ פּויער	9 ווער באַקט ברויט?	10 אַ לערער
5 ווער ניט קליידער?	10 אַ גאַסן-קערער	11 ווער שמידט אייזן?	12 אַ דאַקטער

אַרבעט: שרייב איבער, און שמעל צו דעם ריכטיקן נאָמען צו וואָס איינער טוט.

ווינטער

• ז. ווינטער

איינגעוויגט און איינגעשלאָפן,
ווי א יונגער שיינער צווילינג,
אַטעמט שטיל דער ברוינער זומער
ביי דער זייט פון גרינעם פּרילינג.

ווי א באַבע וואַכט דער ווינטער
איבער זייער וויגל —
ווייסע פּלאַטערדיקע פייגל
פאַכן מיט די פּליגל.

פאַלן פּעדערלעך פון אויבן,
פּוכקענקע און ווייסע,
און דער פּראַסט, א קנאַקנדיקער
לייענט זיי א מעשה.

מעשה, מעשה, מעשהלע:
פייגל, הינט און בערן,
און דער פּרילינג מיטן זומער
ליגן שטיל און הערן.

געדענק:

דער ווינטער	דער פּרילינג	דער זומער	דער האַרבסט
-------------	--------------	-----------	-------------

קענסטו לייענען די ווערטער ?

מתנה	מצה	מפלה	מעשה	מזל	מאכל
-------------	------------	-------------	-------------	------------	-------------

אי צ ט י ק ע צ י י ט

<p style="text-align: center;">2טע פערזאן מערצאל</p> <p style="text-align: center;">איר לערנט אין שול</p> <p style="text-align: center;">איר לייענט „יונגווארג“</p> <p style="text-align: center;">איר זעט דאס בילד</p> <p style="text-align: center;">איר זינגט א ליד</p> <p style="text-align: center;">איר טרינקט מילך</p>	<p style="text-align: center;">2טע פערזאן איינצאל</p> <p style="text-align: center;">דו לערנסט אין שול</p> <p style="text-align: center;">דו לייענסט „יונגווארג“</p> <p style="text-align: center;">דו זעסט דאס בילד</p> <p style="text-align: center;">דו זינגסט א ליד</p> <p style="text-align: center;">דו טרינקסט מילך</p>
---	--

א ר ב ע ט : שרייבט די ווערבן 2טע פערזאן איינצאל און מערצאל :
רעדן, שרייבן, טאנצן, עסן, וואשן.

ווערטלעך

<p style="text-align: center;">וועל איך וויסן ווער דו ביסט.</p> <p style="text-align: center;">ווי די ציינער קנאקן.</p> <p style="text-align: center;">א געזונטן גיט מען.</p> <p style="text-align: center;">גאסן האבן אויגן.</p>	<p style="text-align: center;">א קראנקן פרעגט מען.</p> <p style="text-align: center;">ווענט האבן אויערן.</p> <p style="text-align: center;">זאג מיר ווער דיין חבר איז.</p> <p style="text-align: center;">מען דערקענט אין די באקן.</p>
---	--

א ר ב ע ט : פאר צונויף די ווערטער, און שרייב זיי אריין אין דיין העפט.

„ג“ אדער „ק“

א ר ב ע ט : שמעל אריין „ג“ אדער „ק“ וואו מ'דארף, און שרייב איבער אין העפט.

דער שטיין זיגט - מ'אין וואסער. דער פויגל זיגט - מ'אין שפרינגט. מ'מיינט מאמע שמרי - מ'פאר מיר הענטשקעס. דער סמאליער זעגט - מ'מיט דער זעג. דער קרעמער וועגט - מ'צוקער. דער זייגער וועגט - מ'מיך פון שלאג. איך האב אוועקגעלייגט - מ'די ביכער אויף אן ארט. דער גלאק קלינגט - מ'גלין גלאק. דער לערער זעגט - מ'אז איך האב א שיינע האנטשריפט. ווער עס פרעגט - מ'דער בלאנדזשעט ניט.

דאס קלוגע פאסטעכל

• מ. ש. ד.

א

אמאל האט א קייסער געוואלט אויסגעפינען, צי זיין עצה-געבער איז טאקע אזא קלוגער. האט ער אים געפרעגט דריי פראגעס : די ערשטע פראגע איז געווען : ווי ווייט איז דער הימל פון דער ערד ? די צווייטע פראגע : וואס טראכט איך ? און די דריטע : וואס האב איך נאך קיינמאל ניט געזען ? — „וועסטו מיר געבן די ריכטיקע ענטפערס — האט דער קייסער געזאגט — וועל איך וויסן, אז דו ביסט טאקע א קלוגער מענטש. און איך וועל דיך באלוינען מיט דער פולער האנט.“

האט דער עצה-געבער געזאגט : „האסט מיר געשמעלט דריי שווערע פראגעס. און אויף דער מינוט קאן איך זיי ניט פארענטפערן. גיב מיר דריי טעג צייט, וועל איך זיך באטראכטן, און דיר געבן די ריכטיקע ענטפערס...“

— „גוט, — האט געענטפערט דער קייסער — איך גיב דיר דריי טעג.“

ב

דער עצה-געבער האט געהאט א רייכע זומער-וואוינונג ניט ווייט פון דער הויפטשטאט, ערגעץ אויפן לאנד. טראכט ער ביי זיך : „אין שטאט איז טומלדיק. וועל איך זיך בעסער אריבערכאפן אויפן לאנד. דארט איז שא, שטיל. און קיינער וועט מיר ניט שמערן צו טראכטן וועגן די דריי פראגעס.“

געקומען אויפן לאנד, האט ער געטראכט איין טאג און ניט געקאנט געפינען קיין ענטפערס. געטראכט א צווייטן טאג, און נאך אלץ ניט אויסגעטראכט די ריכטיקע ענטפערס. איז ער שוין געווארן אומרואיך, ווייל מארגן ביינאכט ענדיקן זיך שוין די דריי טעג. און מיט וואס וועט ער קומען צום קייסער ?

אויפן דריטן טאג איז ער ארויס אויף א שפאציר אין פעלד. גייט ער אזוי, גייט און טראכט און טראכט. ביי ער איז געקומען צו דער לאנקע, וואו זיין פאסטעכל האט געפיערט די שאף. דער עצה-געבער האט אים ניט באמערקט, ווייל ער איז געווען זייער פארטראכט.

דאס פאסטעכל האט געזען אז זיין באלעבאס גייט ארום אזוי פארטראכט און פארזארגט. פרעגט ער אים :

— מיין האר, וואס ביסמו אזוי פארזארגט? אפשר קען איך דיר מיט עפעס העלפן?

דער עצה-געבער האט זיך אויפגעכאפט ווי פון שלאף, א קוק געטאן אויפן פאסטעכל און גערראכט: „ס'פאסט טאקע ניט פאר מיר צו פארטרויען זיך פארן פאסטעכל. גאר ווער ווייסט, אפשר איז ער גאר ניט אזא גאר, ווי איך דענק?“ און ער האט אים דערציילט די גאנצע מעשה.

אויסגעהערט די מעשה, זאגט דאס פאסטעכל:

— גיב מיר דייןע קליידער, און דו נעם מייןע. דו וועסט אכטונג געבן אויף די שאף, און איך וועל גיין אויף דיין ארט צום עצה-געבער. — גוט, — זאגט דער עצה-געבער און ער טראכט: לאמיר זען וואס דא וועט זיין.

דאס פאסטעכל האט אנגעטאן דעם עצה-געבערס קליידער, איז אים גאר ניט געווען צו דערקענען. ער האט אויסגעזען ווי אן אמתער מיניסטער, און דער עצה-געבער האט אויסגעזען אין די אלטע לייזונג-טענע שמאמעס ווי א געבוירענער פאסטעך.

ג

צו דער באשטימטער צייט איז דאס פאסטעכל אנגעקומען צום קייסערס פאלאץ. דער קייסער איז געזעסן אין גארטן און האט שוין געווארט אויף זיין עצה-געבער.

— מיין ליבער קעניג, — האט זיך דערהערט א שטימע — כ'האב געטראכט די גאנצע דריי טעג וועגן דייןע פראגעס. איצט בין איך גרייט דיר ענטפערן.

האט דער קייסער אים געפרעגט: „ווי ווייט איז דער הימל פון דער ערד?“

דאָס פּאַסטעכל האָט געענטפּערט: „אַזוי ווייט ווי די ערד פּונעם הימל.“

— „וואָס טראַכט איך?“ — האָט דער קייסער געפרעגט די צווייטע פּראַגע.

— „דו טראַכסט, אַז איך בין דיין קלוגער עצה-געבער, און איך בין עס ניט,“ — האָט געענטפּערט דאָס פּאַסטעכל.

דער קעניג איז פאַרוואַנדערט געוואָרן, און ער האָט זיך געוואַלט אויפהייבן און צוקומען געענטפּער צום פּאַסטעכל.

— „פּרעג דיין דריטע פּראַגע, מיין האַר,“ — האָט דאָס פּאַסטעכל געזאָגט מיט אַ מוטיק קול. און דער קייסער האָט געפרעגט:

— „וואָס האָב איך נאָך קיינמאַל ניט געזען?“

און דאָס פּאַסטעכל האָט געזאָגט: „קום מיט מיר, וועסטו זען

אַזאַ זאַך, וואָס דו האַסט נאָך קיינמאַל ניט געזען.“

איז דער קייסער געגאַנגען מיטן פּאַסטעכל, און געזען ווי זיין

עצה-געבער זיצט אַנגעטאַן ווי אַ פּאַסטעכל, און גיט אַכטונג אויף די שאַף.

ווען דער קייסער האָט אויסגעפונען ווי אַזוי דאָס איז פאַרגע-

קומען, האָט ער געזאָגט: „אויב אַזוי, זיי-זשע דו מיין עצה-געבער, און זאַל ער שוין בלייבן ביי די שאַף.“ און אַזוי איז געבליבן.

פאַרשטיי די ווערטער:

capitol — הויפטשטאָט	shepherd — פּאַסטעכל
meadow — לאַנקע	עצה-געבער — ראַט-געבער
האַר — באַלעבאַס	reward — באַלויגען

געדענק:

דער ענטפער	די שטאַט	די צייט	דער גאַרטן
------------	----------	---------	------------

קענסטו לייענען די ווערטער?

כוח	כלה	כעס	לבנה	למשל	לשון
-----	-----	-----	------	------	------

געדענקסטו?

שמעל צו „דער“, אָדער „די“, און שרייב איבער אין העפט.

- ד - פּריילעכע שפּיל. ד - שוואַרצער מיש. ד - ערשטע וואָך.
- ד - יידישע בריוו. ד - ריכטיקער ענטפער. ד - גרויסע שטאַט.

„איז“ אדער „זיינען“

זומער -- די שול געווען צוגעמאכט. עס -- געווען זייער הייס, און די קינדער -- געגאנגען זיך באַדן. דער האַרבסט -- געקומען. די פייגל -- אַוועקגעפלויגן אין די וואַרעמע לענדער. די קינדער -- צו-ריקגעקומען אין שול. דער לערער -- געקומען פריער פון אַלעמען. די קינדער -- געווען צופרידן צו טרעפן זייער לערער. די נייע ביכער -- זייער שיינע. די יידישע שפראך -- די שפראך פון די יידן אויף דער גאַנצער וועלט.

אַרבעט: שרייבט אַריין „איז“ אדער „זיינען“, און שרייב די לעקציע אין דיין העפט.

סינאָנימען:		אַנטיאָנימען	
אפשר	געשמועסט	קורץ	אַפט
כבוד	טויל	טייער	פריילעך
געלעגער	שרעק	האַרט	פריינט
קלערן	טאַמער	שמוציק	ליכטיק
פאָוואָליע	בלייך	זעלמן	הויך
טעות	טראַכטן	אומעטיק	ברייט
בלאָס	בעט	פיינט	ווייך
חלק	פאַמעלעך	פינצטער	ריין
גערעדט	גרייז	שמאַל	לאַנג
מורא	רעספּעקט	נידעריק	ביליק
אַרבעט: פאַר צונויף די סינאָנימען, און שרייב איבער אין דיין העפט.		אַרבעט: פאַר צונויף די אַנטיאָנימען און שרייב איבער אין דיין העפט.	

א קויל שניי

• ע. דאמיטשים

היינט אין דער פרי האט זיך, בשעת דעם ארויסגיין פון שול, געטרעפן א מיאוסער צופאל.

א חברה יינגלעך האבן זיך אנגעהויבן צו ווארפן מיט קוילן שניי. דער שניי האט שוין געהאלטן אין צעגייז, און די קוילן זיינען געווען שווער און הארט ווי שטיין.

אויפן טראטואר זיינען געווען א סך מענטשן. איינער האט א געשריי געמאן:

— אין דער זייט, קליינווארג!

אין דער זעלביקער רגע האט זיך דערהערט א שרעקלעך געשריי אויף דער צווייטער זייט גאס, און מיר האבן דערזען עפעס אן אל-מיטשקען, וואס האט זיך אנגעהויבן צו בייגן. דער קאפעליוש איז אים פון קאפ אראפגעפאלן. ער האט זיך דאס פנים פארדעקט מיט די הענט, און עפעס א יינגל לעבן אים האט געשריען:

— הילף! הילף!

זיינען זיך מענטשן צונויפגעלאפן פון פארשיידענע זייטן. זיי האבן דערזען — דעם אלטן האט געטרעפן א שניי-קויל גלייך אין אויג אריין.

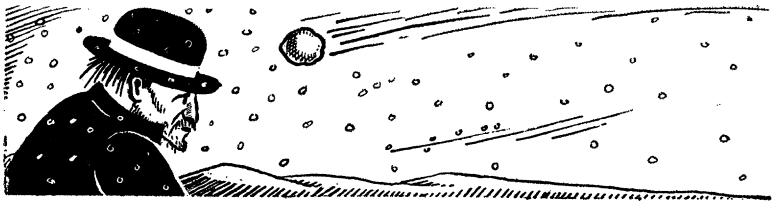
די יינגלעך זיינען זיך צעפלויגן ווי א ווינט. איך בין געשטאנען פאר דער מיר פון דער בוכהאנדלונג, וואוהין מיינ טאטע איז אריין-געגאנגען, און געזען, ווי פון דא און דארט זיינען זיך צונויפגעלאפן עטלעכע פון מיינע חברים און אויך שטיין געבליבן, מאכנדיק זיך, ווי זיי קוקן אויף דער אויסשמעלונג פון די ביכער.

עס איז צווישן זיי געווען גארען, מיט זיין געוויינטלעכן שטיק ברויט אין קעשענע, קארעמי, גארעפי און אנדערע.

דערווייל האט זיך ארום דעם אלטן צונויפגעקליבן אן עולם, און א פאליציאנט און נאך אנדערע מענטשן זיינען ארומגעלאפן אין אלע זייטן, דראענדיק און פרעגנדיק:

— ווער האט דאס געמאן? וועלכער פון אייך? דו האסט גע-ווארפן? זאג, ווער האט דאס געמאן? — און זיי האבן באקוקט בא-די יינגלעך די הענט: ווער האט נאמען הענט פון שניי.

גארעפי איז געשטאנען צום נאענטסטן פון מיר. עס האט זיך

מיר געדאכט, אז ער צימערט, און אז דאס פנים איז בא אים וויים ווי קאלך.

— ווער האט געווארפן? וועלכער פון אייך? — שרייען ארום אונדז די מענטשן.

און דעמאלט האב איך דערהערט, ווי גארען האט איינגערוימט גארעפין:

— גיי, זיי זיך מודה! עס וואלט געווען געמיין פון דיין זייט, ווען דו וואלט דערלאזט מען זאל פארהאלטן אן אנדערן.

— אבער איך האב דאך ניט אומישנע... — האט גארעפי גע- צימערט, ווי א בלאט אויפן ווינט.

— דאס איז גארניט, טו, וואס דיין חוב איז! — האט גארען איבערגעחזרט.

— אבער איך האב דאך מורא...

— האב ניט קיין מורא! איך וועל גיין מיט דיר! איך וועל דיר פארענטפערן! — און אנכאפנדיק זיין ארעם, האט ער אים א שטופ געטאן פארויס.

האבן דאס דערוען מענטשן, האבן זיי פארשמאנען. און עטלעכע פון זיי זיינען אנגעלאפן מיט אויפגעהויבענע פויסמן. גארען אבער האט גארעפין פארשמעלט און געזאגט:

— וואס איז? גאנצע צען גייט איר אויף איין יינגל?

האבן זיי זיך באלד אפגעהאלטן און דער פאליציאנט האט אנגע- נומען גארעפין בא דער האנט און אים געפירט.

— איך האב ניט אומישנע — האט זיך גארעפי געבעטן, א האלב- מויטער פון שרעק — איך האב ניט אומישנע...

צוויי צי דריי מענטשן האבן אים א שרעקלעכן שמויס געטאן, שרייענדיק:

— בעט אנטשולדיקונג! — און זיי האבן אים אומגעווארפן.

אין דער רגע אבער האבן אים צוויי שטארקע ארעמס אויפגע- הויבן, און עס האט זיך דערהערט א מענלעך קול:

— ניין, מיינע הערן!

דאס איז געווען אונדזער דירעקטאר, וואס האט אליץ געזען.

— אז ער האט געהאט מוט זיך מודה צו זיין — האט ער ווייטער גערעדט — האט קיינער נישט קיין רעכט אים צו שמויסן!
 אלע זיינען געבליבן שמיל.
 — בעט אנטשולדיקונג! — האט איצט דער דירעקטאר געזאגט צו גארטאפין, וואס האט אויסגעבראכן אין א געוויין, ארומגעמענדיק דעם אלטנס קני.

און דער אלטער האט אים א גלעט געטאן איבער די האר.
 דעמאלט האבן זיך עטלעכע מיט גערירטע שטימען אנגערופן:
 — גיי, יינגל, אהיים! גיי, גיי אהיים!
 אויפן וועג אהיים האט מיר דער טאטע געזאגט:
 — הענריק! און דו וואלסט אין אן ענלעכן פאל געקאנט האבן אזויפיל מוט צו דערפילן דיין חוב און זיך מודה צו זיין אין דער שולד?
 — יא — האב איך געענטפערט.
 און דער טאטע האט געזאגט:
 — גיב זשע מיר, מיין זון, דאס ווארט פון אן ארנטלעכן און ערנהאפטן יינגל, אז דו וועסט אזוי טאן!
 — כ'גיב דיר דאס ווארט, טאטע!

פארשטיי די ווערטער:

whispered — איינגערוימט	during — בשעת (בעשאַס)
to confess — מודה זיין (מוידע)	sidewalk — טראַטוואַר
purposefully — אומישנע	רגע (רעגע) — סעקונדע
chubby (כויז) — פליכט	hat — קאפעליוש
duty — קול (קאל) — שטימע	book-store — בוכהאַנדלונג
shouting — שטופן	

געדענק:

דער שטיין	די שרעק	דאָס פנים	דאָס וואָרט
-----------	---------	-----------	-------------

געדענקסטו?

- שמעל צו "דער", אדער "די", און שרייב איבער אין העפט.
- ד - געשמאקע ברויט. ד - שיינע בילד. ד - קאלטער ווינטער.
 ד - שמארקער פראָסט. ד - ריכטיקע וואָרט. ד - האַרטער שטיין.
 ד - שיינער גארטן. ד - ליבער פּרילינג. ד - פּאַרלירענער אוצר.

חנוכה-געלט

• שלום-עליכם

1.

— מאַטל, גיי צו, זאָג אים חנוכה-געלט.

— וואָס עפעס איך זאָל זאָגן חנוכה-געלט?

— אזוי, וואָרים דו ביסט קלענער, באַדאַרפסטו בעטן חנוכה-געלט.

— און אפּשר, ווייל דו ביסט עלמער, באַדאַרפסטו גאָר בעטן

חנוכה-געלט?

דער טאַמע הערט גאַנץ גוט, אַז מיר רעדן פון חנוכה-געלט, נאָר ער מאַכט זיך, ווי ער הערט נישט. שמיל, נישט געכאַפט, גייט ער צו צום מישקעסטל און ציילט געלט. עס גייט אונדז איבער אַ קליין פרעסטל איבערן לייב, עס ציטערן די הענט, עס קלאַפט דאָס האַרץ. מיר קוקן אויף דער סמעליע, קראַצן זיך אונטער דער פּאה, מאַכן זיך כלומרשט קאַלטבלוטיק, גלייך ווי ניט אונדז מיינט מען.

דער טאַמע טוט אַ הוסט.

— המ... קינדער, קומט נאָר אַהער.

— האַ? וואָס איז?

— נאַט אייך חנוכה-געלט.

באַקומען אונדזער חנוכה-געלט, לאָזן מיר זיך גיין, און און מיין ברודער מאַטל. פריער פּאַוואַליע, ווי די סטאַטיקעס, און נאַכדעם גיכער און גיכער מיט אַ שפּרונג אונטער און מיט אַ טענצל, און ביז

מיר קומען אין אונדזער חדרל אריין, קאנען מיר זיך ניט איינהאלטן,
קוליען זיך איבער דריי מאל מיטן קאפ אראפ, מיט די פיס ארויף,
שפרינגען אויף איין פוס און זינגען אונטער :

איינגע-בענגע,
סטופע-ציינגע,
ארצע-בארצע,
גאלע-שווארצע,
איימעלע-ריימעלע,
בייגעלע-פייגעלע,
האָפּ!

און פאר גרויס שמחה גיבן מיר זיך אליין צו צוויי פעטש אין
די באַקן.

2

עס עפנט זיך די מיר און עס קומט אריין דער פעטער בעני.
— חברה פלעצל, אייך קומט חנוכה-געלט!
דער פעטער בעני נעמט ארויס צוויי זילבערנע גילדן און גיט
אונדז חנוכה-געלט.

קיינער אין דער וועלט וועט ניט זאָגן, אז דער טאטע און דער
פעטער בעני זיינען ברידער. דער טאטע — א הויכער, א דארער;
דער פעטער בעני — א קורצער, א גראַבער; דער טאטע — א
שוואַרצער; דער פעטער בעני — א געלער; דער טאטע — אן
אומעטיקער, א שווייגער; דער פעטער בעני — א פריילכער, א
רעדנער; טאָג מיט נאַכט, זומער און ווינטער — און דאָך אייגענע
ברידער.

דער טאטע נעמט א גרויסן בויגן פאַפיר, צעווירעט אויף קעס-
מעלער, שוואַרצע און ווייסע, הייסט אריינשראַגן פון קיך פאַסאַליעס,
שוואַרצע און ווייסע — דאָס וועט זיין א דאַמינע.

— איין זאך וועל איך דיך בעטן, בעני, א גאַנג זאל זיין א גאַנג!
— זאָגט דער טאטע.

— א גאַנג איז א גאַנג — זאָגט דער פעטער בעני און גייט
א גאַנג.

— א גאַנג איז א גאַנג — זאָגט דער טאטע און שלאָגט אַפּ דעם
פעטער בעניס א ציגל.

— א גאַנג איז א גאַנג — זאָגט דער פעטער בעני און שלאָגט
אַפּ דעם טאַטנס צוויי ציגלעך.

וואָס ווייטער - ווייטער לאָזן זיי זיך אַרײַן אין דער שפּיל אַלין
 טיפּער, קײען די בערד, מרײסלען מיט די פּיס אונטער מיטש און זינגען
 שטילערהײט ביידע אײן לידל.

— אױ, וואָס טוט מען, וואָס טוט מען, וואָס טוט מען? — זינגט
 דער מאַמע און קײט אײן עק באַרד — זאַל אײך גײן אַהער? וועט
 ער גײן אַהײן. וועל אײך גײן אַהײן? וועט ער גײן אַהער. באַדאַרף
 מען בעסער גײן אַזא מיין גאַנג!

— אַזא מיין גאַנג, אַזא מיין גאַנג! — העלפט אים אונטער דער
 פעטער בעני.

— וואָס זשע באַדאַרף אײך מוראַ האַבן? — זינגט דער מאַמע
 ווייטער — מאַמער שלאַגט ער מיר אָפּ יענעם ציגל? וועל אײך באַ
 אים צונעמען צוויי ציגלעך. אױ, וואָס? מאַמער מײנט ער מיר שלאַגן
 דריי ציגלעך?

— דריי ציגלעך, דריי ציגלעך, דריי ציגלעך — העלפט אים
 אונטער דער פעטער בעני.

— אױ, ביסטו אַ טפּש, בעני, אַ טפּש און אַ גרויסער! — זינגט
 דער מאַמע און גײט אַ גאַנג.

— ביסט אַליין אַ טפּש, מײן כּרודער, און נאָך אַ גרעסערער!
 — זינגט דער פעטער בעני און גײט אַ גאַנג און פאַרכאַפט זיך באַלד
 צוריק.

— פּע, בעני, מיר האַבן דאָך גערעדט, אַ גאַנג איז אַ גאַנג! —
 זאָגט דער מאַמע שוין אָן אַ נײַגון און כאַפט דעם פעטער בעני פאַר
 דער האַנט.

— כל-זמן איך האַלט אין מיטן גאַנג, מעג איך מיר גיין וואוהין
 איך וויל — זאָגט דער פעטער בעני.
 — ניין! — זאָגט דער מאַמע — אַ גאַנג איז פאַרפאַלן! מיר
 האָבן דאָך עפעס געשמועסט, בעני, אָן הרטה!
 — הרטה? — זאָגט דער פעטער בעני — וויפיל מאַל מאַכט זיך,
 אַז דו האַסט הרטה?
 — איך? — זאָגט דער מאַמע — ע, בעני, דערפאַר האָב איך דאָך
 פיינט מיט דיר צו שפילן אין דאָמינע!
 — ווער זשע נויט דיך, זאָלסט מיט מיר שפילן?
 — שוין? מע קריגט זיך שוין איבער אַ פאַסאַלקעלע? — רופט
 זיך אָן די מאַמע און קומט אָן פון קיך מיט אַ פאַרפלאַמט פנים, און
 נאָך איר — בריינע מיט אַ גרויסן פאַלומעסיק מיט הייסע לאַטקעס
 מיט שמאַלץ. פון די לאַטקעס זעצט אַ פאַרע. אַלע לאַזן זיך צום טיש.
 איך און מיין ברודער מאַטל, וואָס האָבן זיך פריער אַ ביסל געקריגט,
 געריסן ווי די קעץ, בעטן זיך גיך איבער, ווערן שלום און זעצן זיך
 צו די לאַטקעס.

3.

ביינאַכט אויפן געלעגער ליג איך און מראַכט:
 וויפיל קאָן זיך, אַ שטייגער, באַ מיר צונויפקלייבן, אַז אַלע
 פעטערס מיט אַלע מומעס מיט אַלע קרובים וועלן מיר געבן חנוכה-
 געלט?
 — מאַטל, דו שלאַפסט?
 — יאָ, וואָס איז דען?
 — וויפיל מיינסטו וועט אונדז געבן דער פעטער משה-אהרן
 חנוכה-געלט?
 — פון וואָנען זאָל איך וויסן? איך בין דען אַ נביא?
 אין אַ מינוט אַרום:
 — מאַטל, דו שלאַפסט?
 — יאָ, וואָס איז דען?
 — עמעצער האַט אַזויפיל פעטערס מיט אַזויפיל מומעס, ווי מיר?
 — אַדער יאָ, אַדער ניין.
 אין צוויי מינוט אַרום:
 — מאַטל, דו שלאַפסט?
 — יאָ, וואָס איז דען?

— ווי באַלד דו שלאָפסט, היינט ווי אזוי רעדסטו מיט מיר ?
 — דו פרעגסט דאָך מיר, מוז איך ענטפערן.
 אין דריי מינוט אַרום ?
 — מאַמל, דו שלאָפסט ?
 — טסססס—טררר—כילכילכיל—טסססס ...
 מאַמל כראַפּעט, כאַרכלמ און פייפט מיט דער נאָז.

פאַרשטיי די ווערטער :

טפּש (טיפּעש) — נאַר	לייב — קערפּער
ניגון (ניגן) — מעלאָדיע	פּאַוואָליע — פּאַמעלעך
כל-זמן (קאַלזמאַן) — as long as	חדרל (כיידערל) — צימערל
חרטה (כאַראַטע) — regret	שמחה (סימכע) — פּרייד —
פאַרע — steam	בויגן פּאַפּיר — בלאַט פּאַפּיר
נביא (נאַווי) — prophet	טרייסלען — שאַקלען
קרובים (קרויוויים) — relatives	

יידיש איז אַנדערש ווי ענגליש

I am looking for my book.	איך זוך מיין בוך.
I am going to school.	איך גיי אין שול.
Wait for me.	וואַרט אויף מיר.
I drink a glass of milk.	איך טרינק אַ גלאַז מילך.
I don't have any time.	איך האָב ניט קיין צייט.

קענסטו ליענען די ווערטער ?

מורה	מלוכה	מלכה	מלך	מסתמא	משפחה	משה
------	-------	------	-----	-------	-------	-----

גראַמאַטיק

אי צ י ק ע צ י י מ

3טע פּערזאָן מערצאַל	3טע פּערזאָן איינצאַל
זיי לערנען אין שול	ער לערנט אין שול
זיי ליענען „יונגוואַרג“	ער ליענט „יונגוואַרג“
זיי זעען דאָס בילד	ער זעט דאָס בילד
זיי זינגען דאָס ליד	ער זינגט אַ ליד
זיי טרינקען מילך	ער טרינקט מילך

א ר ב ע ט : שרייב די פינף ווערבן 3טע פּערזאָן איינצאַל און מערצאַל :
 רעדן, שרייבן, טאַנצן, עסן, וואַשן.

מײן משפּחה

קוּזין	איך בין מײן טאָמע - מאַמעס - - -
אַנקל	מײן טאָטנס, אַדער מײן מאַמעס פּאָטער, איז מײן - - -
שוועגערין	מײן טאָטנס, אַדער מײן מאַמעס מוטער, איז מײן - - -
זיידע	און איך בין זייער - - - - -
קוּזינע	מײן טאָטנס, אַדער מײן מאַמעס ברודער, איז מײן - - -
שוואַגער	מײן טאָטנס, אַדער מײן מאַמעס שוועסטער, איז מײן -
אייניקל	מײן אַנקלס, אַדער מײן טאָטנעס זון, איז מײן - - -
באָבע	מײן אַנקלס, אַדער מײן טאָטנעס טאָכטער, איז מײן - -
מומע	איך בין מײן אַנקלס, אַדער טאָטנעס - - - אַדער - - -
זון	מײן ברודערס פרוי, איז מײן - - - - - און מײן
פלימעניק	שוועסטערס מאַן, איז מײן - - - -
פלימעניצע	אַרבעט: שרייב איבער די לעקציע אין דיין העפּט. געפּין אין לינקו קאַלום דאָס ריכטיקע וואָרט, און שרייב אַריין אויפן ריכטיקן אָרט.
טאָכטער	

„ע“ אַדער „ער“?

אַ ר ב ע ט : שמעל צו וואו עס פעלט, און שרייב אַריין די זאַצן אין דיין העפּט.

שאַל איז געווען דער ערשט -- מלך בני ייִדן. דוד איז געווען דער צווייט --, און שלמה דער דריט --. דבורה איז געווען אַ געטריי - מאַמע צו איר שבט. שלמה המלך איז געווען אַ גרויס -- חכם. אסתר המלכה איז געווען זייער אַ שיינ - . דאָס ניי - ביכל געפעלט מיר זייער. דאָס יונג - פייגעלע זיצט אין נעסט. די פריש - לופט איז גוט צו אַמעמען. שמשון הגבור איז געווען אַ שטאַרק - מאַן.

ח נ ו כ ה

• י. גויכבערג

מיט הונדערטער, הונדערטער יארן צוריק,
ווען דאס יידישע פאלק האָט געלעבט נאָך אין גליק
אין זיין אייגענעם לאַנד, און איז פריי נאָך געווען,
איז אַ שרעקלעכע, שרעקלעכע מעשה געשען.
אַ קעניג אַ בייזער מיט שווערד אין דער האַנט
איז אַריין מיט זיין אַרמיי אין יידישן לאַנד,
אַנטיאַכעס דער בייזער — דער גיפטיקער האַר,
וואָס האָט אונדז פאַרשאַפן פיל צרות און צער.
און הילפלאַז געווען איז דאָס פאלק אין זיין בראַד,
געקרעכצט און געטראָגן דעם ביטערן יאָד.
נאָר ענדלעך ווען יאָד איז געוואָרן צו שווער,
האָט דערהערט זיך אַ שטימע: איך קען שוין נישט מער!
צו גרויס די יסורים, צו שוואַרץ איז די שאַנד,
שטייט אויף אַלע יידן פאַר פאלק און פאַר לאַנד!
יא, ס'האָט זיך געפונען אַ מוטיקער העלד
מתתיהו דער כהן. ער האָט זיך קעגנגעשטעלט,
ניט געלאָזט צו פאַרשקלאַפן זיין פאלק און זיין לאַנד,
און געשלאָגן דעם שונא מיט שווערד אין דער האַנט.
עס איז אים דעם שלעכטן ניט אָפגעגאַנגען גלאַט —
פינף העלדישע זין האָט מתתיהו געהאַט.
נאָר דער העלד צווישן העלדן איז יהודה געווען,
צעקלאַפט האָט יהודה דעם שרעקלעכן פיינט,
און ס'איז ליכטיקער יום-טוב פאַרבליבן ביז היינט,
אַ יום-טוב פון פרייהייט פאַר פאלק און פאַר לאַנד,
אַ חנוכה יום-טוב אַכט טעג נאַכאַנאַנד.

געדענק:

דאָס פאלק	דאָס לאַנד	דער העלד	דער שונא
-----------	------------	----------	----------

אויפן גליטש

• ב. גומיאנסקי

אז דער טאג איז פריש און ליכטיק,
 אז דער שניי איז קלאר און ציכטיק,
 אז דאס אייז איז ווי א שפיגל —
 איז א גרויסער פארגעניגן
 אויף די גליטשערס זיך א טראג טאג,
 אויפן גלאטן אייז א יאג טאג!
 קונצן קונציקער צו ווייזן,
 מאכן „שווערבעלעך“ און קרייזן,
 מיט די הענט אזוי צעפאכן,
 אז די בלוטן זאלן קאכן,
 אז דאס הארץ זאל גיכער קלאפן,
 אז דער אטעם זאל פארקאפן,
 אז די באקן — זאלן פלאמען —
 איך האב ליב א גליטש אזא מין!

פארשטיי די ווערטער:

tricks — קונצן	ציכטיק — זייער דייך
circles — קרייזן — רינגען	ice skates — גליטשערס
breath — אטעם	smooth — גלאט

גראמאטיק

פארגאנגענע צייט

<u>1טע פערזאן איינצאל</u>	<u>2טע פערזאן איינצאל</u>
מיר האבן געלערנט	איך האב געלערנט
מיר האבן געלייענט „יונגווארג“	איך האב געלייענט „יונגווארג“
מיר האבן געזען	איך האב געזען
מיר האבן געזונגען	איך האב געזונגען
מיר האבן געטרונקען	איך האב געטרונקען

א ר ב ע ט : שרייב די פינף ווערכן 1טע פערזאן איינצאל און מערצאל :
 רעדן, שרייבן, מאנצן, עסן, וואשן.

געדענקסטו ?

שטעל צו "דער", אדער "דאָס", און שרייב אַריין אין העפּט.

- ד - גומע האַרץ. ד - בימערער שונא. ד - בראַווער העלד.
 ד - יידישע פּאַלק. ד - קלאַרער שניי. ד - גלאַמע אייז.
 ד - קלוגער קאַפּ. ד - גרויס לאַנד. ד - קראַנקער פּוס.

ביישפּילן :		אַנטאַנימען :	
אַרבעט : פאַר צונויף די ביישפּילן, און שרייב זיי אַריין אין העפּט.		אַרבעט : פאַר צונויף די אַנטאַנימען, און שרייב זיי אַריין אין העפּט.	
ווי שטאַל	בליט	פאַרלירן	באַפּרייען
ווי פּון אַ בוך	געדיכט	שעדלעך	פּרייד
ווי סאַמעט	האַרט	פאַרגאַנגען	מעכטיקע
ווי אַ שלאַנג	רעדט	טרויער	פּרי
ווי אַ חזיר	גלייך	שפעט	אויפּגעגאַנגען
ווי אַ הונט	גוט	פלייסיק	נוצלעך
ווי אַ קאַשע	גלאַט	שוואַכע	געפינען
ווי אַ ווירע	בייז	פאַלש	רעכטס
ווי די וועלט	פעט	פאַרשקלאַפּן	פויה
ווי אַ רויז	אַנפּאַלן	לינקס	ריכטיק

איינצאָל - מערצאָל

מאַמע - מאַמעס	מעשה - מעשיות	עצה - עצות	מאַרקע - מאַרקעס
פּראַגע -	מלחמה -	פּרנסה -	שאַפע -
פּאַנע -	בהמה -	שורה -	קאַמפּאָזיציע -
קווינע -	צרה -	ירושה -	באַבע -
לעקציע -	שמחה -	תורה -	זיידע -

דאס שיסעלע מיט בוימל

• כאווער פאווער

1.

די בערג זיינען שוין מיט שניי פארשאטן. דער טאג איז אין שניי פארזונקען. קומט אין טאג אריין א ווינט פון די בערג און רייסט די דעכער פון די הייזער אין דערפל, וואס איז איבערן טאג צעשפרייט. עס איז נאכט. אלע הייזער געשלאסן, פינצטער, פינצטער. עס שלאפן שוין די דארפסלייט. ווייל ס'איז זיי אומעטיק, לייגן זיי זיך שלאפן, ווי נאך די נאכט קומט אן.

אין הייזל, וואס שטייט ביים עק, איז אויך שטיל. מ'שלאפט שוין דארט אויך. פינצטער אין אלע צימערן, בלויז אויף א פענצטער, וואס קוקט אין ברייט פארווארפענעם וועג, שטייט א שיסעלע מיט בוימל, אין בוימל ליגט א קנייטל, ברענט זיך א גאנצע נאכט. ברענט און שיקט א שייץ אין די ווייטע וועגן, וואס לויפן אוועק פון דערפל.

די מענטשן פון דארף וואונדערן זיך שמענדיק, וואס ווי נאך ס'קומט דער ווינטער מיט זיינע פרעסט און שנייען, שמעלט אוועק דער באלעכאס א שיסעלע מיט בוימל. צינדט אן ס'קנייטל און ס'ברענט א גאנצע נאכט, ביז דער טאג קומט אן. ווי נאך דער ווינטער גייט אוועק, די שנייען צעגנייען און די בערג ווערן מיט גרינס באדעקט, שטייט שוין מער ניט דאס לעמפל אויפן פענצטער און עס איז פינצטער דארטן פונקט ווי אין די איבעריקע הייזער פון דארף.

דער באלעכאס האט געהייסן אברהם און געהאט פיר קינדער, צוויי ינגלעך און צוויי מיידלעך. דער איינציקער ייד אין דארף.

האט דער אברהם ליב געהאט ארבעט, האט ער געארבעט פון

טאג ביז נאכט.

ער האָט מױזנמער הינער געכאַוועט, האָט אַכט קי געהאַט און אַ הונט אַ גרויסן.

אַז די קינדער זיינען נאָך געווען קליין, האָבן זיי זומער איבער די בערג אַרומגעקלעמערט, ווינמער אין שטוב זיך באַהאַלטן און געשפּילט זיך מיטן גרויסן הונט.

אויף דעם וואָס דער טאַטע צינדט אָן אַלע נאַכט פון אַ גאַנצן ווינמער אַ שיסעלע מיט בוימל, האָבן זיי זיך גאַר נישט געוואונדערט, ווייל זיי זיינען נאָך געווען קליין און האָבן גאַר נישט פאַרשטאַנען.

ווען זיי זיינען עלמער געוואָרן, האָט זיי די זאך שטאַרק גע-וואונדערט.

איין מאַל, אין דער ערשמער נאַכט פון חנוכה האָט אברהם צו-ניפּגערופּן אַלע קינדער, דערציילט זיי די חנוכה-מעשה און אָנגעצונדן דאָס ערשמע חנוכה-ליכטל.

האָבן די קינדער זיך נישט געקאַנט איינהאַלטן און געפרעגט דעם טאַטן אַזוי :

— טאַטע, פון דיין חנוכה-מעשה האָבן מיר זיך דערוואוסט, אַז אַזוינע ליכטלעך צינדט מען אָן נאָר די אַכט נעכט פון חנוכה, פאַר-וואָס-זשע זעען מיר דאָס חנוכה-לעמפל ברענען אויפן פענצמער אַלע נעכט פון אַ גאַנצן ווינמער ?

האָט זיך אברהם פאַרטראַכט, די אויגן צוגעמאַכט און אַ צייט געשוויגן, דערנאַכדעם האָט ער די אויגן געעפּנט, אַ שמייכל האָט זיך באַוווּן אויף זיין פנים און ער האָט דערציילט :

— מיט צוואַנציק יאָר צוריק איז דאָס געווען. איך בין געווען אַ יונגער בחור, ניינצן יאָר אַלט.

פלוצלונג אין איין וואָך, זיינען מיינע עלטערן געשמאַרבן און איך בין געבליבן איינער אליין אָן אַ פריינט, אָן געלט און אָן אַ מלאכה אין דער האַנט.

האָב איך זיך שטאַרק געזאָרגט און געטראַכט, ביז איך האָב באַשלאָסן פאַרלאָזן די שטאַט און אין דער וועלט זיך לאָזן, אפּשר וועל איך ערגעץ מיין גליק געפינען.

ווינמער איז דאָס געווען. אַ שניי איז אויף די פעלדער געלעגן, אַ פראַסט האָט מיר נאָז און אויערן געפרוירן, אַבער איך בין געווען פריילעך, האָב איך זיך אויפּגעהערט צו זאָרען און פון גאַרניט גע-טראַכט, ווייל ס'איז געווען אַזוי ווייס אַרום און אַרום.

אַ גאַנצן טאַג בין איך אַזוי געגאַנגען, ביז ס'איז נאַכט געוואָרן.

א שניי-שמורעם האָט זיך צעשפילט און איך בין נאָך אַלין אין פעלד גענאַנגען. איך בין שוין אָבער מיד געוואָרן און מיין האַרץ האָט געשראַקן, איך זאַל אין פעלד ניט בלייבן, מיט שניי פאַרשאַטן ווערן. האָב איך צונויפגענומען אַלע מיינע כוחות און זיך געלאָזט לויפן, טאַמער וועל איך גיכער אויף אַ מענטשלעכן ישוב אַנטרעפן.

איך בין לאַנג אַזוי געלאָפן. פון די כוחות זיך אַרויסגעשלאָגן און בין געפאלן אין שניי, און אַ מענטשלעכן ישוב — ניט מע זעט, ניט מע הערט. ווייסע פעלדער אַרום און אַרום, אַ פינצטערע נאַכט און אַ בייזער שניי-שמורעם.

איך בין געווען אַזוי מיד און דערהיצט פון לויפן, אַז ס'האַט זיך מיר געדאַכט, אַז דער שניי איז וואַרעם און ווייך, און ס'איז געווען אַ מחיה צו ליגן.

פלוצלונג דערזע איך, ווי אין הלום, אַ פייערל פון ערגעץ ווייט, ווייט שיינען. האָב איך קוים מיינע אויגן געעפנט, זיך איינגעקוקט, ניטאָ קיין שום פייערל. ס'האַט זיך מיר, ווייזט אויס, נאָר אויסגעדאַכט, האָב איך געטראַכט.

האַב איך ווייטער מיינע אויגן צוגעמאַכט, האָב איך ווידער אַמאָל דערזען ס'פייערל, האָב איך צום צווייטן מאל מיינע אויגן געעפנט, זיך גוט אין דער ווייטקייט איינגעקוקט און טאַקע דערזען אַ שיינ פון אַ פייערל, וואָס איז פון ערגעץ אַרויסגעוואַקסן.

האַט זיך מיר אויסגעוויזן, ווי דאָס פייערל איז אַרויס פון אַ שטוב און מיר אַנטקעגן געלאָפן, מיך איינגעלאָדן אין אַ וואַרעם הויז, אַ היימלעכס.

האַב איך אַלע מיינע כוחות צונויפגענומען און זיך צום פייערל פאַרשעפט.

2

ווען דער באַלעבאָס האָט מיר אויפגעעפנט די טיר, בין איך פאַרחלשט געוואָרן.

צוויי וואָכן בין איך אין בעט געלעגן אין אַ גרויסער היץ און פון גאַרניט געוואוסט. ווען איך בין צו מיין געזונט געקומען און האָב אָנגעהויבן צו פאַרשמיין, וואָס ס'טוט זיך אַרום מיר, האָב איך דערזען : אַן אַלטן יידן, אַן אַלטע יידענע און אַ יונג מיידל, זאָרגן זיך שטאַרק וועגן מיין געזונט.

איך בין מיט דער צייט אינגאַנצן געזונט געוואָרן. דער אַלטער ייד האָט מיר דערציילט, אַז יענע נאַכט איז די ערשטע חנוכה-נאַכט

געווען און אויפן פענצמער האָט געברענגט ס'ערשטע הנוכה-ליכטל.
 דאָס איז געווען דאָס ליכטל, וואָס האָט געשיקט אַ שייַן צו מיר,
 אַ פאַרוואַרפענעם אין די ווייסע פעלדער, און וואָס האָט מיך געבראַכט
 צו דעם הייזל, וואו איר, קינדער, געפינט זיך איצט.

דערנאָכדעם האָב איך מיין מעשה דערציילט דעם אַלמן.
 האָט דער אַלמער אויסגעהערט, אויסגעהערט און זיך אָנגערופן:
 — אויב דו, בחור, האָסט ליב אַרבעט, קאָנסטו ביי מיר דאָ פאַר-
 בלייבן און מיר העלפן אַרבעטן.

איך בין אין דאָרף פאַרבליבן.
 פון דענסטמאָל אָן זיינען שוין צוואַנציק יאָר פאַרביי. דער אַלמער
 מיט דער אַלמער זיינען שוין לאַנג געשמאַרבן, מיט זייער טאַכטער
 האָב איך התונה געהאַט און זי איז אייער מוטער, וואָס האָט אייך,
 קינדער, געבוירן.

איז פון דעמאָלט אָן, ווי נאָר ס'קומט דער ווינטער מיט זיינע
 קעלטן און שניי, צינד איך יעדן אויפדערנאַכט אַ שיסעלע בוימל אָן,
 מעג דאָס זיין הנוכה אָדער ניט, איך צינד דאָס אָן, שמעל דאָס אויפן
 פענצמער, ס'זאָל ברענען, לייכטן און שיקן אַ שייַן ווייט, ווייט. ס'זאָל
 דערמונטערן די פאַרשפעטיקטע אויף די וועגן, זיי זאָלן אין שניי ניט
 אומקומען.

דער טאַטע האָט געענדיקט די מעשה. די נאַכט איז שוין געווען
 שפעט.

די קינדער האָבן זיך אין די בעטן געלייגט, נאָר זיי האָבן לאַנג
 ניט געקאָנט אַנטשלאָפן ווערן. און אז זיי האָבן שוין איינגעדערעמלט,
 האָבן זיי אין זייער הלום געזען: פאַרשנייטע פעלדער ווייט, ווייט.
 נאַכט, פינצמער, אַ שניי-שטורעם וואַיעט אַזוי ביז און עפעס אַ ווייסער
 מענטש בלאַנדזשעט אין די פעלדער און וויינט, ביז אַ שייַן פון אַ שיסל
 בוימל באַווייזט זיך, ווערט דער ווייסער מענטש פריילעך און לויפט
 מיט אַלע כוחות אַנטקעגן דער שייַן.

פאַרשטיי די ווערטער:

אומעטיק — טרויעריק — <i>sad</i>	אַ מחיה (מעכייע) — אַ פאַרגעניגן
צינדט אָן — <i>lights</i>	<i>pleasure</i>
געכאַוועט — <i>raised</i>	חלום (כאַלעם) — <i>dream</i>
אַרומגעקלעמערט — <i>climbed</i>	היימלעכס — פריילעכס
מלאכה (מעלאַכע) — אַרבעט —	הייץ — <i>fever</i>
ישוב (יישעוו) — <i>settlement</i>	דערמונטערן — <i>to encourage</i>
	אומקומען — שטאַרבן
	וואַיעט — <i>roars</i>

געדענק:

דער באַרג	דער טאָל	דאָס האַרץ	די קו
-----------	----------	------------	-------

קענסטו לייענען די ווערטער?

סוד	סותר	סוף	סחורה	סימן	סך
-----	------	-----	-------	------	----

גראַמאַטיק

פאַרגענע צייט

2טע פּערזאָן איינצאַל	2טע פּערזאָן מערצאַל
דו האָסט געלערנט	איר האָט געלערנט
דו האָסט געלייענט	איר האָט געלייענט
דו האָסט געזען	איר האָט געזען
דו האָסט געזונגען	איר האָט געזונגען
דו האָסט געטרונקען	איר האָט געטרונקען

אַרבעט: שרייב די פינף ווערבן 2טע פּערזאָן איינצאַל און מערצאַל: רעדן, שרייבן, טאַנצן, עסן, וואַשן.

יידיש איז אַנדערש ווי ענגליש

My mother told me to buy five pounds of sugar.	מיין מאַמע האָט מיר געהייסן קויפן, פינף פונט צוקער
I went to camp by boat.	איך בין געפאָרן אין קעמפ מיט אַ שיף.
You are right, Esther.	דו ביסט גערעכט, אסתר.
You did it right.	דו האָסט עס געטאָן ריכטיק.

אַרבעט: לערן אויס די זאַצן, און שרייב זיי אַריין אין העפּט.

איינצאַל — מערצאַל

וואַלד - וועלדער	דאָך - דעכער	בויך - בייכער	האַז - הענער
פעלד -	לאַנד -	מויל -	שלאַם -
פלאַץ -	פּאַס	הויז -	גאַרטן -
מאַן -	וואַרט -	בויס -	גלאַק -
שאַפ -	האַרץ -		גלאַז -

אַרבעט: גיב צו די מערצאַל, און שרייב איבער אין דיין העפּט.

שפילן מיר אין קוילן שניי

• י. ב. ביילין

שפילן מיר אין קוילן שניי,
אין קוילן שניי, אין קוילן שניי;
א געלארעם, א געשריי,
א געשריי — געוואלד! ...

הייבט אן פרוין אין די פיס,
אין די פיס, אין די פיס;
סיגט דער פראסט א ריס, א בים,
א ריס, א בים! סאיז קאלט.

ווארפן מיר די קוילן שניי,
די קוילן שניי, די קוילן שניי.
ווי די פייגל פליען זיי,
פליען זיי — סע פליט!

ווערט אונדז קאלט אויך אין די הענט,
אין די הענט, אין די הענט.
אוי סאיז קאלט, געוואלד עס ברענט,
עס ברענט, עס ברענט — עס בריט ...

און צום שפיל נעמט שוין אן עק,
שוין אן עק, שוין אן עק,
ווארפן מיר דעם שניי אוועק,
דעם שניי אוועק, דעם שניי אוועק.

געדענק:

דער שניי	דער פוס	דער פראסט	דער פויגל
----------	---------	-----------	-----------

קענסטו לייענען די ווערטער?

עולם	עצה	עצות	פנים	פסח	פרנסה
------	-----	------	------	-----	-------

געדענקסטו?

שטעל צו „דער“, אָדער „די“, און שרייב איבער אין העפט.

- ד - הויכער באַרג. ד - מיפער מאַל. ד - שיינע קו.
ד - שטאַרקע היץ. ד - אומזיסטע שרעק. ד - קילער ווינט.

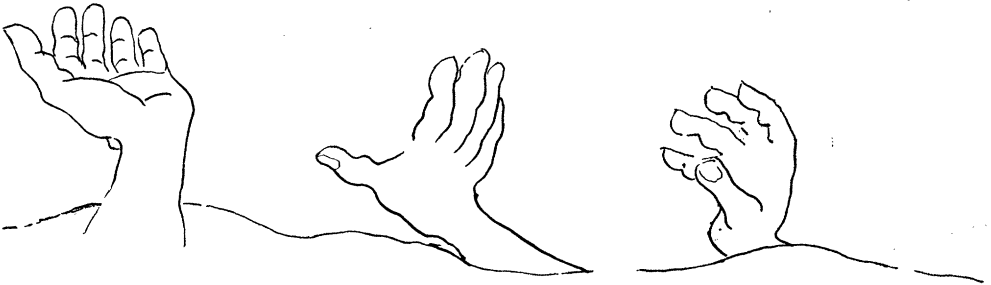
דער צויבערמאן

• יהואש

קומט דער גוטער צויבערמאן
אויף א גילדענעם געשפאן :
האָט ער אויגן מילד און שוואַרץ
און א דימענטן האַרץ ...
שטעלט ער זיך אין מיטן מאַרק,
הייבט ער אַן צו רופן שטאַרק :
„כּיִהְיֶה מִתְּנוּת אֶלְעָרָלַי״
קומט און קלייבט זיך אויס פון זיי ...”

ווערט א טומל און געלאָפּ,
זעלטן מאַכט זיך אזא טראָפּ.
איילט זיך יעדער צו דעם גליק,
בלייבט אַ קינד ניט אין דער וויג.
זאָגט דער צויבערמאן און לאַכט :
„כּיִהְיֶה פֿון אַלצײַנג מיטגעבראַכט.
זאָגט מיר יעדער זיין באַגער,
איין באַגער נאָר און ניט מער.
האַט איר צײַט אַ פּערטל שעה,
און דערנאָך ביז איר ניטאָ.”

איין באַגער נאָר און ניט מער —
אויסצוקלייבן זייער שווער,
קלער אהער און קלער אהין,
פאַלג אַ גאַנג מיך און געפין

וואס איז בעסער, דאס צי יענעס,
 שרייען אלע ווי די גענדן.
 פון די אלע מענטשן פיל
 ווייס ניט איינער, וואס ער וויל.
 זיינען אלע אין א קלעם.
 פרעגט מען יענעס, פרעגט מען דעם:
 וואס נעמט ער? און וואס נעמסטו?

און אין מיטן — טרו-טרו-טרו!
 בלאזט א זילבערנער טראמפייט,
 און פארשוואנדן שטילערהייט
 איז דער גוטער צויבערמאן
 מיט דעם גילדענעם געשפאן...

פארשטיי די ווערטער:

chance — טראף — שאנס

man of magic — צויבערמאן

trade — באגער

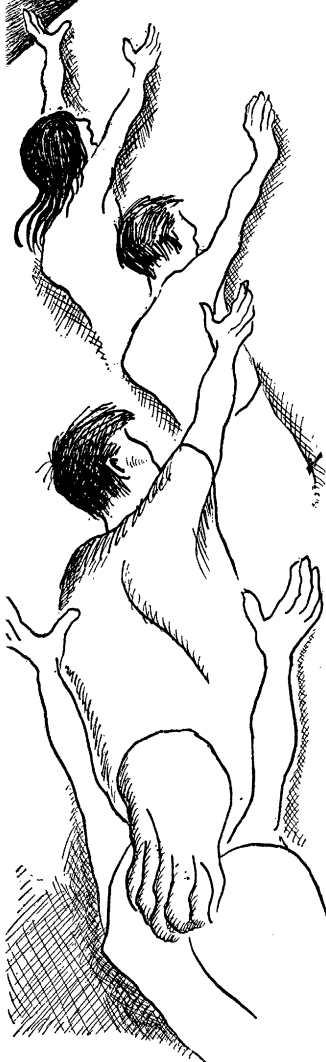
team — געשפאן

pinch — קלעם

א דימענטן הארץ — א גוט הארץ

שעה (שא) — שטונדע

gifts — (מאטאנעס)

ניין כעלעמער האבן זיך געבאדן

• ש. באסטאמסקי

ניין כעלעמער זיינען זיך געגאנגען באדן אין כעלעמער טייך. אז זיי האבן זיך גוט אויסגעבאדן און ארויס פון טייך, האבן זיי מורא געהאט, טאמער האט זיך חלילה איינער דערטרונקען — האט איינער גענומען איבערציילן, צי אלע זיינען דא. געציילט: ניט איינס, ניט צוויי, ניט דריי און אזוי ווייטער. זיך האט ער ניט געציילט. שלעכט. ס'פעלט איינער. ס'איז דא אכט.

אלע קוקן זיך איבער. יעדער דערקענט זיך, אז ער איז דא. געווען זיינען זיי ניין און איבערגעציילט האט מען אכט. האט א צווייטער גענומען ציילן, האט ער אויך יעדן געציילט, נאר זיך אליין ניט, איז ווידער אויסגעקומען אכט... זיצן זיי, די כעלעמער, אויפן זאמד פונעם ברעג טייך און וויינען. איז דורכגעגאנגען א פרעמדער. פרעגט ער זיי, וואס זיי וויינען. דערציילן זיי אים די גאנצע מעשה.

האט דער פרעמדער איבערגעציילט און זיך צעלאכט:
— נארטאנים, עס פעלט פן אייך קיינער ניט! איר זייט דאך דא אלע ניין...

— זיי ניט קיין קלוגער! מיר האבן אלע געציילט, איז אויסגעקומען אכט, און ער איינער האט איבערגעציילט, איז שוין גאר ניין... — ווייסט איר וואס? — האט דער פרעמדער זיך אנגערופן — זאל יעדער איינער פון אייך אריינשמעקן זיין נאז אין זאמד אריין, דערנאך וועט איר איבערציילן די לעכער, וועט איר וויסן אויף זיכער. וויפיל איר זייט דא...

— גוט! — האבן אלע כעלעמער אויסגעשריען און אזוי געטאן. זיי האבן אריינגעשמעקט די נעז אין זאמד אריין, דערנאך איבער-געציילט די לעכער, איז געווען ניין... ערשט דעמאלט האבן זיי זיך איבערצייגט, אז זיי זיינען טאקע דא אלע ניין.

ווי מען מאכט א בייגל

מען האט אמאל געפרעגט א כעלעמער:
— ווי אזוי מאכט מען א בייגל?
האט דער כעלעמער געענטפערט:
— מע נעמט א לאך און מען לייגט ארום מיט טייג.

געדענק :

די שטאָט	די גאַס	די נאַכט	די טיר	דאָס אָרט
----------	---------	----------	--------	-----------

קענסטו לייענען די ווערטער ?

צרה	קול	קרוב	רחמנות	שבת	שונא	שכל
-----	-----	------	--------	-----	------	-----

געדענקסטו ?

שטעל צו „דער“, אָדער „די“, שרייב אַריין אין העפט.

- ד - נייע צייט. ד - שמאַרקע האַנט. ד - גליקלעכער מאַג.
 ד - בלאַסע לבנה. ד - זילבערנער טראַמפייט. ד - ליבער גאַסט.

גראַמאַטיק

פאַרגאַנגענע צייט

3טע פּערזאָן אַיינצאַל	3טע פּערזאָן אַיינצאַל
זיי האָבן געלערנט	ער האָט געלערנט
זיי האָבן געלייענט	ער האָט געלייענט
זיי האָבן געזען	ער האָט געזען
זיי האָבן געזונגען	ער האָט געזונגען
זיי האָבן געטרונקען	ער האָט געטרונקען

אַרבעט : שרייב די פינף ווערבן 3טע פּערזאָן אַיינצאַל און מערצאַל :
 רעדן, שרייבן, מאַנצן, עסן, וואַשן.

אַיינצאַל — מערצאַל

פּום - פּים	מיש - מישן	יינגל - יינגלעך	קינד - קינדער
קו -	טיר -	מיידל -	בילד -
הונט -	דיל -	ביכל -	ליד -
שוך -	שמול -	שערל -	בוך -
נום -	בעט -	מישל -	הון -

אַרבעט : שרייב איבער אין העפט, און גיב צו די מערצאַל.

שלמה'ס משפט

ווען שלמה איז געווען קעניג ביי יידן, האָט זיך געטראָפֿן אַזאַ מעשה :

איין מאָל זיינען צוויי פֿרויען צו אים געקומען זיך משפֿטן, האָט איינע דערציילט :

— „איך און די דאָזיקע פֿרוי וואוינען אין איין הויז. האָב איך געבאַרן אַ קינד. דריי טעג שפעטער, האָט זי אויך געבאַרן אַ קינד. אין שמוב זיינען מיר ביידע גאָר געווען. קיין פֿרעמדע איז צו אונדז ניט אַררינגעקומען. ביינאַכט איז געשמאַרבן דאָס קינד פֿון דער דאָזיקער פֿרוי. האָט זי צוגענומען מיין קינד, וואָס איז געלעגן לעבן מיר, און איר טויט קינד האָט זי אַוועקגעלייגט לעבן מיר. איך בין געשלאָפֿן, און האָב גאָר ניט געהערט. אַז איך האָב זיך אויפֿגעקאַפֿט איז דער פֿרי אָנצוזויגן מיין קינד, ערשט עס איז טויט. אָבער אַז איך האָב זיך גוט איינגעקוקט אינעם טויטן קינד, האָב איך דערזען, אַז דאָס איז גאָר ניט מיין קינד.“

און די אַנדערע פֿרוי האָט געזאָגט :

— ניין, מיין קינד איז גאָר דאָס לעבעדיקע, און אירס איז דאָס טויטע.

אַט אַזוי האָבן ביידע געמענהט פֿאַרן קעניג שלמה.

האָט שלמה המלך באַפוילן מען זאָל אים ברענגען אַ שווערד. אַז מען האָט געבראַכט די שווערד, האָט שלמה געזאָגט :

— ביידע זאָגט איר, אַז דאָס לעבעדיקע קינד איז אייערס, איז מיין עצה, אַז מען זאָל צעשניידן דאָס קינד אין צווייען. איין העלפט פֿונעם קינד זאָל געהערן צו דיר, און די צווייטע העלפט — איר.

ווען שלמה דינער איז צו צום קינד און אויפֿגעהויבן די שווערד, האָט די פֿרוי, וואָס איר קינד איז געווען דאָס לעבעדיקע, אויסגעשריען:

— ניין, מיין האָר, צעשניידט עס ניט. גיט איר דאָס קינד, גאָר טויט עס ניט.

די צווייטע פֿרוי האָט געזאָגט :

— „צעשניידט עס! גיט מיר און גיט איר.“

האָט שלמה המלך געזאָגט :

— „טויט ניט דאָס קינד, גיט עס צו דער מוטער, וואָס האָט עס

גיט געלאָזט צעשניידן.“

געדענוק :

די מעשה	דאָס קינד	דער טאָג	די שטוב	די נאַכט
---------	-----------	----------	---------	----------

גראַמאַטיק

קומענדיקע צייט

<u>1טע פּערזאָן אײנצאַל</u>	<u>1טע פּערזאָן אײנצאַל</u>
מיר וועלן לערנען	איך וועל לערנען
מיר וועלן לייענען	איך וועל לייענען
מיר וועלן זען	איך וועל זען
מיר וועלן זינגען	איך וועל זינגען
מיר וועלן טרינקען.	איך וועל טרינקען

א ר ב ע ט : שרייב די פינף ווערכן 1טע פּערזאָן אײנצאַל און מערצאַל : רעדן, שרייבן, טאַנצן, עסן, וואַשן.

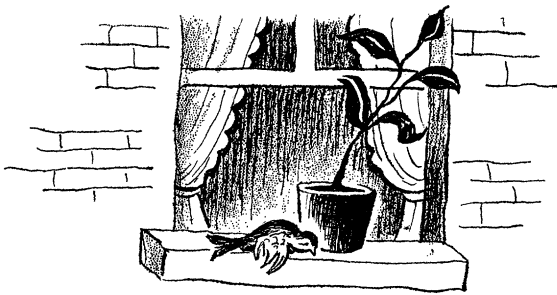
קענסטו לייענען די ווערטער ?

שכּן	שכּנים	שמחה	שמחות	תלמיד	תלמידים
------	--------	------	-------	-------	---------

ווערטלעך

א ר ב ע ט : אין יעדן ווערטל פעלט א וואָרט, געפּינ עס, און שרייב איבער אין העפּט.

אויג	דאָס - - - פּאַלט ניט ווייט פּונעם ביימעלע.
לעפל	געבראַטענע - - - פּליען ניט אין מויל אַרײן.
זון	דאָס - - - דערציילט, וואָס דאָס האַרץ מיינט.
מייבעלעך	די - - - שױנט גלייך אויף אַרעם און רייך.
עפעלע	מיט א - - - קען מען דעם ים ניט אויסשעפּן.

די לוויה פון זשום־פייגעלע • אייזיק פלאטנער

1.

אויף טשערי־סטריט האָט פאַרבלאַנדזשעט אַ פייגעלע. וואָס קאָן
טאָן אַ קליין פייגעלע, וואָס שלאָגט זיך אַראָפּ פון וועג, אין דער
גרויסער שטאָט ניו-יאָרק, צווישן די הונדערט-שטאַקיקע הייזער?
איז עס געפלוויגן, געפלוויגן, ביז ס'איז פאַרפלוויגן אויף טשערי־סטריט
און זיך אָפגעשטעלט אויף אַ פענצטער פון אַ הויז.

ס'איז געווען זומער, דאָס פענצטער איז געווען אָפּן, אויפן פענצ-
טער איז געשטאַנען אַ בלומען-טאָפּ — דאָס איינציקע שטיקל גרינס,
וואָס דאָס פייגעלע האָט געפונען צווישן די גרויע, שטיינערנע מויערן
פון דער אַרעמער געגענט.

דער ערשטער האָט דערזען דאָס פייגעלע מילטאָן, אַ יינגל אַ
קאליקע, מיט קרומע פיסלעך.

מילטאָן גייט ווי אַ קאַטשקעלע — איין פיסל, נאָך אַ פיסל און
דאָס קערפערל קאַטשעט זיך צו.

מילטאָן, ווען ער האָט דערזען דאָס פייגעלע, האָט שיר ניט
אַ געשריי געטאָן פון איבערראַשונג, ער האָט זיך אָבער געכאַפּט, אַז
דאָס פייגעלע קאָן זיך דערשרעקן און אַוועקפליען, האָט ער דעריבער
איינגעהאַלטן דעם אַמעס, צוגעקאַטשעט זיך צום פענצטער, און פאַ-
מעלעך, פאַמעלעך גענומען עס פאַרמאַכן.

דאָס פייגעלע האָט אָבער גאַרניט געטראַכט צו אַנטלויפן, עס
האָט זיך בעסער אַוועקגעזעצט, און איינגעקאַרטשעט דאָס קעפל.
מילטאָן האָט אויסגעשמרעקט די האַנט און עס אַ כאַפּ געטאָן. דאָס
פייגעלע האָט אַרויסגעלאָזט אַ פאַרצווייפלטן קוויטש, און גלייך נאַכ-
דעם האָט מילטאָן גענומען שרייען פון פרייד:
— זעט נאָר, אַ פייגעלע, אַזאַ טייערס, אַזאַ פּיצניקעס.

2.

עס זיינען זיך גלייך צונויפגעלאָפן די איבעריקע קינדער פון
שטוב: דזשאַנעט, אַ מיידעלע מיט אָפגעבליאַקעוועטע קרויזן אייפן

קעפל; דיק, א יינגל מיט אן אָנגעפוישט בייכל, און דאָס פּיצעלע
 יינגעלע, דאָדל, מיט צוויי שפּיציקע אויערלעך, ווי ביי אַ קעצל.
 יעדער איינער האָט עס געוואָלט אַנרירן, כאָטש צולייגן אַ פינגער,
 נאָר מילטאָן האָט ניט צוגעלאָזט — „פּון ווייטן, פּון ווייטן — האָט
 ער געשריען — קוקט וויפּיל איר ווילט.“ ער האָט זיך שנעל געקאָממען
 אויף די קרומע פּיסלעך און די קינדער נאָך אים. צוזאַמען זיינען זיי
 אַרונטערגעפּלויגן די טרעפּ און אַרויף אויפן קליינעם הויפּל.
 עס זיינען זיך צונויפּגעלאָפּן אַלע קינדער פּונעם גרויסן הויז, פּון
 די פענצטער האָבן זיך באַוווּזן קעפּ מיט פּאַרוואַנדערטע פּנימער.
 — וואָס האָט פּאַסירט?

— מילטאָן האָט געכאַפּט אַ פּייגעלע!

ס'איז געווען אַ לעבעדיקער טאַג, אַ פּריילעכער. אזאָ טאַג טרעפּט
 איינמאַל אין יאָרן אויף טשערי-סטריט.

מילטאָן איז געשטאַנען צווישן די קינדער, דאָס פּייגעלע האָט
 ער געהאַלטן צוגעדריקט צו דער ברוסט; זאָל זיך נאָר עמעצער
 דערוועגן ביי אים עס צונעמען, וועט ער יענעם די אויגן אויסרייסן.
 די קינדער האָבן געקוקט מיט זשעדנע אויגן אויף דעם קליינעם באַ-
 שעפעניש. אזאָ פּייגעלע האָבן זיי נאָך קיינמאַל ניט געזען. אין דער
 אמתן איז עס געווען אַ פּשוט פּייגעלע, טאַקע פּון דעם מין, וואָס מע
 רופּט זשום-פּייגעלעך, ווייל זיי פּאַכן אַזוי שנעל מיט די פּליגעלעך,
 אז עס ווערט אַ געזשום ווי פּון אַ פּליג. דאָס פּייגעלע האָט געהאַט
 שמאַלע פּליגל, אַ שמאַל עקל, און אַ לאַנג, דין שנעבעלעך.

מילטאָן האָט געזען ווי די קינדערשע אויגן ברענגען. עס וועט
 זיך אַוודאי געפינען איינער, אַ שמאַרקערער פּון אים, וואָס וועט עס
 אַ כאַפּ טאַן פּון זיינע הענט און אַנטלויפּן. ער וועט זיך ניט קאָגען
 נאַכיאַגן, אַ קאַליקע. מילטאָן האָט זיך דעריבער שנעל אויסגעדרייט
 און איז אַנטלאָפּן צוריק אין שטוב אַרײַן. די קינדער זיינען נאַכגע-
 לאָפּן. אַבער ניט אַלעמען האָט ער אַריינגעלאָזט.

— לאַמיר עס אַריינזעצן אין אַ שטייגל און האַדעווען — האָט
 געזאָגט דיק מיט זיין באַסאָווער שטימע.
 — גראַבער פּעמפּיק — האָט געזאָגט דזשאַנעט, און אַ וויש געמאַן
 דאָס נעזל — וואו האַסטו אַ שטייגל?

3

מילטאָן האָט קיינעם ניט געהערט. ער האָט געטראַכט וועגן
 אַ פּלאַן, ווי צו האַלטן דאָס פּייגעלע. ער האָט אויסגעזוכט אַ לאַנג

שטריקל, צוגעבונדן איין ברעג צו א טשוועקל, נאָענט צום פענצטער, דעם צווייטן ברעג האָט ער צוגעבונדן דעם פייגעלע צו אַ פיסל און אַ לאַז געטאָן עס פליען.

דאָס פייגעלע האָט אַ זשום געטאָן מיט די קורצע פליגעלעך און זיך אָפגעשמעלט אויפן פענצטער לעבן בלומען-טאָפּ. מער האָט עס גאַרניט געטאָן. ס'איז געבליבן זיצן פאַרמאַטערטערהייט.

און אַ וואונדער, ס'האַט זיך פאַר קיינעם ניט געשראַקן. די קינדער זיינען פאַמעלעך צוגעגאַנגען נאָענט צום פענצטער, גענומען באַטראַכטן דאָס פייגעלע פון אַלע זייטן. דאָס פייגעלע האָט זיך אַפילו ניט גערירט פון אַרמ.

— לאַמיר דעם געבן עסן — האָט געזאָגט דיק.

— ברויט — האָט געשריען דזשאַנעט.

— קערנער דאַרף מען האָבן — האָט געזאָגט מילטאָן באַזאַרנט.

— אויב ס'איז הונגעריק, וועט עס עסן ברויט אויך — האָט דיק

געענטפערט.

מילטאָן האָט קיינעם ניט געהערט. ער איז אַוועק און געבראַכט אין אַ קליין טעפעלע אַ ביסל וואַסער. — פריער פון אַליץ דאַרף מען עס געבן צו טרינקען, ס'איז פאַרמאַטערט — האָט ער אַ זאָג געטאָן מיט אַ קול פון אַ געטרייער מוטער. דזשאַנעט האָט פון דעסמוועגן געבראַכט אַ פאַר ברעקלעך ברויט. מ'האַט אַוועקגעשמעלט דאָס וואַסער פאַרן פייגעלע, מ'האַט אָנגעשאַטן ברעקלעך ברויט, דאָס פייגעלע האָט זיך ניט צוגערירט. דאָן האָט מילטאָן גענומען עס אין האַנט אַריין, צוגעלייגט צום מויל, און גענומען הויכן אויף דעם, עס זאָל זיך דערוואַרעמען. און דאָ האָט ער דערזען אַזוינס, וואָס האָט אים געמאַכט אויפציטערן — ביים פייגעלע איז געווען נאָר איין העלפט שנאָבל — די אונטערשמע. די אויבערשמע העלפט איז געווען אָפגעבראַכן. ס'האַט זיך נאָך אַפילו געזען אַ סימן פון פאַר-טריקנט בלומ.

— אוי, דאָס פייגעלע וועט ניט לעבן — האָט מילטאָן אויסגע-

שריען — ס'האַט ניט מיט וואָס צו עסן, דער שנאָבל איז אָפגעבראַכן

— און ער האָט עס אַוועקגעשמעלט צוריק אויפן פענצטער.

4

איבערן גאַנצן גרויסן הויז האָט זיך פאַנאַנדערגעטראָגן די ניים,

אַז ביים פייגעלע איז אָפגעבראַכן אַ האַלבער שנאָבל. עס וועט ניט

לעבן, עס קאָן ניט עסן.

ווער נאך ווייסט אזוי גוט דעם טעם פון ניט עסן, ווי די קינדער פון משערי-סטריט? עס איז דערפאר ניט קיין וואונדער, וואָס די קינדער האָבן אזוי באַדויערט דאָס פייגעלע, וועמען ס'האָט געטראָפן אזא אומגליק.

מילטאָן האָט זיך אַוועקגעקאַמטשעט אויף גרענד-סטריט. דאָרטן, ווייסט ער, איז פאַראַן אַ קראַם וואו מען פאַרקויפט פייגל. ער איז אַהין אַריין און געזאָגט:

— צו אונדז איז פאַרפלוגן אַ קליין פייגעלע, ס'מוז זיין אייערס.
— האַלט עס דיר — האָט מען אים געענטפערט.
אַבער ווער האָט עס אַפגעבראַכן אַ האַלב שנעבעלע? זאָגט! —
האָט ער כמעט אויסגעשריען.

— אַליין — האָט מען אים ווידער געענטפערט.
— וואָס הייסט אַליין? אַ פייגעלע קאָן ניט טאָן אזא זאַך — איז מילטאָן צוגעשטאַנען.

— אַליין, זאָגט מען דיר. ס'האָט געוואַלט אַרויספליען פון שטייגל. דאָס שטייגל איז מיט אַ קלאַפ-טירל, האָט עס אזוי לאַנג געדלאָבעט מיטן שנעבעלע ביז דאָס טירל האָט זיך געעפנט און גלייך צוריק פאַרקלאַפט. אַ האַלב שנעבעלע איז געבליבן שמעקן אין טירל אָפ-געבראַכענער היים.

— און דערנאָכדעם? — האָט מילטאָן ניט אויפגעהערט פרעגן.
— און נאָכדעם האָט מען עס אַרויסגעוואָרפן. גיי, דריי ניט דעם קאַפּ.

5

מילטאָן איז אַוועק אַהיים. גייענדיק האָט ער געטראַכט, וואָס מ'קאָן פאַרט טאָן מיט אַ פייגעלע, וואָס האָט נאָר איין האַלבן שנאַבל.

ס'מוז דאך אויסגיין פון הונגער. ווען ער איז אָנגעקומען אויפן הויפל האָט מילטאָן מיט קיינעם ניט געוואָלט רעדן. ער איז פריער פון אלץ אַרויף אין שטוב, אַ קוק טאָן צום פייגעלע.

ער האָט עס שוין אַבער געפונען טויט.

מילטאָן האָט אַרויסגעשמעקט דעם קאָפּ דורכן פענצטער.

— אוי, דאָס פייגעלע איז שוין טויט — האָט ער געלאָזט וויסן.

— מע דאַרף עס באַגראָבן!

באַגראָבן אַ פייגעלע איז אויך אַ זאָך פאַר די קינדער אויף טשערי-

סטריט.

אינעם שטיינערנעם הויפל פון גרויסן הויז האָבן די קינדער גע-
פונען אַ שטיקעלע פּלאַץ אין אַ ווינקל. זיי האָבן אויסגעגראָבן אַ גריבל
און באַגראָבן דאָס פייגעלע מיט פאַראַד. טייל קינדער האָבן עס נאָך
אַלץ באַטראַכט פאַר אַ שפּיל: זיי האָבן אויפגעזוכט אַלטע שטיקער
בלעך, קענדלעך, און געקלאַפט אין דעם ווי אין פּויקן, כדי צו מאַכן
די לוויה שענער. איין מילטאָן איז געווען ערנסט. ס'קאָן זיין דערפאַר,
וואָס ער איז אַליין געווען אַ קאַליקע. נאָר גיכער איז עס מסתמא
דערפאַר, וואָס אַ קינד פון טשערי-סטריט איז פּיאיק צו ווערן גערירט
פונעם גורל פון אַ קליין פייגעלע, וואָס האָט זיך פאַרפלאַנמערט צווישן
די הונדערט-שטאַקיקע מויערן פון ניו-יאָרק.

פאַרשטיי די ווערטער:

eager — זשעדנע	funeral — לוויה (לעווייע)
creature — באַשעפעניש	אַ קאַליקע — אַ קריפל
kernels — קערנער	breath — אַטעם
beak — שנאָבל	אויסגעשמערקט — stretched out
crumbs — ברעקלעך	קרויטש — scream
	קרויזן — curls

געדענק:

די שטאַט	דאָס הויז	דאָס פענצטער	דער געגנט
----------	-----------	--------------	-----------

א ניריארקער בילד

• אברהם רייזען

געביידעס אומגעהייער —
די גרעסטע אין דער וועלט,
דאך וואוינונגען די קלענסטע
און לופט פאר קינדער פעלט.

נו, פירט בייטאג די מוטער
ארויס אין גאס איר קינד;
עס איז א טאג א קאלטער,
אנטקעגן יאגט א ווינט.

זי קערעוועט דאס וועגל
און זוכט א ווארעמע זייט;
זי האט פון ווינט דעם קאלטן
דאס ליבע קינד באפרייט.

דאך הויך זיינען די הייזער,
אין שאטן ליגט די גאס;
זי זוכט און האט געפונען
א שמאלן זונען-פאס ...

דאס קינד אין וויגל שמייכלט,
ווי ס'זאלט געוואוסט דערפון:
די מאמע האט געפונען
פאר אים א ביסל זון ...

געדענק:

דער טאָג	די גאַס	די זון	דער ווינט
----------	---------	--------	-----------

ווערטלעך

פויגל	א - - - - פארלירט זיינע האר, אבער ניט זיין נאטור.
קאץ	מען דערקענט דעם - - - נאך די פעדערן.
ברויט	קינדער ווייסט ניט וועמען דער - - - קוועטשט.
שוך	א - - - - קאן אויך קאליע מאכן.
וואַלף	דאס - - - פאלט שטענדיק מיט דער פוטער אראפ.

אן אומזיסטער השד

• לעאן קאברין

1.

ביידע זיינען נאך געווען קינדער. זי, ראזעלע, צען יאר, און ער, מאַריס, צוועלף יאר אלט. ביידע האָבן געוואוינט אויף איסט בראַדוויי, אַ הויז לעבן אַ הויז. זי מיט אירע עלטערן האָבן פאַרנומען צוויי שמאַק מיט אַ סך פענצמער, ליכט און לופט; ער מיט זיינע עלטערן האָבן פאַרנומען אַ פינצמערן פייכטן קעלער מיט אַ סך רויך. איר פאַטער איז געווען אַ רייכער אַרויפגעאַרבעטער „ריל עסטייטניק“; זיין פאַטער — אַ שוסטער, אַ לאַטומניק.

זי האָט אויסגעזען ווי אַ פרישע בלום, געווען פול, רונד און ווייס, מיט אַ פריילעך פנימל; ער איז געווען דאַר, מיט אַ שפיציקן גוף און מיט אַ פנימל בלייך, לאַנג און אויסגעצויגן.

זיי האָבן ביידע ליב געהאַט מוזיק. זי האָט געשפילט אויף דער פיאַנע און ער האָט געזונגען. האָט זי געשפילט, איז ער געשמאַנען אונטער די פענצמער פון איר הויז און זיך צוגעהערט מיט אַ קלאַפּ-דיק הערצל. האָט ער געזונגען, איז זי געשמאַנען לעבן קעלער, האָט זיך צוגעהערט צו זיין האַרציק קול, און איר פריילעך פנימל האָט נאָך פריילעכער געשמייכלט.

און איין מאַל, אַז זיין זיס קול האָט זיך געגאַסן פון דעם טונקעלן שוואַרצן קעלער, איז זי געשמאַנען אין דרויסן מיט אַן אַרענדזש אין האַנט און זיך צוגעהערט. מיט איין מאַל האָט זיך דאָס זינגען איבער-געריסן און פון קעלער איז אַרויס דאָס קליינע זינגערל. זי האָט זיך אַ וואַרף געמאַן צו אים און אים אַריינגעשפאַרט דעם אַרענדזש אין די הענט.

מאַריס איז צעטומלט געוואָרן.

— פאַרוואָס גיסטו דאָס מיר? — האָט ער געפרעגט.

— ווייל דו זינגסט אַזוי שיין.

— און דו שפילסט אויך שיין אויף דער פיאַנע.

יענעם אַוונט האָט מאַריס געזונגען אַזוי שיין, ווי נאָך קיינמאַל ניט פריער, ווייל ער האָט געוואוסט, אַז ראַזעלע שטייט דאַרטן לעבן קעלער און הערט.

און פון דער צייט אַן זיינען די קינדער געוואָרן גרויסע פריינט.

2.

איינמאַל האָט ראַזעלע גערופן מאַריסן צו זיך אין שמוב. זי וועט

שפילן, האָט זי געזאָגט, אויף דער פּיאַנע און ער וועט זינגען.
 — איך האָב מורא, מען וועט מיך פון דיין שטוב אַרויסטרייבן —
 זאָגט מאַרים.

— ניט אמת — מאַכט זי מיט זיכערקייט — זיי וועלן דיך ניט
 אַרויסטרייבן! און אין שטוב איז איצט אויך קיינער ניטאָ.
 איז ער אַוועק מיט איר.

זי האָט אים געוווּן אַלע אירע פרעזענטן, וואָס מ'האַט איר גע-
 געבן דאָס פאַריקע יאָר צו איר געבורטסטאָג. און בלומען האָט זי
 יענעס מאָג אויך געהאַט פיל, זייער פיל פון אירע חברטעס — האָט
 זי אים דערציילט — און דעם קומענדיקן פינפטן יאָנואַר איז ווידער
 איר געבורטסטאָג, וועט זי קריגן נייע פרעזענטן...

נאַכדעם האָט זי זיך געזעצט צו דער פּיאַנע און אָנגעהויבן שפּילן
 און ער האָט געזונגען.

אַרויס פון דאָרטן איז מאַרים מיט אַ נייעס געדאַנק, צו איר
 געבורטסטאָג וועט ער איר שענקען בלומען. ביז דעמאָלט איז מער
 פון אַ מאַנאַט. ער קריגט פון זיין טאַטן יעדן מאָג אַ פעני, וועט ער
 קלייבן.

3

ווען עס איז געקומען דער פינפטער יאָנואַר, האָט מאַרים געהאַט
 אָנגעקליבן גאַנצע פינף און דרייסיק סענט. פאַרנאַכט, ווען ער איז

געקומען פון שול, איז ער אַוועקגעלאָפֿן אויף גרענד סטריט און האָט
דאָרט פֿאַר דעם גאַנצן געלט געקויפֿט אַ בוקעט רוימע בלומען, האָט
זיי פֿאַרזיכטיק באַהאַלטן אונטער דעם פֿאַרקנעפֿלטן רעקל און איז
אַוועק אַהיים.

באַלד איז אַרייַנגעקומען ראָזעלע און האָט אים אַ רוף געמאַן:

— קום, וועסטו עפעס זען.

— וואָס?

— ווער איז דאָרטן אין דער היים?

— קיינער ניט... פֿאַפֿא און מאַמע זיינען אַוועק איינקויפֿן פֿאַר

די געסט. קום, וואָס האָסטו מראַ?

ער איז אַוועק מיט איר.

4

פירט ראָזעלע אים אַריין אין צימער און ווייזט אים אַלע פֿרעזענטן
און בלומען, וואָס זי האָט געקראָגן.

אויפֿן בעטל און אויף אַ שטול ליגן קעסטעלעך און קאַסטנעס מיט
פֿאַרשיידענע שפּילצייג, מיט הימעלעך, מיט מאַנטעלעך, מיט קליידע-
לעך, און בלומען אַ סך, זייער אַ סך שענערע פֿון זיינע, רוימע און
ווייסע.

שטייט ער מיט אויפֿגעריסענע אייגעלעך און מיט אַן אָפֿן מויל.

— וואָרט — מאַכט זי — איך האָב דיר נאָך אַלץ ניט געוויזן!

אין זאָל זיינען דאָ נאָך פֿרעזענטן, וואָרט דאָ, איך וועל זיי אַהער
ברענגען.

און זי איז אַרויסגעלאָפֿן.

מאָרים האָט אַ טאַפֿ געמאַן די בלומען ביי אים אונטערן רעקל

און אַ טראַכט געמאַן, אַז זיי וועלן איר אוודאי ניט געפֿעלן ווערן, ווען
זי האָט אַזויפיל שענערע. דאָ איז ביי אים געבליבן, אַז ווען זי וועט
אַרייַנקומען, זאָל ער איר זיינע בלומען געבן...

פֿון קאַרידאָר האָבן זיך דערהערט שטימען. מאָרים האָט זיך
אומגעקוקט צעשראָקן.

אין צימער, וואו ער איז געשטאַנען, זיינען פֿלוצלונג אַרייַנגע-

קומען ראָזעלעס טאַמע און מאַמע. זיי זיינען געבליבן שטיין פֿאַר-
וואונדערט און האָבן אָנגעקוקט מאָריסן.

— זע נאָר, וואָס טוט דאָ עפעס דעם שוסטערס ינגל אַליין אין

צימער? צי האָט ער עפעס ניט צוגעלאַמכנט? — האָט אויסגעשריען
ראָזעלעס פֿאַמער.

— וואס טוסטו דא, יינגעלע? — האט ראזעלעס מאמע איך געפרעגט.

— גארנישט — האט מאַרים אַרויסגעמורמלט, א צעשראָקענער, ניט וויסנדיק וואָס צו ענטפערן.

— זע נאָר, חנה, וואָס האַלט ער עפעס דאָרט אונטערן רעקל? — האַט זיך ראָזעלעס מאַמע צו אים אַ וואַרף געמאַן.

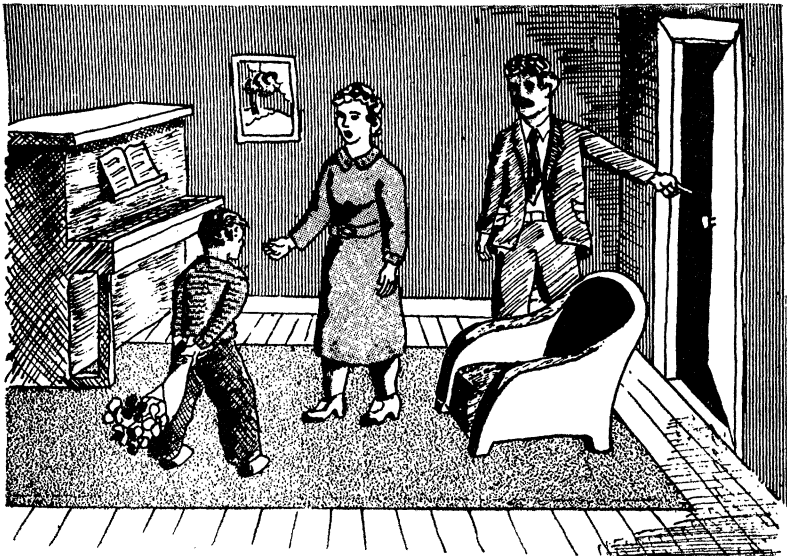
מאַרים האַט זיך אַ כאַפּ געמאַן ביי די בלומען אונטערן רעקל און זיך אַ לאַז געמאַן צו דער טיר. אַבער יענער האַט אים אָנגעכאַפּט, אַ שלעפּ געמאַן צו זיך און אַ ריס געמאַן מיט אַזאַ רציחה, אַז די קנעפלעך זיינען אויף אלע זייטן אַרונטערגעפאַלן אויפן דיל.

— וויי איז מיר! אַזאַ קליינער יינגל און איז שוין אַ גנב! — האַט ראָזעלעס מאַמע געבראַכן מיט די הענט.

— איך האָב עס געקויפט — האַט מאַרים געכליפעט — איך האָב עס געקויפט.

— וואָס נאָך האַסטו געגנבעט, יינגעלע? — איז צו אים ראַ-זעלעס מאַמע מיט אַ ווייך קול צוגעגאַנגען — גיב בעסער אַליין אַוועק! — גאַרנישט, גאַרנישט. איך בין ניט קיין גנב — האַט ער גע-כליפעט.

— ווייז אַקאַרשט דיינע קעשענעס, חברהמאַן! — האַט ראָזעלעס מאַמע גענומען אים אַרומזוכן.

דא איז אריינגעקומען ראזעלע. זי איז געבליבן שטיין מיט צערשאקענע אויגן.

— איך בין ניט קיין גנב! — האט זיך א פארשטיקט געוויין ביי מאַריסן אַרויסגעריסן — פרעגט אפילו ראזעלען.

— ראזעלע, ווער האט אים אריינגעלאזט צו דיר אין צימער? — האט זיך א קער געמאָן צו איר דער פאַמער — ער האט דיך באַ-גנבעט. פון אונטערן רעקל האב איך ביי אים א גאַנצן פּאַק בלומען אַרויסגעשלעפט.

— ער האט געגנבעט? — האט ראזעלע אַרויסגעשעפטשעט מיט שרעק — ער?

און זי האט מאַריסן אַזוי אומעטיק אַנגעקוקט, און אין אירע אויגן האבן טרערן געבלישטשעט.

— ניט אמת! — האט מאַריס מיט געוויין זיך א כאַפּ געמאָן — איך האב עס געקויפט, איך בין ניט קיין גנב.

— בלומען האַסטו געקויפט? וואָס זאָנסטו אויף דעם קאַפּיטאַל-ליסט? — האט ראזעס טאַמע בייז געלאַכט. ער האט אויסגעפאַטשט מאַריסן און אים אַרויסגעטריבן פון שטוב.

מאַריס איז מיט אַ פאַרשטיקט געוויין אַרויס פון ראזעלעס הייז, איז אַריין אין פאַררויכערטן קעלער און איז פאַרשוואַנדן הינטער דער שוואַרצער טיר.

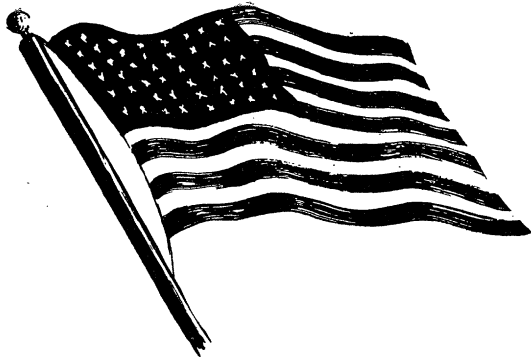
פאַרשטיי די ווערטער:

שאַכטעלעך — boxes	חשד (כשאד) — suspicion
צוגעלאַכנט — צוגעגנבעט	שטאַק — floor
רציחה (רעציכע) — כעס (קאַס)	גוף — קערפער
געבליפעט — געוויינט	אַריינגעשפאַרט — אַריינגעשטופט
געבלישטשעט — געשיינט	פאַרויכטיק — careful

איינצאל - מערצאל

טאַג - טעג	קאַץ - קעץ	וואַנט - ווענט
נאַז -	פאַטש -	האַנט -
שטאַט -	באַנק -	נאַסט -
פּראַסט -	קלאַפּ -	באַרג -
קאַפּ -	זאַק -	נאַכט -

אַ ר ב ע ט : שרייב איבער אין דיין העפט, און גיב צו וואו עס פעלט.

אמעריקע, אונדזער היים!

• נחום ווייסמאן

פון מזרח און מערב און צפון און דרום —
 זיינען מיר, יידן, אהער דאָ געקומען.
 מיט אַרעמס צעפראַלטע און אַפענע טירן
 האַסטו אונדו, אַמעריקע, דאָ אויפגענומען...
 מיט ליד אויף די לייפן און טרוים אין די אויגן
 און בענקשאפט נאָך פרייהייט פון וואָרט און פון טאָט —
 האַסטו די פרייהייט מיט לייבשאפט געגעבן
 און בירגער געמאַכט אונדו פון לאַנד און פון שטאָט...
 איז ווער האָט געוואַנט אונדזער לאַנד צו באַפאַלן.
 און ווער האָט מיט בלוט דאָ מיין היים שוין באַשפּריצט?
 מיר וועלן דעם טאָג פון דעצעמבער געדענקען
 אויף קומענדע דורות אין האַרצן פאַרקריצט!
 איז ברידער און שוועסטער, דערוואַכט און געגאַנגען
 פאַרטיידיקן לאַמיר די היים און דאָס לאַנד: —
 אַקס צו אַקסל און פּלייצע צו פּלייצע —
 אַנטקעגן דעם שונא — אַ מעכטיקע וואַנט! ...

ווערטלעך

וואו מען דארף האבן מוח,	האַט מען ניט אין מויל.
אז מען איז פויל,	א וואָרט באַשטייט.
אליין קען מען עסן,	אַלץ גרעסער די שמחה.
א פאטש פארגייט.	העלפט ניט קיין כוח.
וואס קלענער דער עולם,	אַבער ניט אַרבעטן.

אַ ר ב ע ט : פאַר צונויף די ווערטלעך, און שרייב אַריין אין דיין העפט.

חיים סאלצמאן אין וואלי פארדזש

• לויט עריק לוקאס

ווינטער, אין דרויסן בלאזט א שרעקלעכער שניי-שטורעם. אלע וועגן און שטעגן צו וואלי פארדזש זיינען פארשאטן מיט בערג שניי, פונקט ווי זיי וואלטן וועלן זיין א באשיצונג קעגן א שונא.

אין הייזל אינעווייניק איז שטיל, שטיל און האלב טונקל. בלויז א גראב וואקסן ליכט ברענט. און מיט יעדן שטארקן בלאז פון דרויסנדיקן שניי-שטורעם, גיט זיך דאס ליכט-פלעמל א נויג, דא אהער, דא אהין, און טריפט פון זיך עטלעכע וויינענדיקע וואקס-טראפנס. אַנגעטאָן אין אַ פּאַלערניג, שטיוול און אַ דריי-עיקן הוט, זיצט אַ פּאַרזאָרגטער מאַן. זיינע פיס האלט ער אויסגעצויגן צו א קליין שוואַרץ אייוועלע, וואָס שטייט אַ ברענענדיקס אין מיטן הייזל, מיט אַ קיילעכדיק רויט גליענדיק בייכעלע.

דער מאַן, דאָס איז גענעראַל דזשאָרדזש וואַשינגטאָן, דער הויפט-קאָמאַנדיר פון דער רעוואָלוציאָנערער אַרמיי.

לעבן אים שטייט אַן אַפּגעריסענער סאַלדאַט און האַלט אַ גרויסע ביקס. אַנטקעגן גענעראַל דזשאָרדזש וואַשינגטאָן זיצט אַ יונגערמאַן. דאָס איז זיין געהילף און דער נאַענטסטער מיליטערישער אַרויסהעל-פּער, קאַלאַנעל אייזאַק פּרענקס.

— דאָס איז דער ביטערסטער טאָג — זאָג פּרענקס.

יא, דאָס איז אויך אַ ביטערער טאָג אין דער געשיכטע פון אונדזער לאַנד — ענטפּערט אים וואַשינגטאָן. ער שטעלט זיך אויף און שפּאַנט אַרום אומרואַיק. — ס'פעלט שפּייז, די סאַלדאַטן האָבן נישט קיין ווינטער-קליידער. אַמוניציע גייט אויס, די קאַנאַנען צעפּאַלן זיך, און קיין געלט איז נישט. איך דערוואַרט איצט דאָס ערנסטע. אַ קלאַפּ אין טיר, און דער גענעראַל מיט זיין געהילף האָבן איבער-געריסן זייער שמועס. פון דרויסן האָט זיך דערהערט אַ מעלדונג:

— אַ דזשענטלמאַן וויל זען דעם גענעראַל וואַשינגטאָן.

קאַלאַנעל פּרענקס איז צו צו דער טיר און געפּרעגט:

— וואָס איז זיין נאָמען, און פון וואַנען קומט ער?

די שטימע האָט געענטפּערט:

— ער קומט פון פּילאַדעלפּיע. זיין נאָמען איז חיים סאַלצמאַן.

— שיקט אים אַריין — האָט פּרענקס באַפוילן.

עס איז אַריינגעקומען אַ קליינער, טונקעלער מאַן אין אַ פּאַלע-רינגע און אין אַ דריי-עיקן הוט. ער האָט אַפּגעשאַקלט פון זיך דעם

שניי, א קוק געמאן אויף ביידע מענער, און זיך געווענדט צו ווא-
שינגטאָנען :

— גענעראל וואַשינגטאָן ?

וואַשינגטאָן האָט אַ שאַקל געמאָן מיטן קאָפּ.

סאַלאַמאָן האָט אַ כאַפּ געמאָן זיין האַנט און געזאָגט :

— ס'איז פאַר מיר אַ גרויסער כבוד !

— זעצט זיך צוועק און וואַרעמט זיך אָן — האָט וואַשינגטאָן

אויס אָנגעוויזן אויף אַ בענקל ביים אויוון. סאַלאַמאָן האָט באַדאַנקט

און זיך צוועקגעזעצט, אויסגעצויגן זיינע פאַרפרוינע הענט צום אויוון.

וואַשינגטאָן האָט אַ פאַרוואַנדערטער געקוקט דאָ אויף זיין גע-

הילף און דאָ אויף סאַלאַמאָנען, וואָס רעדט, נישט קוקנדיק אויף קיינעם.

— גענעראַל, — האָט סאַלאַמאָן געזאָגט — איר קענט מיך

אוודאי ניט, אַבער מיר זיינען דאָך אַלמע גוטע פריינט. איך האָב

קיין מאָל ניט געטראַכט, אַז איך וועל זיך ווען עס איז דאַרפן

אַרויסגעבן. מיר לעבן אַבער איצט איבער שווערע צייטן. איצט איז

ניטאָ קיין פּלאַץ פאַר באַשיידנקייט. איר האָט דערהאַלטן גרויסע

סומעס געלט צו העלפן אונדזער קאַמף ?

— יא, פון אַן אומבאַקאַנטן פריינט, פון איינעם, וואָס פּלעגט

אַלע מאָל צולייגן אַ צעטעלע צו זיין מתנה, און דאָס צעטעלע האָט

זיך געלייענט : „אַ קליינע ביישטייערונג פאַר אַ גרויסן צוועק פון

אַן אומבאַקאַנטן פאַטריאַט צו...“

— צו אַ זייער געהויבענעם פאַטריאַט — האָט סאַלאַמאָן צוגע-

געבן.

— ווי אזוי ווייסט איר דעם אינהאלט פון דעם צעמעלע ?
 — איך האב דאס צעמעלע געשריבן — האָט געענטפערט סאַ-
 לאַמאַן.

וואַשינגטאָן האָט אַ באַגייסטערטער אַ כאַפּ געמאַן זיין האַנט.
 — אַ, גומער מענטש ! גאָט האָט אייך איצט צוגעשיקט.
 — ניט איך אליין האָב דאָס געמאַן — האָט געזאָגט סאַלאַמאַן. —
 מיינע פריינט פון דער סינאגאגע האָבן געגעבן דעם גרעסטן חלק.
 גענעראַל וואַשינגטאָן, איך ווייס וועגן דעם שרעקלעכן צושטאַנד פון
 אונדזער אַרמיי. זאָגט מיר, וויפיל הילף דאַרפֿט איר האָבן צו פאַר-
 זיכערן דעם דערפֿאַלג פון דער אַרמיי, צו דערגרייכן אונדזער ציל ?
 וואַשינגטאָן האָט אַ קוק געגעבן אויף זיין געהילף, און פּרעגט
 האָט זיך אָנגערופן :

— מיר דאַרפֿן באַלד האָבן פיר הונדערט טויזנט דאַלער.
 ווען חיים סאַלאַמאַן האָט דאָס דערהערט, האָט ער זיך אויפגע-
 הויבן, אָנגעמאַן זיין הוט, און געזאָגט געלאַסן :
 — גענעראַל וואַשינגטאָן ! איך גיב אייך מיין וואָרט, ווי אַן
 אַמעריקאַנער, אַז איר וועט דאָס געלט האָבן. און זייער גיך ! אַ
 גומע נאַכט.

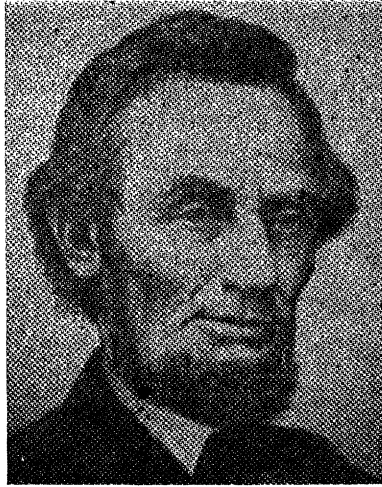
וואַשינגטאָן מיט זיין געהילף האָבן זיך איבערגוקוט מיט פריי-
 דיקע בליקן.

— מיר וועלן נאָך דערגרייכן אונדזער ציל ! מיר זיינען נאָך ניט
 פאַרלוירן ! — האָט וואַשינגטאָן געמוטיקט זיין געהילף.
 דרויסן האָט דער שניי-שמורעם נאָך אליין שרעקלעך געבלאַזן,
 אַבער פונעם נאַענטסטן סאַלדאַטן-לאַגער האָבן זיך דערטראַגן פריי-
 לעכע טענער פון אַ האַרמאַשקע-שפּילער, טענער פונעם ליד פון
 יאָר 1776.

פאַרשטיי די ווערטער :

goal — צוועק — ציל
 באַגייסטערונג — ענטוויאָזם —
 enthusiasm
 חלק (כיילעק) — טייל
 געמוטיקט — געגעבן מוט
 לאַגער — קעמפּ

שטעג — path
 באַשיצונג — defense
 אַ נויג — bow
 טריפט — drips
 טראָפֿנס — drops
 פאַלעריגע — cape
 באַשיידנקייט — modesty

אייברעהעם לינקאָלן

• מאַרים ראָוענפעלד

דער נעגער האָט דעם יאָך געטראָגן,
שטיל און רואיק, ווי אַ לאַם.
פלעגט קיין הויך וואַרט נישט זאָגן,
שטיל געשטיקט אין זיך דעם פלאַם.

אויף קענטאַקיס גרינע וויזן,
אין אַ שטיבל אויפן פעלד,
איז דער ריז פון פרייהייט-דיזן
אַנגעקומען אויף דער וועלט.

„לאַזט אים פריי!“ האָט ער געשטורעמט,
„פון זיין אומגליק ווערט ניט רייך!
מענטשן זיינען גלייך געפורעמט,
שוואַרץ צי ווייס, מיר זיינען גלייך!“

און ער האָט די קייט צעריסן,
און געלאָזן גיין דעם קנעכט,
און באַפרייט אַ פאַלקס געוויסן,
און געקרוינט דאָס מענטשן-רעכט!

• י. 5. פרץ

ווייסע, ברוינע, שווארצע, געלע,
מישט די פארבן אויס צוזאמען.
אלע מענטשן זיינען ברידער,
פון איין טאטן, פון איין מאמען.

אלע מענטשן זיינען ברידער,
ווייסע, ברוינע, שווארצע, געלע.
אנדערש זיינען נאר צו פארבן,
די נאטור איז דאך די זעלבע.

אלע מענטשן זיינען ברידער,
געלע, ברוינע, שווארצע, ווייסע.
פערקער, ראסן און קלימאטן —
ס'איז אן אויסגעטראכטע מעשה.

איינצאל - מערצאל

לאנד - לענדער	האן - הענער	בוך - ביכער	מאנטל - מאנטלען
וואלד -	שלאס -	שטוב -	נאָדל -
שאפ -	גארטן -	גרוב -	שפיגל -
מאן -	ווארט -	הון -	אקסל -
פלאן -	ארט -		שליסל -

ווען דער פאפא סטרייקט

• ז. ליבין

עס איז ווינטער-נאכט.

דרויסן איז א ברענענדיקער פראסט און א שניידנדיקער קאלטער ווינט. דרויסן איז סיביר. און אין צימער? אין צימער איז ניו-יאָרק. עס איז קאלט ווי אין דרויסן. דאָ אין צימער וואוינט אַן אַרבעטער, אַ יידישער הויז-מאַכער. און פון יעדן ווינקעלע קוקט אַרויס די ביטערע שטיקנדיקע נויט, ווייל דער הויז-מאַכער איז אין סטרייק. דער סטרייקער איז ניטאָ אין דער היים. ער איז אויף אַ מיטינג. די פרוי זיינע זיצט ביים אויוון און גייט עפעס מיט דער נאָדל — דאָס פאַרריכט זי אויס וועט פאַר די שכנים, העלפנדיק דערמיט דעם מאַן אין זיין סטרייק.

עס איז שטיל אין צימער. בלויז דער ווינט קלאַפט אין די פאַר-פרוירענע שויבן. און טייל מאַל רייסט ער זיך גאַר אַריין אין קוימען און וויינט אַזוי האַרצרייסנדיק, אַזוי טרויעריק, עפעס ווי ער וואַלט אויך געהאַט אַ ביטער האַרץ פון אַ הויז-מאַכער אַ סטרייקער...

— מאַמע! — האָט זיך דערהערט אַ קינדיש שטימעלע פון שלאָפצימער. און די מאַמע וואַרפט די אַרבעט און לויפט אַהין. דאָרט שלאָפט איר צירעלע, איר איינציק דריי-יאָריק קינד. צירעלע איז געווען באַהאַלטן אין אַ ים מיט שמאַטעס, האָט זי דאָס אַלץ אַראָפּגעוואַרפן און וויל אַרויסגיין פון בעט. — וואוהין, מיין קינד? — פּרעגט די מוטער און פּרוואווט צוריק איינדעקן דאָס מיידעלע.

— מאַמע, נעם מיך צום אויוון, מיר איז קאַלט — בעט זיך צירעלע.

— עס איז דאַרמין אויך קאַלט, צירעלע!

— וואַרף אַריין קוילן — גיט דאָס קינד אַן עצה.

— ניטאָ, מיין נחת, קיין קוילן — זיפצט דעם סטרייקערס פרוי.

— פאַראַן.

— ניטאָ, מיין לעבן.

און די מוטער גייט אין קיך, נעמט דאָס לערע קוילן-שעפל און

ווייזט עס צירעלען.

צירעלע קוקט אַריין אין שעפל און גיט דערביי אַ טיפן, קינדישן

זיפן.

— ניטאָ מער קיין קוילן — זאָגט צירעלע און איר קינדיש פנימל

ווערט אַזוי ערנסט טרויעריק.

— ניטאָ מער — זאָגט די מוטער.
 — גיי, ברענג — ראָט דאָס קינד.
 — ניטאָ קיין געלט, מיין האַרץ.
 — ניטאָ קיין פענים? — פרעגט דאָס קינד איבער.
 — יא, מיין נשמה, ניטאָ קיין פענים.
 — דער מאַמע ברענגט ניט?
 — יא, צירעניו, דער מאַמע ברענגט ניט.
 — פאַרוואָס?
 — ווייל ער איז אין סמריק, מיין מאַכטער.
 צירעלע קוקט אויף דער מוטער אַזוי טרויעריק, כאַטש דאָס
 לעצטע וואָרט, וואָס די מוטער האָט איר געזאָגט, פאַרשטייט זי ניט.
 — שלאָף, צירעניו.
 — איך וויל עסן, מאַמע!
 — גלייך, מיין קינד.
 און די מאַמע גייט אין קיך, שניידט אָפּ אַ ברעקל ברויט, זוכט
 עפעס אין אַלמער, געפינט גאַרניט און, געבנדיק אַ שטילן, טיפן זיפן,
 קערט זי זיך אום צוריק אין שלאַפצימער צו איר הונגעריק קינד.
 — נא, מיין קינד.
 — וואָס איז דאָס?
 — ברייטעלע.
 — איך וויל ניט, מאַמע!
 — פאַרוואָס, צירעניו?
 — כאַשמיר מיט פוטער.
 — ניטאָ, מיין נחת. מאַרגן וועל איך כאַשמירן. דערווייל עס
 אַזוי.
 — איך וויל ניט. גיב פוטער!
 — קינד מיינס, נו, וואָס וואָלט איך דיר ניט וועלן געבן, אַז עס
 וואָלט געווען, נארעלע מיינס? — רעדט די מוטער איין איר קינד.
 צירעלע וויל אַבער ניט גלויבן און ווייזט אויפן אַלמער.
 די מוטער ברענגט די לידיקע פוטער-כלי צום בעט. צירעלע
 קוקט אויף איר און לאָזט ווידער אַרויס אַ שטילן, האַרצרייסנדיקן זיפן.
 — ניטאָ מער קיין פוטער, מאַמע! — זאָגט דאָס קינד טרויעריק
 און פירט פונאָדער די הענטלעך.
 — ניטאָ מער, מיין לעבן — ענטפערט די מאַמע מיט אַ קול פון
 טרערן.

- ניטאָ קיין פענים? — פרעגט צירעלע.
— יא, מיין מאַכטער, ניטאָ קיין פענים.
— דער פּאַפּאַ ברענגט ניט?
— ניין, מיין נשמה, ער ברענגט ניט.
— פאַרוואָס, מאַמע?
— איך זאָג דאָך דיר, מיין אויג אין קאָפּ, ער סטרייקט.
אַ וויילע שווייגט דאָס קינד, דערנאָך גיט עס פּלוצלונג אַ פרעג:
— וואָס איז דאָס, מאַמע?
— וואָס, מיין קינד?
— פאַרוואָס דער פּאַפּאַ ברענגט ניט קיין פענים?
— ער סטרייקט, מיין קינד.
— ווער איז דאָס? — פרעגט צירעלע ווייטער.
— קיינער ניט, מיין קינד, דאָס איז אַ סטרייק.
— וואָס איז דאָס, מאַמע?
— אַ סטרייק, מיין נשמה.
— אַ בוגימען?
— ניין, מיין קינד, קאַנסט עס ניט פאַרשמיין... וועסט עלטער
ווערן, וועסטו פאַרשמיין.
דער ווינט שמאַרקט זיך, און הייבט אָן אַזוי ווילד צו קלאַפּן אין
די שויבן. עס ציטערט דאָס גאַנצע הויז. צירעלע דריקט זיך צו דער
מאַמע און ציטערט פאַר שרעק.
— איז דאָס דער סטרייק, מאַמע?
— נאַריש קינד, דאָס איז דאָך דער ווינט.
צירעלע הערט זיך איין, טוליעט זיך צו דער מאַמע און נעמט
אָן חשק עסן דאָס שטיקל ברויט...

פון דער מאמעס אויגן קאפען אַרונטער טרערן אויפן קינדס קעפעלע. און פון קינדס אויגן קאפען אַרונטער טרערן און כאַנעצן דאָס טרוקענע שטיקל ברויט.

פאַרשטיי די ווערטער:

closet — אַלמער — שאַפּע	pants maker — הויזן-מאַכער
— האַרצרייסנדיק	need — נויט
heart breaking	window panes — שוויבן
desire — חשק (כיישעק)	advice — עצה (אייצע)
drip — קאַפען	pleasure — נהת (נאַכעס)

דאָס אויג	דאָס ברויט	דאָס בעט	דאָס הויז
-----------	------------	----------	-----------

געדענקסטו?

שמעל צו "דער", אָדער "דאָס".

- ד - באַפרייטער קנעכט. ד - פאַרזייטע פעלד. ד - פאַרשקלאַפּטע פאַלק. ד - גלייכער וועג. ד - ליבע פנים.
דער זעצער האָט צעמישט די ווערטער, שמעל זיי צונויף אין אַרדענונג.

געדענקסטו דאָס ווערטל?

א האָר זיין ניט וואָלף זיינע פאַרלירט אַבער נאָמור.

וואָס זיי טוען?

שמיד	1. די שויב איז צעבראַכן, איך וועל רופן דעם - - - -
מויערער	וועט ער אַריינשמעלן אַ נייע. 2. אויב די טיר פאַרמאַכט זיך ניט, איז דער שלאָס אוודאי צעבראַכן. ווייסטו ווער עס קאָן אים פאַרריכטן? דער - - - - 3. אין ניו-בעדפאָרד, מאַסאַטשוסעטס, וואוינען זייער אַ סך - - - -
היטלמאַכער	זיי אַרבעטן דאָרט אין די מעקסמיל פאַבריקן. 4. מייזן טאַטע איז אַ - - - - , ער בויט הייזער. 5. הערסטו דאָס קלאַפן פון האַמער? דאָס אַרבעט דער - - - - אין דער שמידעריי. 6. דער וואָס מאַכט היטלען, רוכט מען אַ - - - - 7. אַ - - - - אַרבעט אויס זאַכן פון בלעד.

א ר ב ע ט : שמעל אַוועק דאָס ריכטיקע וואָרט אויפן ריכטיקן אַרט.

מיין יינגעלע

• מאַרים ראָזענפעלד

איך האָב אַ קליין יינגעלע,
אַ זונעלע גאָר פיין!
ווען איך דערזע אים, דאַכט זיך מיר,
די גאַנצע וועלט איז מיין.

גאָר זעלטן, זעלטן זע איך אים,
מיין שיינעם, ווען ער וואַכט:
איך טרעה אים תמיד שלאָפנדיק,
איך זע אים גאָר ביינאַכט.

די אַרבעט טרייבט מיך פרי אַרויס
און לאָזט מיך שפעט צוריק.
אַ פרעמד איז מיר מיין אייגן לייב,
אַ פרעמד מיין קינדס אַ בליק!

איך קום צעקלעמטערהייט אַהיים,
אין פינצטערניש געהילט;
מיין בלייבע פרוי דערציילט מיר באַלד,
ווי פיין דאָס קינד זיך שפילט.

ווי זיס עס רעדט, ווי קלוג עס פרעגט:
„אַ, מאמע, גוטע מאַ,
ווען קומט און ברענגט אַ פעני מיר
מיין גוטער, גוטער פאָ?“

איך קוש די בלויע אייגעלעך.
זיי עפענען זיך: „אַ, קינד!“
זיי זעען מיר, זיי זעען מיר
און שליסן זיך געשווינט.

פאַרשטיי די ווערטער:

זעלטן — seldom	תמיד (טאַמיד) — שטענדיק
ווען ער וואַכט —	צעקלעמטערהייט — פול מיט ווייטיקן
ווען ער שלאָפט ניט	געהילט — איינגעוויקלט

געדענק :

די היים	די נאַכט	די וועלט	דאָס יינגעלע
---------	----------	----------	--------------

קומענדיקע צייט

2טע פּערזאָן מערצאַל : איר וועט לערנען איר וועט לייענען איר וועט זען איר וועט זינגען איר וועט טרינקען	2טע פּערזאָן איינצאַל : דו וועסט לערנען דו וועסט לייענען דו וועסט זען דו וועסט זינגען דו וועסט טרינקען
--	---

אַרבעט : שרייב די פינף ווערבן איינצאל און מערצאל 2טע פּערזאָן.
רעדן, שרייבן, טאַנצן, עסן, וואַשן.

צווילינג-ווערטלעך :

1 - און פאַס 4	הענדום	1 ער איז געקומען צו לויפן
2 - און אַרום 3	קינד	2 עס האָבן מאַרשירט אַלע,
3 - און אויף בענק 5	אַרום	3 ער גייט אַלע מאַל
4 - פענדום 1	פוסט	4 זי גייט אַרום
5 - און קייט 2	מיש	5 ס'איז דאַרט אויף

אַרבעט : געפיין אויס די צווילינג-ווערטלעך. פאַר זיי צונויף, און שרייב איבער אין דיין העפּט.

געדענקסטו דאָס ווערטל ?

„מאַכן אַ קאַץ אויך קאַליע קאַן“ 3 5 4 2 1 6

דער זעצער האָט צעמישט די ווערטער, דאַרפסטו עס פאַרריכטן.

די קאַץ איז אַליין שולדיק

אַ יינגעלע האָט אָנגעכאַפט אַ קאַץ פאַרן עק.

- וואָס טוסטו? — האָט די מאמע גענומען שרייען אויף איר
- יינגעלע — מע טאָר אַ קאַץ פאַרן עק ניט ציען, עס טוט דאָך איר וויי!
- איך צי ניט די קאַץ — האָט זיך דאָס יינגעלע פאַרענטפערט
- איך האלט זי נאָר ביים עק! די קאַץ ציט דעם עק אַליין!

מיטצי פליט אהיים

• י. א. ראנמש

1.

ווען יודזשין איז אלט געווען אכט יאר, האט ער מער ווי אלץ אין דער וועלט געוואלט האבן א הינטל. נאך אין הויז זיינען געווען נאך צוויי שוועסטער און זיי האבן געזאגט: „ניין.“ און טאטע-מאמע האבן געזאגט — „ניין.“ און דער זיידע האט געזאגט — „ניין.“ האט דאס יודזשין ניט געקאנט פארשטיין. וואס קאן זיין שענער פון א שווארץ קליין הינטל מיט האר ווי זייד, מיט לאנגע אויערן און כורשמיגע אויגן, וואס קוקן דיר געטריי אין פנים אריין? נאך אז אלע מענטשן אין הויז זאגן „ניין“, מסתמא ווייסן זיי בעסער.

ייען יודזשין איז שוין געווען א גרויסער, ווען ער איז צוועלף יאר אלט געווען, האט ער נאך אלץ געוואלט האבן א הינטל, און דאס מאל האט זיך עס אים כמעט איינגעגעבן. ער האט יענעם זומער פארבראכט אין א קעמפ. איין מאל איז מען צוועק אויף א לאנגן שפאציר. ער און זיין חבר מויש זיינען געגאנגען די לעצטע. גייען זיי אזוי און רעדן וועגן זייער קאנסעלאר.

מיטאמאל דוכט זיך יודזשינען אויס, אז עמעצער גייט הינטער זיי. ער גיט זיך א קוק אום און ער דערזעט: יא, עמעצער גייט זיי נאך, מיט שמילע, שמילע טריט. זיי האבן זיך זייערע אויגן ניט גע-גלויבט. זיי זיינען געבליבן שטיין. דער עמעצער איז צוגעקומען נאענט צו זיי. אזוי נאענט, אז ער האט זייערע נאקעמע פיס אָנגערירט.

דאס איז געווען א כרוינער עירדעיל הונט, פון מיטעלן וואוקס, א ביסל א פארשטויבטער, נאך אזוי איז ער געווען אינגאנצן ריין. מויש האט זיך דערשראקן פארן הונט און ער האט געוואלט אנהייבן גיין שנעלער, נאך יודזשין האט זיך איינגעבויגן איבער דער שטומער באשעפעניש און אים אָנגעהויבן גלעטן. דער הונט האט אויסגע-שמרעקט זיין ווייכע גרויסע צונג און געלעקט יודזשינס האנט און זיך געשמעלט אויף די הינטערשטע לאפעס און מיט די פאָדערשטע ווי געוואלט אַרומנעמען יודזשינען.

יודזשין האט זיך געפרייט. דער הונט איז אים נאָכגעגאָנגען, ווי א גוטער הייקער. ער איז צוגעקומען צום טויער פון קעמפ און דארט געבליבן שטיין. יודזשין האט אים גערופן, נאך אריינגיין האט דער הונט ניט געוואלט. ער איז געשמאנען א פארבענקמער און געקוקט ווי יודזשין גייט אריין. דאן האט ער מיט גיכע טריט אָנגעהויבן שמעלן פיס, צוריק אהיים צו זיין באַלעבאָס.

2

יודושיין איז געווארן גאר גאר א גרויסער. ער איז אריין אין קאלעדזש און ער האט שוין מער וועגן קיין הינטל ניט געטראכט. דאָ ברעכט אויס די מלחמה. יודושיין וויל פליען צו די פיינט פון אמעריקע און זיך מיט זיי אַפּרעכענען. ער לערנט זיך גוט אין דער אוואַזיע-שול און ער ווערט א פילאָט פון א פליענדיקער פעסטונג. ער איז שטאַלץ מיט זיין בי-17.

אַט געפינט זיך יודושיין שוין אין צפון-אַפריקע. ער איז געפלוין איבער דעם פיינטס טעריטאָריע. ער בענקט אַהיים צו זיינע מאַמע-מאָמע, צו זיינע שוועסטער, צו זיין זיידן.

דרייט זיך אַמאַל יודושיין אַרום איבער די גאַסן פון קאַסאַבלאַנאַ. די מענטשן אַרום אים רעדן פראַנצויזיש און אַראַביש און נאָך שפראַכן, וועלכע ער פאַרשטייט ניט. יודושיין איז געווען אויף אַן אורלויב און ער האָט געוואָלט פאַרברענגען מיט פריינט, נאָר ער האָט דאָ קיינעם ניט געקענט. מיטאַמאַל דערזעט ער ווי אַן אַראַבער שטייט אין מיטן גאַס אַרומגערינגלט פון דריי הינטלעך. יודושיין שטעלט זיך אָפּ און ער באַטראַכט זיי. דער אַראַבער הייבט אויף איין הינטל, אַ שוואַרצן שפאַניעל, און ער טראַגט אים צו צו יודושיינען. דאָס הינטל לאָזט זיך גלעטן און עס וויל ניט אַרויס פון יודושיינס אַרעמס.

עפעס האָט יודושיין דערפילט, ווי דאָס הינטל וויל זיך באַפריינדן מיט אים. און יודושיין האָט זיך גענויטיקט אין אַ פריינט. דער אַראַ-בער גיט יודושיינען צו פאַרשטיין, אַז ער וויל דאָס הינטל פאַרקויפן. ער וויל פינף דאָלער דערפאַר. יודושיין טראַכט שנעל. די חברים-פליער פון זיין בי-17 האָבן ניט איינמאַל געזאָגט, אַז די שיף דאַרף האָבן אַ „מעסקאַט“. יודושיין גיט אַ טראַכט ווי גוט ס'וועט זיין, ווען ער וועט צוריקקומען מיט אַ סורפריז, מיט אַ „מעסקאַט“. יודושיין האָט דאָס הינטל אָפּגעקויפט ביים אַראַבער און ס'איז אים איינגעפאַלן אים אַ נאַמען צו געבן מיטצי.

קיין בעסערע מתנה האָט יודושיין זיינע חברים ניט געקאַנט ברענגען. מיטצי איז געווען אַ יאָר אַלט און ער איז געוואָרן דער ליבלינג פון אַלע פליער. צוויי מאַל האָט יודושיין מיטצין אַריינגענומען אין זיין פליענדיקער פעסטונג און דאָס הינטל איז געפלוין. מיטצי האָט זיך ניט געשראַקן, נאָר צו הויך האָט ער ניט געקאַנט פליען. יעדעס מאַל ווען יודושיינס שיף האָט זיך געדאַרפט אויפהייבן צום קאַמף, האָבן זיך אַלע פליער געזענגט מיט מיטצין. דאָס הינטל האָט

ווי פארשמאנען, אז זיינע פריינט פליען אוועק אויף א געפערלעכער מיסיע, אז זיי וועלן שוין מעגלעך מער ניט צוריקקומען; נאר ווען יודזשין האט זיין ריזיקע שיף צוריקגעבראכט בשלום, האט מיטצי זיך געפרייט מער ווי אלע.

ווען יודזשין איז מיט זיין שיף געפלוויגן פון צפון-אפריקע קיין סיציליע איז מיטצי אויך מיטגעפלוויגן מיט זיי. ווען די שיף איז אראפ אין איטאליע איז מיטצי אויך געווען צווישן די, וואס האבן געהאלפן איטאליע זיך באפרייען פון די פאשיסטן.

3.

יודזשין האט זיך אויסגעצייכנט אלס א פילאט. ער האט באקומען א מעדאל, און ווען ער האט געענדיקט זיינע פופציק באמבע-מיסיעס איבער דעם פיינטס טעריטאריע, האט ער גערקאגן דעם „דיסטינג-ווישד פלייאנג קראס". ער האט געוואוסט, אז ער וועט באלד אהיים-געשיקט ווערן אין די שטאטן און ווערן אן אינסטרוקטאר, צו לערנען נייע פליער. זיינע עלטערן האבן זיך געפרייט, וואס יודזשין וועט באלד אהיימקומען א גאנצער און א געזונטער און א העלד דערצו.

יודזשין האט באשלאסן מיטצונעמען מיטצין מיט זיך אהיים אין די פאראייניקטע שטאטן. מיטצי איז זיין בעסטער פריינט, האט ער געזאגט. מיטצי האט שמענדיק געווארט אויף אים, ווען ער איז גע-פלוויגן אין די הימלען און געקעמפט מיט אנדזערע פיינט. ער קאן מיטצין אצינד ניט איבערלאזן.

ענדלעך איז געקומען דער טאג ווען יודזשין האט זיך געדארפט אריינזעצן אין א טראנספארט-שיף און לאנגזאם, דורך געפערלעכע וואסערן, אַנקומען אין די שטאטן. מען האט אים געזאגט, אז ער קאן זיין הינמל ניט מיטנעמען אויף דער שיף, אז ער וועט עס מוזן לאזן אין האפן. געזעץ איז געזעץ. מיט טרערן אין די אויגן האט זיך יודזשין געזעגנט מיט זיין באליבטן מיטצין.

דער נאוויגאטאר פון יודזשיןס לופט-שיף, לייטענאנט פעטריק א'גרעדי, האט געדארפט אהיימפארן מיט אן אנדער שיף אין א פאר

טעג ארום. יודזשין האָט אים איבערגעלאָזט מיטצין. ער האָט אים געבעטן, אז ער זאל אים איבערגעבן אין גומע הענט.

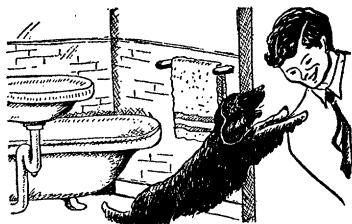
פאָסירט האָט אָבער אַנדערש. לייטענאַנט אַ'גרעידי איז ניט אַהיימגעפאָרן, ווי לייטענאַנט יודזשין, אויף אַ וואַסער-שיף, נאָר אין אַ לופט-שיף. לייטענאַנט אַ'גרעידי האָט דערציילט דעם פּילאַט וועגן מיטצין און דער פּילאַט האָט דערלויבט מיטצין צו פליען אַהיים, אין די פאַראייניקטע שטאַטן. לייטענאַנט אַ'גרעידי האָט געוואוסט, אז יודזשין וועט האָבן דעם גרעסטן סורפּריז אין זיין לעבן.

ווען לייטענאַנט אַ'גרעידי איז אָנגעקומען אין ניו-יאָרק מיט מיטצין, האָט ער די ערשטע זאָך מעלעפּאָנירט צו יודזשינס עלטערן. זיי האָבן אים געבעטן גלייך אַריבערקומען. ער איז אָבער ניט געקומען אַליין. ער האָט מיטגעבראַכט מיטצין.

יודזשינס טאַטע-מאַמע און זיינע שוועסטער און אויך דער זיידע האָבן זיך ניט געקאַנט אָפּפרייען מיט מיטצין. זיי האָבן אים אָפּגעהיט ווי דאָס אויג אין קאַפּ. זיי האָבן געוואוסט ווי שטאַרק יודזשין וועט זיך דערפרייען, ווען ער וועט אַריינקומען אין הויז און דערזען אַן אומגעריכטן גאַסט — מיטצין.

צען טעג האָט מיטצי פאַרבראַכט אין יודזשינס הויז. אויפן עלפטן טאַג האָט געקלונגען דער מעלעפּאָן. דאָס האָט גערעדט יודזשין. די פרייד איז געווען גרויס. מיטצין האָט מען פריש אויסגעבאָדן און אויסגעקאַמט.

ווען יודזשין האָט געעפנט די טיר און די מאַמע האָט אים אַרומ-געכאַפט קושן און האַלדזן, האָט יודזשין ניט געוואוסט, אז אויף אים וואַרט זיין געטרייער פריינט אין זעלבן הויז. מיטצי איז געלעגן און געדרימלט אין וואַש-צימער. ס'איז געווען שפעט ביינאַכט. נאָר ווען יודזשין איז אַריין אין שלאַף-צימער, וואָס האָט זיך געפונען לעבן וואַש-צימער, האָט מיטצי דערהערט זיין קול און זיך אויפגעכאַפט און אָנגעהויבן בילן און סקאַוואַטשען. יודזשין האָט זיך זיינע אויערן ניט געגלויבט. ער איז אַריינגעלאָפּן אין וואַש-צימער און דאָרט איז אים אַנטקעגנגעשפּרונגען מיטצי, זיין מיטצי.

געדענקסטו ?

שמעלט צו „דער“ אדער „דאָס“.

- ד - נייער געגנט. ד - יונגע פייגעלע. ד - רוימע קעפעלע.
 ד - פייכטער קעלער. ד - גומער געמראַנק. ד - לופטיקע צימער.
 ד - ליכער גאָסט. ד - זיסע קול. ד - גליקלעכער מאַג.
אַרבעט: שרייב איבער אין דין העפט.

צווילינג ווערטלעך

און שאַרף	לוסטיק	דושייק איז שמענדיק
און ניט געפלוּיגן	געזונט	זעלדע זעט אַוים
און פריילעך	לייב	ער איז איבערגעגעבן מיט
און לעבן	קורץ	דער ענטפער איז געווען
און שמאַרק	ניט געשמויגן	די גאַנצע מעשה איז

אַרבעט: געפין אַוים די צווילינג ווערטלעך. פאַר זיי צונויף, און שרייב איבער אין העפט.

געדענקסטו דאָס ווערטל ?

דאָס פאַלט ווייט ביימעלע פונעם ניט עפעלע

דער זעצער האָט צעמישט די ווערטער, שמעל זיי אַוים אין אַרדענונג.

אַנטאַנימען:		סינאַנימען:	
אינעווייניק	פּייער	פּיצלעך	הויז
אַ ביסל	שקלאַפּעריי	זאַמלען	מיד
פּרייהייט	אויסנווייניק	שמוב	ברעקלעך
וואַסער	אַ סך	פאַרמאַטערט	קלייבן
אַרבעט: פאַר צונויף די סינאַנימען, און שרייב אַריין אין העפט.		אַרבעט: פאַר צונויף די אַנטאַנימען, און שרייב אַריין אין העפט.	

מלחמה

• אברהם רייזען

א, מאמע, כווייל א ביסל מילך,
ס'איז טרוקן מיר מיין גומען.
— מיין קינד, א בייזער פאסטעד האט
די אלע קי פארנומען.

טא גיב מיר מאמע ברויט א בים,
דעם הונגער מיר צו שטילן.
— נישטא, מיין קינד, א וואסער האט
פארטרונקען אלע מילן.

א וואסער ווילד, א וואסער רויט,
האט זיי אראפגעטראגן,
און אלע מילנער זיינען איצט
אוועק אין פעלד זיך שלאגן.

— טא וואו זשע איז דער טאטע איצט?
ער זאל אונדז עסן קריגן?
— דער טאטע איז אוועק מיט זיי
א שונא צו באזיגן.

פארשטיי די ווערטער:

א שונא — א פיינט	shepherd — פאסטער
צו באזיגן — to conquer	flooded — פארטרונקען

קומענדיקע צייט

<u>3טע פערזאן מערצאל:</u>	<u>3טע פערזאן איינצאל:</u>
זיי וועלן לערנען	ער וועט לערנען
זיי וועלן לייענען	ער וועט לייענען
זיי וועלן זען	ער וועט זען
זיי וועלן זינגען	ער וועט זינגען
זיי וועלן טרינקען	ער וועט טרינקען

א רבעט: שרייב די ווערבן 3טע פערזאן, איינצאל און מערצאל.
רעדן, שרייבן, טאנצן, עסן, וואשן.

דאס יינגעלע, וואס האט געראמעוועט שלום-עליכמען • א. גאלדבערג

פון א קליין שמעטל אין אוקראינע האט די רויטע ארמיי געמוזט שנעל אפטרעטן. מערסטע יידן פון שמעטל זיינען אוועק צוזאמען מיט דער ארמיי, ווייל זיי האבן געוואוסט, וואס עס דערווארט זיי אונטער די נאציס. אבער ניט אלע האבן באוויזן זיך ארויסצוראמעווען. די נאצישע מערדער זיינען אזוי שנעל אריין, אז א צאל יידן זיינען גע- בליבן און געכאפט געווארן אין דער שרעקלעכער פאסטקע. די יידן האבן זיך אויסבאהאלטן און געהאפט, אז אפשר וועט זיי ביינאכט דאך געלינגען זיך ארויסצוכאפן פון שמעטל און זיך ראמעווען.

צווישן די איבערגעבליבענע האט זיך געפונען חיים גרינבלאט, זיין ווייב אסתר, און זיין 13-יאריקער זון, דוד. חיים איז געווען דער אויפפאסער איבער דער שמעטלשער יידישער קינדער-שול, און ער און זיין משפחה האבן טאקע געוואוינט אין דער שול. ווען די נאציס זיינען אריין, האבן זיך חיים, אסתר און דוד באהאלטן אין ערשטן פלאץ וואס איז זיי געקומען אויפן געדאנק — אויפן בוידעס פון דער שול. זיי האבן פון דארט געטראכט זיך אראפגנבענען ביינאכט. פון בוידעס האט מען דורך עטלעכע שפארונגעס געקאנט אריינקוקן אין זאל פון שול און קלאר זען וואס דארט טוט זיך.

ווייל די קינדער-שול איז געווען דאס שענסטע הויז אין שמעטל, האבן זיך די נאצישע אפיצערן דארט גלייך באזעצט.

דוד איז געלעגן א גאנצן טאג ביי איינער פון די שפארונגעס, און מיט א פייער אין די אויגן זיך צוגעקוקט צו די נאצישע אפיצערן. פלוצים האט דוד אויפגעציטערט און איז אין גאנצן שטייף גע- ווארן. ס'איז אים געווארן ענג. אין מיטן האלדז האט זיך אים א טרער אוועקגעשטעלט, געוואקסן, גרעסער געווארן. זי וועט אים דערווארגן, אט די טרער, אבער איר אויף צו להכעים וועט ער, דוד, ווייטער קוקן און ניט צונעמען און ניט פארמאכן די אויגן, אפילו ער זאל פלאצן. אונטן אין זאל האט א נאצישער סאלדאט א זעץ געטאן מיט זיין ביקס אין דעם שלום-עליכם בילד, וואס איז געהאנגען אויף דער וואנט. דאס גלאז האט זיך דערשראקן און איז צעשפרונגען געווארן אויף

טויזנט ברעקלעך. די ראם האט זיך אונטערגעגעבן און זיך צעקראַכן אין אלע זייטן, און דאָס בילד — דאָס בילד איז געבליבן ווי פון זיך אליין הענגען אויף דער וואַנט און געלאַכט פון דעם ווילדן נאַצי. דער נאַצי איז נאָך רויטער געוואָרן. ער האָט אויפגעהויבן זיין ביקס מיט דער באַיאַנעט-זייט און מיט כעס געריסן, געשלעפט, און אַרונטערגעקלאַפט דאָס בילד. אַ וויל האָט עס זיך געוויגט אין דער לופט און נאַכדעם אַראָפּגעפאַלן אויפן דיל.

און דאָס בילד? דאָס בילד איז געפאַלן מיטן פנים אַרויף און אַ פאַר פריילעכע אויגן און אַ פאַר קלוגע וואַנצעס מיט אַ בערדל האָבן ווייטער געלאַכט דעם נאַצי אין פנים אַריין. אַ ווילדער האָט דער נאַצע געטראָטן דאָס בילד מיט זיינע שטיוול און עס אַוועקגעקאַפּעט אין אַ ווינקל. (איבער דודס באַקן זיינען די טרערן געפאַלן וואַרעמע און שנעלע און ביטערע. דאָס פנים האָט ער באַשיצט מיט די הענט, ווי די נאַצישע שטיוול זאָלן אים טרעטן.)

אויפן אַרט, וואו עס איז פריער געהאַנגען דאָס שטייכלדיקע שלום-עליכם בילד מיט די קלוגע אויגן און די תמיד לאַכנדיקע ליפן, האָט דער נאַצי אויפגעהאַנגען אַ פאַן מיט אַ סוואַסטיקע.

ווען ס'איז געוואָרן שפעט אין דער נאַכט האָבן זיך מאַמע און מאַמע און דוד אַנגעהויבן גרייטן אַראָפּצוגנבענען פון בוידעס. זיי האָבן געקענט אלע הייזער אַרום און געוואוסט, אַז זיי קאַנען זיך פון בוידעס אַריבערכאַפן אויף אַ דאַך פון אַ

צווייטן הויז, פון דאָרט אויף אַ דריט הויז און פון דאָרט — אַרויס צו אַ הינטער-געסל, וואָס פירט צום וואַלד.

אונטן אין זאָל איז שטיל געוואָרן. אין אַ ווינקל האָט געברענגט אַ לעמפל. איבערן זאָל זיינען געלעגן אַ צאָל נאַצישע אַפיצערן און געכראַפּעט. ווי וועלף האָבן זיי אויס-געזען אין האַלב-פינצטער פון זאָל.

ווען מאַמע-מאַמע זיינען שוין אין גאַנצן גרייט געווען זיך צו לאָזן אין גע-פערלעכן וועג אַריין, איז זיי פלוצים קאַלט געוואָרן פון שרעק:

דוד איז פאַרשוואַנדן געוואָרן פון בוידעס. דער מאַמע האָט מיט די הענט

— אויסגעזוכט וואו א ווינקעלע פון קליינעם בוידעם-שטיבל, און —
 ניטא דוד. פארצימערטע האבן מאמע-מאמע זיך א ווארף געמאן
 צום איינציקן פיצל ליכט אויפן בוידעם — צו דער שפארונע, וואס
 האט אראפגעקוקט צום שול-זאל. זיי האבן געזען:
 איינגעכויגן, שמיל, מיט איינגעהאלטענעם אָמעס, האט דוד זיך
 געדרייט צווישן די נאצים און די פעק זייערע. אָט האט ער זיך צוגע-
 מוליעט צו א וואנט און געווארן א שטיק שאַמן. געשמאנען, געווארט,
 ניט געאַמעמט. אָט איז ער געקראַכן אויף אלע פיר, געדרייט זיך ווי
 א שלענגל, אונטער טישן, בענק, לעבן פעק. אָט האט ער פארטשעפעט
 און שיר ניט אומגעוואָרפן א קופע ביקסן. א שפאן, א טראַט, א קריך,
 א גליטש, א שאַר. און — נאָך א שפאן, א טראַט, א קריך, א גליטש,
 א שאַר. שאַ... שמיל... פאַמעלעך... אָמעס נישט. שאַ... שמיל...
 דערקראַכן! דערקראַכן צום ווינקל, וואו עס איז א צעקנייטשמט
 און א פאַרשעמטס געלעגן דאָס שמייכלדיקע בילד פון שלום-עליכמען.
 (מאַמע-מאַמע האַבן שמוס זיך געהאַלטן ביי די הענט. געשוויגן. גע-
 צימערט. געאַמעמט מיטן אָמעס פון יינגל.)

**

אין עמלעכע מינוט ארום האבן זיך אין וואלד געגליטשט דריי
 שאַמנס. דאָס יינגל האט זיך נאָך אַלץ געצאַפלט. מיט פרייד האט ער
 געדריקט צו זיך דאָס צעקנייטשמע שלום-עליכס בילד, וואָס ער האט
 געטראָגן אונטערן העמד. און דאָס בילד האט אים געוואַרעמט, האט
 אים געטרייסט, און דאָס בילד האט צו אים געשעפּטשעט:
 — מיין מאַטל, מיין מאַטל, וואַלט מסתמא אויך אזוי געמאן,
 מיין מאַטל.

זיי האבן געקענט יעדעס שמעגל אין וואלד, און אלע דריי — ניין,
 אַלע פיר — האבן זיך געגנבעט פון בוים צו בוים אַלץ ווייטער
 און ווייטער פון שמעטל.

פאַרשטיי די ווערטער:

ראַם — frame

אַפטרעטן — retreat

געפערלעכן — dangerous
 שאַטננס — shadows
 געשעפטשעט — געמורמלט
 שמעגל — path

פאסטקע — trap
 בוידעם — attic
 שפארונעם — cracks
 באזעצט — occupied

„מײן מאַטל“ — דאָ מײנט עס: שלום-עליכמס העלד „מאַטל פײסי דעם הזנס“.

אײנצאַל - מערצאַל

אײנצאַל : מערצאַל :	אײנצאַל : מערצאַל :	אײנצאַל : מערצאַל :
שמוכ	הײזער	פײגעלע
נעזל	קעפּ	וועג
טירל	אויגן	שמאַט
ווינט	קעסטעלעך	פּיסל
כלום	געסט	קעפל

אַרבעט : שמעל צו די מערצאַל און אײנצאַל וואו מען דאַרף, און שרייב איבער אין העפט.

צווילינג-ווערטלעך :

און געשווינד	ראַזשינקעס	דאָס ציגעלע וועט האַנדלען
און ביין	עסן	עס פעלט אים ניט קיין
און נאַכט	מאַג	ער טראַכט פון דעם
מיט מאַנדלען	גיך	ער מאַכט עס
און פּרינקען	הויט	ער זעט אויס

אַרבעט : געפין אויס די צווילינג-ווערטלעך. פאַר זיי צונויף, און שרייב איבער אין דיין העפט.

געדענקסטו דאָס ווערטל ?

נאָך פּעדערן פּויגל די דעם מען דערקענט

דער זעצער האַט צעמישט די ווערטער, שמעל זיי אין אַרדענונג.

האַב אײך מיר אַ מאַנטל

אַ פּאַלקסליד

האַב אײך מיר אַ מאַנטל, פֿון פּאַרצײטיקן שטאָף,
האַט עס נישט אין זיך קיין גאַנצענעם שטאָך.
דאַרום, האַב אײך זיך באַטראַכט,
און פֿון מאַנטל אַ רעקל געמאַכט.

האַב אײך מיר אַ רעקל, פֿון פּאַרצײטיקן שטאָף,
האַט עס נישט אין זיך קיין גאַנצענעם שטאָך.
דאַרום, האַב אײך זיך באַטראַכט,
און פֿון רעקל אַ וועסטל געמאַכט.

האַב אײך מיר אַ וועסטל, פֿון פּאַרצײטיקן שטאָף,
האַט עס נישט אין זיך קיין גאַנצענעם שטאָך.
דאַרום, האַב אײך זיך באַטראַכט,
און פֿון וועסטל אַ היטל געמאַכט.

האַב אײך מיר אַ היטל, פֿון פּאַרצײטיקן שטאָף,
האַט עס נישט אין זיך קיין גאַנצענעם שטאָך.
דאַרום, האַב אײך זיך באַטראַכט,
און פֿון היטל אַ קעשענע געמאַכט.

האַב אײך מיר אַ קעשענע, פֿון פּאַרצײטיקן שטאָף,
האַט זי נישט אין זיך קיין גאַנצענעם שטאָך.
דאַרום, האַב אײך זיך באַטראַכט,
און פֿון דער קעשענע אַ קנעפל געמאַכט.

פאַרשטיי די ווערטער:

seam — שטאָך
דאַרום — דערפאַר

old-fashioned — פּאַרצײטיק
material — שטאָף

קומענדיקע צייט	איצטיקע צייט
אײך וועל איבערשרייבן ...	אײך שרייב איבער דאָס ליד.
אײך וועל באַלד אַרײַנקומען ...	אײך קום באַלד אַרײַן אין קלאַס.
אײך וועל אַוועקגיין ...	אײך גי אַוועק אויף צען מינוט.
אײך וועל זיך אַוועקזעצן ...	אײך זעץ זיך אַוועק לעבן טישל.
אײך וועל אָפּעסן ...	אײך עס אָפּ מיין וועטשערע.

אַ ר ב ע ט : שרייב איבער די זאַצן אין דיין העפט, און לערן זיי אויס.

ווען איד וועל גרויס ווערן

• משה שיפרים

ס'איז אַנפאַנג פּרילינג אין ווין. די זון, אַן אויסגעצוואַנגענע, אַן אויסגעקעממע, אַ גאַלדענע האַט זיך אַ פּרילעכע אַרויסגעלאָזט איבער די ווינער גאַסן און אַנגעזאָגט מיט פּרייד:

— דער בייזער ווינטער איז אַוועק — עס קומט דער גאַלדענער פּרילינג אין לאַנד.

הערשל זיצט אין אַ ווינקל פון שטוב אַזאָ אומעטיקער, ווי אַן אַלטער טאַטע מיט אַ סך זאַרגן. אויפן דיל ליגט אַ פענצמער: פיר גאַלדענע, ליכטיקע שויבן אין שוואַרצע רעמלעך. דאָס האַט די זון, די שמיפּערקע, אַפּגעטאַן אַזאָ שפיצל, זיך אַריינגעריסן דורכן פענצ-מער און עס אַוועקגעלייגט אויפן דיל.

אין שטוב איז אומעטיק און טרויעריק. אין יעדן ווינקל איז טרויעריק. שוין מעג, אַז מען הערט ניט קיין געלעכטער אין הויז. מען רעדט שטיל, ווי מען וואַלט געשמאַנען לעבן בעט פון אַ געפּער-לעכן קראַנקען. ביי דער מאַמען זיינען אויפגעלאָפּן קישלעך אונטער די אויגן און דער טאַטע איז גרוי געוואָרן און איינגעבויגן. אַנגעהויבן האַט עס זיך אין יענעם טאַג, ווען הימלערס נאַציס האָבן אַריינגעמאַרשירט קיין ווין.

שוין מעג אַזוי.

ווי אַ וויסטע בשורה האַט זיך דאָס צעמראָגן איבער דער שטאַט. יידן זיינען זיך צעלאָפּן פון די גאַסן און אַוועק אין זייערע היימען. מען האַט פאַרשלאָסן די טירן, פאַרריגלט די מויערן, פאַרהאַנגען די פענצמער און מיט שרעק זיך צוגעהערט צו דער גאַס. עס האָבן אַפּגעהילכט די טראַציקע טריט פון די פאַשיסמן. אַר-קעסטערס האָבן צעהילכט חוצפהדיקע מענער און אויף די פאַרהאַנ-גענע פענצמער האָבן געקלאַפּט זידל-ווערטער ווי אַ שווערער האַגל.

— הייל הימלער!

— שמוציקע יידן, טראַגט זיך אַפּ פון דאַנען!

— מיר וועלן טאן מיט אייך, וואָס מיר האָבן געמאָן מיט די
דייטשישע יידן.

די מאַמע האָט צוגעטוליעט הערשלען צו זיך, שמיל געוויינט, און
דער טאָמע איז געשמאַנען ביים פענצטער מיט געכילמע פויסמן און
אַ קללה אויף די ליפן.

אַ בריאַזג פון גלאַז האָט זיך דורכגעריסן דורך די געשרייען פון
גאַס.

דער טאָמע איז אָפגעשפרונגען פון פענצטער. אַ שרעק האָט ווי
אַ בייזע היה זיך אַריינגעריסן אין שמוב אַריין.

— טאָמע, פאַרוואָס? — האָט הערשל געפרעגט.

— וויל מיר זיינען יידן.

— מאַר מען ניט זיין קיין ייד?

— הימלער וויל ניט. די פאַשיסמן ווילן ניט.

— טאָ לאַמיר אַוועק פון דאַנען. אַז מען וויל אונדז ניט, דאַרפן

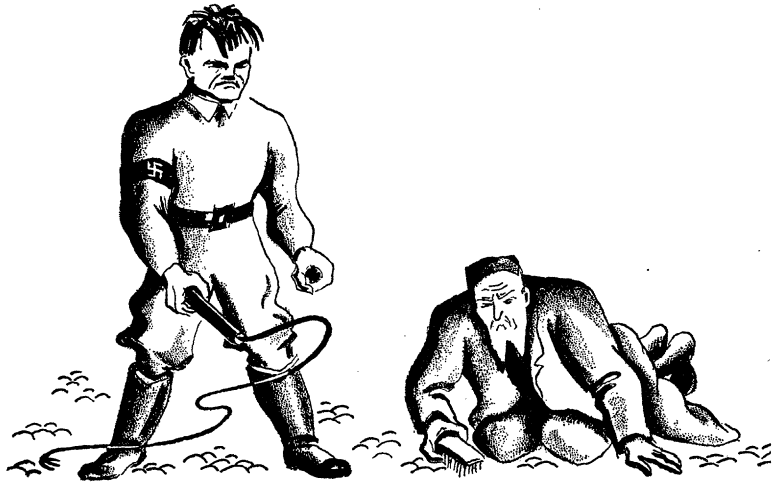
מיר דאָ ניט זיין. לאַמיר אַוועק פון דאַנען.

דער טאָמע האָט לאַנג געטראַכט. די מאַמע האָט געזאָגט:

— אפּשר איז דאָס קינד גערעכט. עסמרייך איז ניט דאָס איינ-

ציקע לאַנד אויף דער וועלט.

שפעט אין דער נאַכט האָבן טאָמע-מאָמע שמיל גערעדט צווישן
זיך. גערעדט עפעס וועגן אַ ווייט לאַנד. אין דער פרי האָט זיך דער
טאָמע אָנגעמאָן און איז אַוועק. די מאַמע האָט הערשלען געגלעט און
דערציילט, אַז דער טאָמע איז אַוועקגעגאַנגען ערגעץ נאָך אַ פאַספּאַרט.

אז ער האט צונויפגענומען געלט, וואס ער האט אפגעשפארט פון יארן
שווערער ארבעט און אז זיי וועלן פארן אין א ווייט לאנד, וואו מען
זידלט ניט און מען טרייבט ניט קיין יידן, קיין אמעריקע, אדער קיין
ארץ-ישראל, אדער אין בירא-בידזשאן.

א שעה איז אוועק, און צוויי, און דריי.

ס'האט זיך דערהערט א טומל פון גאס. נאציס, באוואפנטע פון
קאפ ביז די פיס, מיט ביקסן און שווערדן און קורצע בייטשן מיט
קניפלעך אויף די עקן, האבן געטריבן יידן פון הייזער. הערשל האט
דערקענט אייניקע פון זיי: אט גייט דער דאקטער גאלדין, אט איז
דער אויגן-דאקטער, אט גייט הער ניידיס פון שפייז-קראס און אט איז
דער סטאליער אידקיס. צווישן זיי שטייט דער אלטער פראפעסאר,
וואס וואוינט דאס צווייטע הויז פון הערשלען. ער האט אזעלכע לאנגע,
ווייכע האר. דאס פנים זיינס איז מילד און שמייכלדיק. די קינדער
פון גאס האבן אים ליב. ער איז אזא גוטער.

די נאציס טיילן אויס בעזעמער און שמאמעס און עמערס.

די יידן ווערן געשטויסן פון די נאציס. זיי פאלן אויף די קני און

רייבן דעם טראטואר, די גאס.

אט גייט צו א הוצפהדיקער נאצי צום אלטן פראפעסאר. עפעס
שרייט ער אויף אים. ער גיט אים א שטויס. דער אלטער פאלט. עס
ווערט א טומל. אבער די דייטשן שמילן איין דעם טומל.

די מאמע האט אומרואיק גענומען ארומגיין איבער דער שטוב.
אלע וויילע צוגעגאנגען צום פענצמער און מיט די אויגן געזוכט אין
אלע ווינקעלעך פון דער גאס.

דער טאג האט זיך געצויגן. עס האט זיך געדאכט, אז ער וועט
זיך קיינמאל ניט ענדיקן.

די זון האט שוין אנגעהויבן פארגיין. שאמנס אומעטיקע, שרעקני-
דיקע האבן זיך געלייגט אויף די ווענט.

און דער טאטע איז נאך אלץ ניט געקומען.

א טומל ביי דער מיר האט הערשלען אויפגעוועקט פון זיין
טראכטן.

די מיר האט זיך אויפגעפראלט. צוויי באוואפנטע, הויכע, גע-
זונטע נאציס האבן אריינגעווארפן דעם טאטן. ער איז צוגעפאלן צו
דער וואנט.

— נו, וואס שטייסטו, הוירשער ייד? גיב דיין געלט, מיר האבן

ניט קיין צייט, עס ווארטן נאך יידישע הוירים אויף אונדו.

— שנלעך! — האט דער צווייטער א הויב געמאן אן אייזערנע פויסט.

די מאמע האט זיך א רים געמאן פון פלאץ:
— לאז אים אפ.

— אזוועק, שמוציקע יידישקע! — האט זי דער נאצי א שמויס געמאן פון זיך.

הערשל האט זיך א רים געמאן פון פלאץ, איז צוגעלאפן צום נאצי און מיט זיינע פויסטלעך גענומען קלאפן אין יענעם בויד.

דער נאצי האט אים א שליידער געמאן פון זיך און הערשל איז צוגעפאלן מיטן קאפ צום טיש און זיך איבערגעקערט.

הערשלס מאמע האט ארויסגענומען דאס לעצטע ביסל געלט, וואס ער האט יארנלאנג געשפארט, און עס איבערגעגעבן די נאצים.

— איצט, נעם דאס בערשמל און שרייב אן אויפן פענצטער, וואס איך וועל דיר זאגן. שרייב: „דא וואוינט א חזירשער ייד.“

אלע זיינען ווי פארגליווערט געווארן.

— וואס שטייסטו? — האט א בייזע שמים געדונערט.

דער מאמע איז געווען צעטומלט. דער נאצי האט געפירט דעם מאטנס האנט מיטן בערשמל.

די נאצים זיינען אזוועק און איבערגעלאזן א ווילד געלעכטער.

קיינער האט קיין ווארט ניט גערעדט. מיט געבויגענע קעפ איז מען געזעסן שטיל. די אויגן זיינען געווען פארמאכט. נאר פאר די

אויגן האבן געמאנצט ווערטער: „דא וואוינט א חזירשער ייד.“

הערשל איז געזעסן א פארקלעמטער, נאר די פויסטן האבן זיך געביילט:

— ווארט, ווען איך וועל גרויס ווערן — — —

פֿאַרשטיי די ווערטער:

אָנפאַנג — אָנהויב	האַגל — hail
אויסגעצוואַנגענע — אויסגעוואַשענע	קללה (קלאַלע) — curse
שפּיצל — trick	אַ בריאַזג — smash
סנאַפּ — bunch	מאַרדעמשיקע — chin
דורכזיכטיק — transparent	עמערס — pails
חולה (כּוּילע) — sick person	געשטופּט — געשטויסן
בשורה (בסורע) — נייעס	טראַטוואַר — sidewalk
פאַרריגלט — פאַרמאַכט	אַ שליידער — אַ וואַרף
אַפּגעהילכט — אַפּגעקלונגען	חוק (כּוּיזעק) — שפּאַט — fun
echoed	

וואָס יעדער טוט

איינבינדער	1. אויב דיין זייגערל האָט זיך אָפגעשמעלט, איז עס מסתמא קאליע געוואָרן. טראָג עס אַוועק צום - - - לערער
דרוקער	וועט ער עס דיר פאַרריכטן. 2. זעסטו דיין בוך : ----
גאַלדשמיד	האַבן עס געשריבן. דער - - - האָט עס געזעצט, דער - - - האָט עס געדרוקט, און דער - - - האָט עס איינגעבונדן. און איצט וועט דער - - - דיך לערנען פון דעם.
זייגערמאַכער	3. אויף אונדזער גאַס איז דאָ א - - - ער קען מאַכן זייער שיינע פינגערלעך און אוירינגלעך.
שרייבער	
זעצער	

געדענקסטו ?

שטעל צו „דער“, אָדער „די“.

- ד - פרייע פּאַן. ד - געדיכטער וואָלד. ד - פינצטערע נאַכט.
 ד - לאַנגער וועג. ד - צעשמערטע שול.

יידיש איז אַנדערש ווי ענגליש

Ask the teacher: what time is it?	פרעג דעם לערער: וויפיל איז דער זייגער?
Don't you have a pencil?	האַסטו ניט קיין בלייער?
Ask the teacher for a pencil.	בעט ביים לערער אַ בלייער.
I waited for half an hour.	איך האָב געוואַרט אַ האַלבן שעה.
I was looking for my book.	איך האָב געזוכט מיין בוך.

אַרבעט: לערן אויס די זאַצן, און שרייב איבער אין העפט.

פ ר י ל י נ ג

• פרץ מארקיש

עפנט טירן, קומט אין דרויסן,
רייסט די פענצמער, ברעכט זיי אויס!
נעמט אריין דעם גאסט דעם גרויסן,
קומט אנטקעגן אים ארויס!

ס'איז היינט יום-טוב אין די גערטנער,
אויף די גאסן אומעטום;
ס'איז היינט ליכטיק, זעט נאָר, הערט נאָר —
ווי עס טאָנצן ווינטן אום!

הערט נאָר, ווי די צווייגן טרעשמשען,
און דער טייך — ווי שרייט און ברומט,
הערט נאָר פייפן, הערט נאָר סווישמשען —
קומט אין דרויסן, גיכער קומט!

פאַרשטיי די ווערטער:

ברומט — roars
סווישמשען — פייפן

צווייגן — branches
טרעשמשען — קנאקן

געדענקסטו דאָס ווערטל?

ניט וואו מען כוח האָבן מוח העלפט דאָרף קיין.

דער זעצער האָט צעמישט די ווערטער, שמעל זיי אויס אין אַרדענונג.

געדענקסטו?

שמעל צו „דער“, אָדער „דאָס“.

ד - שמילער ים. ד - יידישע וואָרט. ד - גרויער קאָפּ.
ד - יידישע ביכל. ד - פאַרמאכמע פענצמער. ד - יידישער לערער.

א קריגעלע וואסער

• לויט מאַלסטאָי

איינמאל איז געווען א גרויסע טריקעניש אין לאַנד. דעם גאַנצן זומער זיינען קיין רעגנס ניט געגאַנגען. אלע טייכן, אלע ברונעמער זיינען אויסגעטריקנט געוואָרן. אלע ביימער—פאַרדאַרט, און מענטשן און חיות און פייגל זיינען אויסגעגאַנגען פון דאַרשט.

איז איינע א מיידעלע אַוועק מיט א קריגעלע אויפזוכן א ביסעלע וואַסער פאַר איר קראַנקער מוטער. אַ לאַנגע צייט האָט זי אַרומגע-וואַנדערט, געזוכט און געזוכט און קיין טראַפּן וואַסער ניט געפונען. פון פיל אַרומגיין איז זי שמאַרק מיד געוואָרן, און איז אומגעפאַלן און אַנמשלאַפּן געוואָרן.

ווען זי האָט זיך אויפגעכאַפּט, האָט זי דעררען, אַז איר קריגעלע איז פול מיט פריש קוואַל-וואַסער. זי האָט זיך זייער דערפרייט און צוגעטראַגן דאָס קריגעלע צום מויל אַנצוטרינקען זיך, ווייל זי איז געווען זייער דאַרשטיק. אַבער זי האָט באַלד חרטה געהאַט, ווייל זי האָט געזען, אַז דאָס וואַסער אין קריגעלע וועט ניט זיין גענוג אי פאַר זיך, אי פאַר איר קראַנקער מאַמען. און זי האָט דאָס וואַסער ניט געטרונקען.

זי האָט גענומען שנעל גיין אַהיים צו איר מאַמען. אין איילעניש האָט זי ניט באַמערקט, אַז אַ פאַרחלשמער הונט ליגט אויפן וועג, און זי איז איבער אים געפאַלן, און דאָס קריגעלע האָט זיך אַרויסגעגליטשט פון אירע הענט. זי האָט שוין געמיינט, אַז דאָס וואַסער האָט זיך אויסגעגאַסן, אַבער ניין, דאָס קריגעלע איז געשמאַנן, פול ווי אַן אויג. זי האָט אַריינגעגאַסן עטלעכע טראַפּנס וואַסער אין מויל פונעם פאַרחלשמן הונט. דער הונט האָט זיך מחיה געווען, און איז לעבע-דיקער געוואָרן. אין דער זעלבער מינוט איז דאָס קריגעלע ביי דעם מיידעלע אין האַנט פון אַ ליימענעם געוואָרן אַ זילבערנס.

דאָס מיידעלע איז אַוועק אַהיים, און האָט דאָס וואַסער דערלאַנגט דער קראַנקען מאַמען. האָט די מאַמע געזאָגט :

— סיי ווי וועל איך באַלד שמאַרבן, מיט דעם טרונק וואַסער, צי אַן דעם טרונק וואַסער. טרינק זשע בעסער דו, מיין טעכטערל, וועסטו זיך דערפרישן. און זי האָט צוריק אַפגעגעבן דאָס קריגעלע דער מאַכטער. אין דער זעלבער מינוט איז דאָס קריגעלע געוואָרן אַ גאַלדנס. דאָס מיידעלע האָט זיך שוין מער ניט געקאַנט איינהאַלטן, ווייל זי איז שוין געווען זייער דאַרשטיק. האָט זי אויפגעהויבן דאָס קריגעלע

צום מויל צו טרינקען. מיטאמאל האט זיך געעפנט די טיר און א מענטש איז אריין, און מיט פארטריקנטע ליפן גענומען בעטן:

— גיט מיר א טרונק וואסער, ווייל די כוחות גייען מיר אויס. האט דאס מיידעלע צוגענומען דאס קריגעלע פון איר מויל און אפגעגעבן דעם פרעמדן.

אין דער זעלבער מינוט זיינען פון קריגעלע ארויסגעפלויגן זיבן בריליאנטן, און א גרויסער שטראם ריין פריש וואסער האט א גאס געטאן.

און די זיבן בריליאנטן האבן זיך געהויבן אלץ העכער און העכער צום הימל און פון זיי איז געווארן דער גרויסער בער, וואס שיינט נאך ביז היינט אין הימל.

פארשטיי די ווערטער:

טריקעניש — drought	באמערקט — דערזען
ברונעמער — wells	דער גרויסער בער —
אויסגעגאנגען — died	The Big Dipper

געדענקסטו דאס ווערטל?

אויף ווייל אויף זעט א פאר א גאסט מייל.

דער זעצער האט צעמישט די ווערטער, שמעל זיי אויס אין ארדענונג.

ווערטלעך

עס מיינט:	וואס מיינט עס:
3 זייער פריילעך	1. לויפן הענדום-פענדום
4 גיט גלייך	2. עס מארשירן קינד און קינט.
2 זייער א סך מענטשן	3. ארומגיין פוסט און פאס
1 לויפן זייער גיך	4. גיין ארום און ארום.
3 ארומגיין ליידיק	5. ס'איז אויף טיש און אויף בענק.

א ר ב ע ט: געפין אין קאלום לינקס, וואס די ווערטלעך מיינען און שרייב איבער אין העפט.

ביישפילן :

רויט	ווי א מויער 3	שמיין	ווי ביין 3
שוואַרץ	ווי א קעצעלעל	זיס	ווי מיט ליכט 4
שמאַרק	ווי די ערד 2	טרוקן	ווי א גולם 1
שמיל	ווי א שמיין 3	זוכן	ווי א וואַסער 3
עלנט	ווי פייערן	לייענען	ווי צוקער 2

אַרבעט : פאַר צונויף די ביישפילן, און שרייב אַריין אין דיין העפּט.

צוויי לינגער

צוויי לינגער זיינען אין אַ פינצטערער נאַכט געגאַנגען אויף דער גאַס. רופט זיך אַן איינער :

— איך זע אויפן שפיץ טורעם זיצט אַ פליג און גענעצט.

— אמת — זאָגט דער צווייטער, — איך זע ביי איר מויל אַ

פאַרפוילמן צאָן.

„בין“ אָדער „האַב“

היינט -- איך אויפגעשטאַנען זיבן צוויגער. איך ^{האַב} פאַרבקט מיין בעט. איך ^{האַב} זיך אַרומגעוואָשן, אַנגעטאַן, און ^{האַב} געגעסן אַנבייסן. אַכט צוויגער ^{האַב} איך געגאַנגען שפּאַצירן. ווען איך ^{האַב} מיד געוואָרן, ^{האַב} איך זיך אַוועקגעזעצט אַפרוען. עלף צוויגער ^{האַב} איך צוריקגעקומען אין קעמפּ. איך ^{האַב} זיך אַפּגעבאַדן, און ^{האַב} אַ ביסל געלייענט. צוועלף צוויגער ^{האַב} איך געגעסן מיטאַג. נאָך מיטאַג, -- איך געשריבן בריוו. דריי צוויגער, ^{האַב} איך געגאַנגען שפּילן באַל. איך -- געשפּילט אפשר אַ שמונדע צייט. פיר צוויגער איז געוואָרן זייער הייס, ^{האַב} איך זיך געגאַנגען באַדן. דאָס וואַסער איז געווען אַ מחיה, און איך ^{האַב} געשוואוּר מען אין דער לענג און אין דער ברייט פון טייך.

אַרבעט : שטעל צו וואו מ'דאַרף „בין“ אָדער „האַב“, און שרייב איבער די לעקציע אין דיין העפּט.

געדענקסטו דאָס ווערטל ?

מען אַ גיט קראַנקן אַ מען געזונטן פּרעגט

דער זעצער האָט צעמישט די ווערטער, ברענג זיי אין אַרדענונג.

פּוּרִים

• משה שיפרים

היינט איז פורים, קינדער,
ס'איז דער יום-טוב גרויס —
לאַמיר פרייען זיך, קינדער,
מאַרן איז דאָך אויס.

ס'איז געווען אַ המון, אַ שלעכטער,
האַט ער געוואָלט די יידן אומברענגען —
איז געקומען די קעניגין אסתר
און געהייסן המנען הענגען.

איז געוואָרן אַ פרייד אויף אלע יידן,
מ'האַט אַ יום-טוב פורים געמאַכט —
נעכטן האָט ער זיך אָנגעהויבן
און ענדיקט זיך היינט פאַרנאַכט.

צווילינג-ווערטלעך

און אויערן	אהער	ער דרייט זיך
און לאַפעמעס	וואויל	עס איז אים
און מאַל	מויל	ער שמעלט אָן
און אַהין	קאַטשערעס	זיין שרייבן איז
און גוט	באַרג	ער פליט איבער

אַרבעט: געפין אויס די צווילינג-ווערטלעך. פאַר זיי צונויף און שרייב איבער אין דיין העפט. לערן זיי אויס.

געדענקסטו?

שטעל צו „דער“ אָדער „דאָס“.

- ד - פרייע לאַנד. ד - קילער האַרבסט. ד - הייסער זומער.
ד - יידישע בוך. ד - גרינע פעלד. ד - קאַלטער ווינט.
ד - שיינע פנים. ד - פריילעכע ליד. ד - טיפער טייך.

די מעשה פון פורים

• לעאן עלבע

א.

אמאל איז געווען א מעשה. די מעשה הייבט זיך אן מיט א נארישן מלך און עם לאזט זיך אויס זייער פריילעך.
דער מלך האט געהאט א מלכה. איז ער איין מאל אויף איר אין כעס געווארן, האט ער געהייסן זי דערהרגענען. און אז מען האט זי דערהרגעט, האט ער הרטה געקראגן, וואס ער האט זי דערהרגעט. — „גרויסער נאר!“ — האט דער מלך אויף זיך אליין געזאגט — „וואס האב איך דאס געטאן? און ווי אזוי קען דאס זיין א מלך אן א מלכה?“

האבן זיינע דינערס פאר אים אויסגעזוכט אן אנדער מלכה, און איר נאמען איז געווען אסתר, און זי איז געווען נאך שענער פאר דער ערשמער מלכה, וועלכע דער מלך האט אין זיין נארישן צארן געהייסן דערהרגענען. און דער מלך האט זייער ליב געקראגן די נייע מלכה, און וואס זי האט געבעטן. האט ער איר געגעבן, און דער מלך האט ניט געוואוסט, אז אסתר איז א יידישע מיידל.

און אין דעם קיניגס הויף איז געווען אסתרס א פעטער, האט מען אים גערופן מרדכי הצדיק, ווייל ער איז געווען א גוטער מענטש. הערט איין מאל מרדכי הצדיק, ווי צוויי דינערס רעדן אפ צווישן זיך צו פארסמען דעם מלך. איז מרדכי אוועק און האט דאס דערציילט דעם מלך, און מען האט די צוויי דינערס אויפגעהאנגען. די גאנצע געשיכטע איז פארשריבן געווארן אין דעם קיניגס בוך.

ב.

אין דעם קיניגס הויף איז אנגעקומען א שלעכטער מענטש, און זיין נאמען איז געווען המן. און ווייל ער איז געווען שלעכט, האבן אים אלע גערופן המן הרשע. האט דער נארישער קיניג ליב געקראגן המן הרשע און ער האט געהייסן אלע זאלן זיך בוקן פאר המן הרשע. האבן זיך אלע געבוקט פאר אים, נאר איין מרדכי הצדיק האט זיך פאר אים ניט געוואלט בוקן. איז המן דער רשע אין כעס געווארן אויף מרדכי דעם צדיק, און ווען ער האט דערהערט, אז מרדכי איז א ייד, האט ער געוואלט דערהרגענען מרדכי מיט אלע יידן אין איינעם.

איז המן אַוועק, צום נאַרישן מלך און זאַגט צו אים :
 — ליבער מלך, זאַלסטו לעבן און זיין פריילעך ! פאַרקויף מיר
 אַלע יידן פון דיין לאַנד און איך וועל זיי אַלעמען אויסהרגענען.
 זאַגט צו אים דער נאַרישער מלך :
 — וואָס דאַרפסטו זיי קויפן ביי מיר ? נעם זיי אַלעמען צו
 אומזיסט און טו מיט זיי וואָס דו ווילסט.
 איז המן אַוועק פריילעך פון דעם מלך און ער האָט די ערשטע
 זאך גענומען און געמאַכט אַ תליה אויפצוהענגען מרדכי.
 אַז מרדכי הצדיק און אַלע יידן האָבן דערהערט פון דער מעשה,
 האָבן זיי זיך אַלע ביטער צעווייגט און צעשריען, און מרדכי איז אַוועק
 צו אסתר המלכה, זאַגן איר, אַזוי ווי זי איז אַליין אַ יידיש קינד, זאַל
 זי זען בעטן דעם נאַרישן מלך, ער זאַל ניט לאָזן המנען אויסהרגענען
 אַלע יידן.

ג.

און דער נאַרישער מלך האָט זיך געלייגט שלאָפן יענע נאַכט.
 אַכער ער האָט ניט געקאַנט איינשלאָפן.
 שטייט אויף דער מלך אין מיטן דער נאַכט און שיקט נאָך זיין
 שרייבער, ער זאַל אים איבערלייענען דאָס בוך, וואו אַלצדינג איז
 פאַרשריבן. נעמט דער שרייבער לייענען דאָס בוך. קומט ער צו
 אַ מעשה, ווי מרדכי הצדיק האָט געראַטעוועט דעם קיניגס לעבן,
 ווען צוויי דינערס זיינע האָבן אים געוואַלט פאַרסמען. פּרעגט דער
 מלך ביים שרייבער :
 — האָט מען מרדכי עפעס געמאַן דערפאַר, וואָס ער האָט מיין
 לעבן געראַטעוועט ? איז אין בוך פאַרשריבן ?
 ענטפערט דער שרייבער :
 — ניין, מען האָט אים גאַרנישט געמאַן.
 רופט אים דער קיניג :
 — ווער איז איצט אין הויף ? שיקט מיר אים אַרויף !
 ענטפערט מען דעם מלך :
 — המן איז דאָ !
 זאַגט דער מלך :
 — זאַל ער אַריין.
 קומט אַריין המן הרשע, פּרעגט ביי אים דער מלך :
 — זאַג מיר, וואָס זאַל מען טאָן דעם מענטשן, וואָס דער מלך
 האָט ליב ?

מראַכט המן ביי זיך אין האַרצן : „וועמען האָט דער מלך ליב,
אויב ניט מיך?“ רופט ער זיך אָן צום מלך :

— ליבער מלך ! — אַט דאָס דאַרף מען טאָן צום מענטשן, וואָס
דער מלך האָט אים ליב : זאָל מען יענעם מענטשן אַנטאָן אין קיניג-
לעכע קליידער, אַרויפזעצן אויפן קיניגס פערד און אַנטאָן אים אויפן
קאַפּ דעם קיניגס קרוין און דער גרעסטער מיניסטער זאָל אים פירן
איבער אַלע גאַסן און שרייען : „אַזוי ווערט געטאָן צום מענטשן, וואָס
דער קיניג האָט אים ליב !“

— דו האָסט גוט געזאָגט, המן. טאָ נעם טאַקע און טו דאָס אַליין
צו מרדכיין.

אַז המן האָט דאָס דערהערט, איז אים פינצטער געוואָרן אין די
אויגן. אָבער אַז דער מלך הייסט, מוז מען פאַלגן. איז המן אַוועק און
האַט אַנגעטאָן מרדכיין אין די קיניגלעכע קליידער און אַרויפגעזעצט
אים אויפן קיניגלעכע פערד און אַנגעטאָן אים די קיניגלעכע קרוין
אויפן קאַפּ, און המן האָט אַזוי אַרומגעפירט מרדכיין איבער אַלע גאַסן
און געשריען אויפן קול : „אַזוי ווערט געטאָן צום מענטשן, וואָס דער
קיניג האָט אים ליב !“

און קליינע קינדער האָבן דאָס געזען, האָבן זיי זיך געפרייט און
געטאַנצט און געשפרונגען און געזונגען :

מרדכי הצדיק פאַרט אויפן פערד,
המן הרשע גייט אום אויף דער ערד.

ד.

און אמתר המלכה איז דערווייל געקומען צום מלך און האָט אים
געבעטן, ער זאָל ניט לאָזן המן דעם רשע אויסהרגענען אַלע יידן, ווייל
זי אַליין אין אויך אַ יידישע, און אויב מע וועט אויסהרגענען אַלע
יידן וועט מען זי אויך דאַרפן הרגענען.

האַט דער מלך דערזען, וואָס פאַר אַ נאַרישקייט ער האָט געטאָן,
איז ער איז כעס געוואָרן אויף המנען און ער האָט געהייסן אויפהענגען
המנען אויף דער זעלבער תליה, וואָס המן האָט געמאַכט פאַר מרדכיין,
און מרדכיין און אַלע יידן זיינען געבליבן לעבן, און עס איז געווען
פריילעך, לעבעדיק. מען האָט געמאַכט אַ יום-טוב פורים, וואָס מען
איז פטור געוואָרן פון אַזאַ שלעכטן מענטשן ווי המן הרשע, און מען
איז אַרויס אין די גאַסן מיט טעניץ און מיט געזאַנג.

פארשאַלטן זאָל ווערן המן,
 וואָס איז געווען דער ערגסטער!
 געבענטשט זאָל ווערן מרדכי,
 וואָס איז געווען דער בעסטער!
 געבענטשט זאָל זיין די מלכה,
 וואָס האָט געהייסן אמתר!

און קינדער האָבן אויך געמאַנצט און געזונגען:

המן הרשע ליגט אין דער ערד,
 מרדכי הצדיק פאַרט אויפן פּערד!
 היינט איז פורים, מאַרגן איז אויס!
 גיט מיר אַ פעני און טרייבט מיך אַרויס!

און די קינדער האָבן געשלאָגן המנען מיט המן-קלאַפּערס און מיט גראַגערס. און אזוי איז אַלע יאָר, ווען עס קומט פורים, דערמאָנט מען זיך אָן דער מעשה מיטן נאַרישן מלך, און עס ווערט אזוי פריילעך, און מען עסט המן-אַשן, ווייל פורים איז גוט צו נאַשן. פורים דאַרף מען אליין טרינקען און עסן אויך גוטע פריינט גיט פאַרגעסן.

ה ל ל

איז געקומען א ייד קיין ירושלים זיך לערנען. געקומען איז ער
אזוי פון בבל, און געהייסן האט דער ייד הלל.

דערציילט מען פון אים אזוי :

אין ירושלים האט הלל געמוזט שווער ארבעטן צו פארדינען זיין
שטיקל ברויט, און צו באצאלן שכר-לימוד.

האט איינמאל געטראפן, אז הלל האט קיין ארבעט ניט געפונען,
און דער היטער פון דער ישיבה האט אים אן געלט ניט געוואלט
אריינלאזן.

וואס זשע טוט הלל? קריכט ער ארויף אויפן דאך פון דער
ישיבה, ציט זיך דארט אויס ווי גרויס ער איז, און הערט זיך איין
דורכן דאך-פענצטערל, וואס מען לערנט אינעווייניק.

נו, איז דאך שוין, דאכט זיך, גוט! הא? איז עס אבער פונקט
געווען ווינטער-צייט אין א פרייטיק.

אין דרויסן איז קאלט, א שניי פאלט, און באדעקט נעכעך דעם
ארעמען הללן פון קאפ ביז די פיס. און הלל ליגט און פילט ניט די
קעלט, פילט ניט דעם שניי, ווייל הלל הערט זיך צו צו די רייד פון
זיינע לערער.

די לערער האבן זיך געוואונדערט: וואס איז דא? דאכט זיך,
ס'איז נאך גרויסער טאג, און אין ישיבה איז פלוצים געווארן פינצ-
טערלעך!

האט מען געזוכט און אויסגעפונען, אז א מענטש פארשמעלט די
שיין פון טאג, וואס קומט אריין דורכן דאך-פענצטערל.

איז מען, פארשטייט זיך, ארויפגעגאנגען אויפן דאך, אראפגע-
שארט דעם שניי און ארונטערגענומען הללן כמעט א פארפרוירענעם,
א פארהלשטן. מ'האט אים איבערגעטאן אין טרוקענע קליידער און
דערווארעמט. און זיינע לערער האבן אנגעזאגט דעם היטער פון דער
טיר, אז פון היינט אן זאל ער אריינלאזן הללן אן געלט.

יאָרן זיינען פארביי. הלל איז געווארן דער גרעסטער געלערנטער
פון זיין צייט. ער האט אפילו פארנומען דאס פלאץ פון זיינע גרויסע
לערער. יידן אין ארץ-ישראל האבן אים אויסגעקליבן פאר זייער
עלטסטן און אים גערופן הלל הנשיא.

לאנגע יארן איז הלל געווען א לערער, און כאטש ער האט גע-
לעבט מיט צוויי טויזנט יאָר צוריק, לערנען מיר נאך אפילו היינט
פון זיינע קלוגע משלים און שיינע ווערטלעך, ווייל ער לערנט אונדז,
ווי מענטשן דארפן זיין גוט איינער צום צווייטן. (אגדה)

איר האַט נאָך, קינדער, ניט געזען?..

• א. ווערגעליס

איר האַט נאָך, קינדער, ניט געזען דעם בירע-טייד?
אין שיינקייט איז ער מיטן האַרסאָן גלייך.
און פליסן פליסט ער פון אַלע טייכן שנעלער.

מאַכט זיך אַמאָל אַן אויפדערנאַכט אַ שטילער,
איז ווייסט איר, ווי די בירע זעט דאָן אויס? —
איי, איז זי גרויס!
איי, איז זי ברייט!
זי יאָגט אזוי פאַרטראַכטערהייט,
און אַלע ביימער קוקן פון איר נאַסע,
אַליין דער הימל טוקט זיך אין איר וואַסער.

איר האַט נאָך, קינדער, ניט געזען דעם טייגע-וואַלד?
געדיכט איז ער!
אַ בוים אַ שווערער פאַלם,
און ווילדע הירשן יאָגן צו אַ קוואַל.
פאַרנאַכט צינדט אָן אין טייגע זיך אַ שטראַל,
איז ווייסט איר, ווי עס זעט דאָן אויס דאָס גראַז?
ס'איז גראַז.
ס'איז דין.
און געלע בלעטער ווערן ווידער גרין.

איי, איז דאָרט הויך דער הימל, קינדער!
און ווייסט איר וויפיל דייכקייט ס'האַט דאָס לאַנד? —
— ניט מעסטן מיט דער האַנט.
— ניט ציילן מיט די פינגער.
— ניט אַלץ אַרײַנשטערן אין אַט דעם-אַ ליד.
ס'איז קוילן.

ס'איז גראַניט,
 ס'איז מאַרמאָר, תבואות, רויזן, —
 דער וואַלד, די טייכן, וועלכע ברויזן,
 ס'איז פּיכטע און ס'איז לינדנבוים, וואָס וואַקסט
 — אויף יעדן שפּאַן —
 אזוי איז, קינדער, רייך דאָס לאַנד ביראָ-בידזשאַן.
 און ווייסט איר, וואָס מיר בויען דאָרט, כדי האָבן גליק, —
 א פּרייע יידישע רעפּובליק.

פאַרשטיי די ווערטער:

קוואַל — spring	בירע — נאָמען פון אַ טייך אין
כינגאָן — בערג אין ביראָ-בידזשאַן	ביראָ-בידזשאַן
מאַרמאָר — marble	טוקט — לאַזט זיך אַרונטער
תבואה (טוואוע) — grains	טייגע-וואַלד — זייער געדיכטער
פיכטע — fir-tree	וואַלד
לינדנבוים — linden	

איינצאָל: — איצטיקע צייט — מערצאָל:

מיר גייען אין שול	איך גיי אין שול
איר גייט אין שול	דו גייסט אין שול
זיי גייען אין שול	ער גייט אין שול

אַרבעט: שרייב איבער די פינף ווערבן אין אלע פּערזאָנען, איינצאָל און מערצאָל, אין דער איצטיקער צייט, אזוי ווי אויבן. שלאָפן, לויפן, פאַלן, פאַרן, קומען.

געדענקסטו דאָס ווערטל?

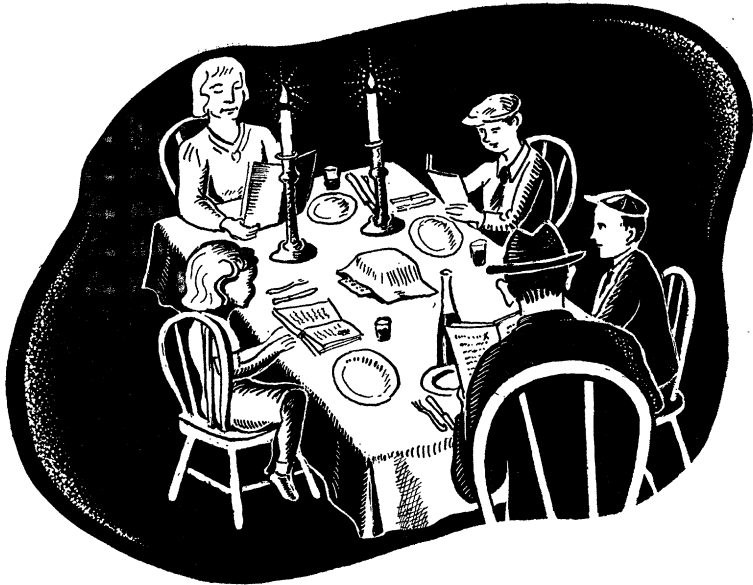
פּויל גיט אז אין מען מויל האַט איז מען

דער זעצער האַט צעמישט די ווערטער, שמעל אויס אין אַרדענונג.

דער בוים — דער בוים

אויף דעם בוים וואַקסן זיסע קאַרשן.	דער בוים
אויף דעם טייך איז גוט צו שיפלען זיך.	דער טייך
איך קוק אַרויס דורך דעם פּענצטער.	דאָס פּענצטער
זיך לערן אין דער אַרדן שול.	די שול
איך וואַרט אויף דער באַכען.	די באַכע

אַרבעט: שרייב איבער די זאַצן אין דיין העפּט. לערן זיי אויס.

בענים סדר . דבורה פעסין

יידיש: ה. ראלד

א.

ס'איז געווען דריי טעג פאר פסח. בעני האט זיך געוואלט דורכ-
רעדן מיט זיין טאטן וועגן זייער א וויכטיקער זאך.

— פאפא, — האט ער אנגעהויבן.

— יא, בעני? — האט דער טאטע אוועקגעלייגט זיין צייטונג.

— ס'איז וועגן סדר, פאפא. איך ווער אלעמאל אנמשלאפן, ווען

ס'קומט צום בעסטן טייל.

— וועלכער טייל?

— וועל, איך גיי דורך די פיר קשיות, איך גיי אריבער דעם

רויטן ים, נאר ווען ס'קומט צום סוף — ווער איך אנמשלאפן.

— דו גייסט אויך דורך דאס עסן, — האט אים דער טאטע

דערמאנט. — דאס איז אויך א גאנץ גוטער טייל פון סדר.

— אבער איך וויל זינגען חד-גדיא, — האט בעני געזאגט. — איך

קען דעם גאנצן חד-גדיא אויסנווייניק.

— וועל, — האט דער טאטע געזאגט, — איך ווייס ניט, ווי אזוי

איך קאן דיר העלפן.

— ווייסט וואס? — האט בעני געזאגט. — לאמיר אנהייבן

דעם סדר מיט חד-גדיא.

— דאָס הייסט אָנהייבן דעם סדר פון סוף, — האָט דער מאַמע
געשמייכלט, — דעמאָלט וואָלסטו שוין זיכער געשלאָפן, ווען מען
קומט צו די פיר קשיות.

— ניין, איך וואָלט ניט געשלאָפן, אויב איך וואָלט געפרעגט די
פיר קשיות גלייך נאָך חד-גדיא.

בעניס מאַמע האָט זיך פארטראַכט.

— ניין, בעני, מען קאָן עס ניט טאָן. מען דאַרף אָנהייבן זאָכן
פון אָנהייב און ניט פון סוף. אָבער אפשר וועסטו האַיאָר ניט אַנט-
שלאָפן ווערן, ביסט דאָך שוין אַ יאָר עלמער.

בעני האָט געוואוסט, אַז ס'איז ניט גוט, ווייל ביינאַכט הייבט
אים אָן שלעפערן. ער איז אוועק צו זיך אין צימער און גענומען
טראַכטן, שטאַרק טראַכטן. ער האָט געטראַכט און געטראַכט צוויי
טעג כסדר, ביז ס'איז געקומען דער טאָג פון סדר.

ב.

פאַרנאַכט, פאַרן סדר, האָט בעני זיך שנעל אָנגעטאָן, זיך אַרומ-
געוואַשן, פאַרקעמט די האַר, גענומען די הגדה אונטערן אַרעם און
איז אַריין אין עס-צימער.

דאָס עס-צימער איז געווען לידיק, אָבער אַלץ איז שוין געווען
גרייט. דער טיש איז געווען צוגעגרייט צום סדר מיט אַלע גומע זאָכן,
מיט די מצות, מיטן וויין און מיט די נייע טעלער. בעני איז צוגע-
גאַנגען צו זיין פּלאַץ, האָט זיך אוועקגעזעצט און געעפנט די הגדה
ביי חד-גדיא. ער האָט זיך איינגעכויגן ביז זיין נאָז האָט אָנגערירט
די הגדה. ער האָט אַ ביסל אוועקגערוקט די הגדה און זיך נאַכאַמאָל
איינגעכויגן. איצט האָט זיין נאָז אָנגערירט דאָס בילד פון דעם
שוואַרצן ציגעלע. זעקס מאָל האָט זיך בעני איינגעכויגן און פּראַק-
טיצירט, כדי צו טרעפן מיט דער נאָז גלייך אויפן ציגעלע. נאַכדעם
האָט ער צוריקגעמישט איין בלעטל און געטאָן דאָס זעלבע, נאַכדעם
נאָך איין בלעטל און נאָך איין בלעטל.

— בעני, וואָס טוסטו דאַרטן?

בעני איז אויפגעשפרונגען און געקוקט אויף דער מאַמע, וואָס
איז נאָר וואָס אַריינגעקומען פון קיך.

— גאַרניט, מאַמע.

— איך האָב אָבער געזען, ווי דו האַסט געשמעקט די הגדה.

— איך האָב זי בלויז אָנגערירט מיט דער נאָז.

— פארוואס ?

— איך בין הונגעריק, — האָט זיך בעני אַרויסגעדרײט פון אַן ענטפער.

די מאַמע האָט זיך צעשמײכלט און איז צוריק אַוועק אין קיך. אין עטלעכע מינוט אַרום איז בעני אַרײנגעקומען אין קיך אַרײן, האָט עפעס אַרײנגעשטופט צו זיך אין קעשענע און איז צוריק אַוועק צו זײן הגדה. ווען די מאַמע איז אַרום פון קיך, איז בעני ווידער אַרײן אין קיך און צוריק אַוועקגעשטעלט דאָס וואָס ער האָט געהאַט גע- האַלטן אין קעשענע.

ג.

צום סדר זײנען געקומען צו גאַסט בענים קוזינע אסתר מיט איר מאַמע-מאַמע. ס'איז געווען פריילעך. בעני האָט געפרעגט די פיר קשיות, און גלייך זײ אַלײן געוואַלט ענטפערן.

— איך ווײס פארוואָס די נאַכט איז אַנדערש, ווײל ס'איז פסח, און מען עסט מצות, ווײל ווען די יידן זײנען אַרום פון מצרים... — כאָפּ נײט, בעני! — האָט די מאַמע זיך צעלאַכט. — וואָס יאַגסטו זיך אַזױ ?

— בעני ווײל שנעל צוקומען צום חד-גדיא, — האָט דער פאַטער געשמײכלט און אַנגעהויבן זאָגן פאַמעלעך: „קנעכט זײנען מיר געווען אין לאַנד מצרים...“

דער סדר איז געגאַנגען זײער גוט, בעני איז געווען פריילעך. נאָכן עסן איז די קלײנע אסתר אײנגעשלאָפן, און איר פאַטער האָט זי אַוועקגעטראָגן אין שלאָפצימער.

— נו, בעני, אײצט וועסטו אײנשלאָפן — האָט זיך זײן עלטערער ברודער דזשעק גערייצט מיט אים.

— מיר וועלן זען, — האָט בעני געענטפערט.

מען האָט געזאָגט די הגדה און דזשעק האָט כסדר געהאַלטן אַן אויב אויף בענין. אַבער בעני האָט געזאָגט גלייך מיט אַלעמען. נאָך זעקס זײטן ביז חד-גדיא. בענים קול איז געוואָרן ווײכער און ווײכער, ווי ס'וואַלט געקומען פון ערגעץ ווײט. ווען מ'האַט געהאַלטן בלויז פיר זײטן פון חד-גדיא האָט בענים קאַפּ זיך אַנגעהויבן שאַקלען רעכטס-און-לײנקס, לײנקס-און-רעכטס, און זיך גענומען אַראַפלאָזן אַלץ נידעריקער און נידעריקער.

ער האָט זיך פּלוצים אויפגעכאַפּט, ברייט צעעפענט די אויגן און איבערגעמישט דאָס בלעטל ביו „אדיר-הוא“. אלע האָבן זיך איבער-געקומט.

— „אדיר הוא“ — האָבן זיי גענומען זינגען.

בענים אויגן האָבן זיך נאָך אַמאָל פאַרמאַכט. זיין קאַפּ איז אַראָפּ-נידעריקער און נידעריקער, געפאלן אויף דער הגדה און זיין נאָז איז אַריין אין סאַמע „אדיר-הוא“.

— אַרעם זינגל! — האָט דער טאַטע געזאָגט. — ער האָט אַזוי שטאַרק ניט געוואָלט איינשלאָפּן.

— אַפּ-טשיק! קע-טשו! אַפּ-טשיק! — האָט בעני דריי מאל אַ נאָס געטאַן, געעפנט ברייט די אויגן.

— בעני, — האָט די מאַמע אָנגעהויבן, — ווי אַזוי ...

— „אדיר הוא“ — האָט זיך בעני צעזונגען גלייך מיט אלעמען

און זיינע אויגן האָבן געלאָכט.

נאָך דעם האָבן זיי געזונגען: „ווער ווייס איינס“, „ווער ווייס צוויי“, „ווער ווייס דריי“, און בענים קאַפּ איז נאָך אַמאָל אַראָפּ אויף דער הגדה, זיין נאָז ערגעץ אין מיטן ליד.

— איצט שלאָפּט ער שוין אויף אַן אמת, — האָט זיין אַנקל מעם

געזאָגט.

אַבער דאָס מאל האָט בעני פיר מאל גענאַסן און ברייט צעעפנט

די אויגן.

— ער איז שוין ווידער דאָ! — האָט זיך דזשעק געוואונדערט.

— „איך ווייס דריי“, — האָט בעני געזונגען, — „דריי זיינען די

פאַטערס. איך ווייס ...“

— איך וויל וויסן, — האָט זיין טאַטע געזאָגט, — ווי אַזוי ווערסטו

ניט אַנטישלאָפּן?

— „איך ווייס פיר“, — האָט בעני געזונגען, — „פיר זיינען די

מוטערס.“

נאָר ווען עס איז געקומען צו ניין, איז בענים קול ווייטער אַוועק-

געשוואומען, זיינע אויגן האָבן זיך גענומען פאַמעלעך-פאַמעלעך

פאַרמאַכן, דער קאַפּ שאַקלען. בעני איז שוין ווידער געשלאָפּן.

— „ווער ווייס צען“, — האָבן זיי שמיל געזונגען, אים ניט

אויפצוואוועקן.

בענים גאַמבע האָט זיך אָנגעשפאַרט אויף זיין ברוסט.

— ווער ווייס עלף ...“

בענים קאפ האט זיך געשאקלט ארויף און אראפ.

— ווער ווייס צוועלף..."

בענים קאפ האט זיך געכויגן צום מיש.

— „ווער ווייס דרייצן..."

בענים קאפ איז געפאלן אויף דער הגדה, זיין נאז — אויפן שווארצן ציגעלע.

— חד-גדיא! — האט דער טאטע געזונגען און אומעטיק גע-שמייכלט, קוקנדיק אויפן שלאפנדיקן בעני.

— אפ-טישיק! קער-טשו! — האט בעני זיך צענאָסן פינף מאל. זיי האָבן געקוקט אויף אים מיט אָפּענע מיילער.

— חד-גדיא! — האט בעני זיך צעזונגען מיט אַ קוויטש. — „איין ציגעלע, איין ציגעלע, וואָס דער טאטע האָט געקויפט פאַר צוויי גילדן. איין ציגעלע, איין ציגעלע."

און ער האָט געזונגען ווייטער און ווייטער. אַלע אַרום מיט האָבן אויף אים געקוקט און פאַרגעסן מיטזינגען אָפּילו.

— „איז געקומען אַ קאַץ...". — האט בענים קול געמענצלט. — „איז געקומען אַ הונט..."

נאָכן חד-גדיא האָבן זיך אַלע אַ לאַז געמאַן צו בענין.

— ווי אזוי? — האט דזשעק געפרעגט.

— ווי אזוי האָסטו זיך יעדעס מאל אויפגעכאַפט?

— פאַרוואָס האָסטו גענאָסן?

בעני האָט זיך אויפגעשמעלט און זיך צעגענעצט: „איך בין שלעפּעריק." ער האָט געוואָלט נעמען זיין הגדה, נאָר דזשעק איז געווען פלינקער און האָט זי פריער צוגעכאַפט. ער האָט געמישט די לעצטע זייטלעך פון דער הגדה און זיי געשמעקט.

— אפ-טישיק! — האט ער זיך צענאָסן און זיך צעלאַכט.

— וואָס האָסטו געמאַן אין קיך? — האט די מאַמע פּלוצים

אַ פּרעג געמאַן. — וואָס האָסטו באַהאַלטן אין קעשענע?

בעני האָט צוגענומען זיין הגדה פון דזשעק און זי געגלעט.

— אַ ביסל פּעפּער. — האט ער געזאָגט, בלויז אַ ביסל פּעפּער,

וואָס זאַל מיך ניט לאַזן איינשלאָפּן.

פאַרשטיי די ווערטער:

פאַרטראַכט — פאַרקלערט
כסדר (קעסידער) — נאַכאַנאַנד —
continuously
וויכטיק — important

צייטונג — newspaper
חד-גדיא (כאָד-גאָדיאַ) — איין
ציגעלע. אַ זייער אַלט יידיש
פאַלקסליד.

משה

• משה שיפרים

1.

יאָרן לאַנג האָבן די יידן געלעבט אין מצרים און זיי זיינען געווען פרייע מענטשן, ווי די מצרים, ביז ס'איז געקומען דער נייער קעניג פרעה און גענומען הערשן איבערן לאַנד מיט אַ שטאַרקער האַנט. ער האָט אַלע יידן געמאַכט פאַר שקלאַפן. זיי האָבן געבויט פאַר אים פאַלאַצן, פעסטונגען און שטעט.

די יידן האָבן געאַרבעט זייער שווער טאָג און נאַכט און פאַר דער אַרבעט האָט ער זיי גאַר נישט געצאָלט. זיי האָבן געשלעפט שמיינער, געקנאַטן ליים מיט באַרוועסע פיס, געקליבן שמרוי און געמאַכט ציגל. דער קעניג האָט אָנגעשמעלט שלעכטע אויפזעער מיט בייטשן אין די הענט. אַז אַ ייד האָט זיך אויף אַ מינוט אָפּגערוט, האָט מען אים געשלאָגן מיט דער בייטש איבערן רוקן.

פרעה האָט געוואָלט אויסמאַטערן די יידן צום טויט, כדי זיי זאָלן ווערן ווייניקער, ווייל ער האָט מורא געהאַט, אַז אויב זיי וועלן זיך פאַרמערן, וועלן זיי זיך נישט לאָזן מער פאַרשקלאַפן און ווערן פרייע מענטשן.

איינמאַל זיינען געקומען די שמערן-זעער צום קעניג פרעה און אים געזאָגט, אַז זיי האָבן געזען פון די שמערן אין הימל, אַז ביי די יידן וועט געבוירן ווערן אַ יינגל, וואָס וועט אויסוואַקסן צו זיין אַ גרויסער פירער און ער וועט באַפרייען די יידן פון מצרים. פרעה איז געוואָרן זייער דערשראָקן. ער וועט דאָך פאַרלירן אַזוי פיל אומ-זיסטע שקלאַפן. האָט ער געפרעגט אַן עצה וואָס צו טאָן. האָבן די שמערן-זעער אים געזאָגט, אַז דאָס איינציקע מיטל איז, אַז יעדעס יינגל, וואָס וועט געבוירן ווערן ביי די יידן, זאָל מען אין טייך ניל אַריינזאָרפן.

כדי צו ראַטעווען זייערע קינדער, האָבן די יידישע מאַמעס גע-נומען זייערע ניי-געבוירענע יינגלעך און זיי באַהאַלטן. האָבן פרעהס דינער גענומען מיצרישע קינדער אויף די הענט און געגאַנגען אין די יידישע הייזער און זיי האָבן געשלאָגן די מיצרישע קינדער, כדי זיי זאָלן וויינען, און אַז די פאַרבאַהאַלטענע יידישע קינדער האָבן דער-הערט דאָס קינדערשע געוויין, פלעגן זיי ענטפערן מיט אַ געוויין. האָבן די דינער אויסגעפונען וואו די יידישע קינדער געפינען זיך, זיי אַרויסגעשלעפט פון די באַהעלטענישן און אַריינגעוואָרפן אין טייך.

פרעהס טאכטער געפינט משהן איו וואסער • דארני

2.

אין מצרים האט געוואוינט א ייד מיטן נאמען עמרם, האט ער געהאט א ווייב האט זי געהייסן יוכבד, האבן זיי געהאט צוויי קינדער : א זון מיטן נאמען אהרן און א טאכטער מיטן נאמען מרים. איז ביי זיי געבוירן געווארן נאך א קינד, א יינגל. האבן די עלטערן מירא געהאט, אז דעם קעניג פרעהס דינער וועלן אים אריינברענגן אין טיך ניל, האבן זיי אים באהאלטן אין א הייל.

דריי חדשים זיינען אוועק, אכער פרעהס דינער האבן אים נאך אלץ געזוכט, און דער מאמעס הארץ האט זיך געשראקן טאמער געפינט מען אים. האט זי גענומען א קעסל, אויסגעשמירט פון אינעווייניק און פון דרויסן מיט פעך, אז קיין וואסער זאל נישט אריינרינען, אריינגעלייגט אין דעם דאס קינד און עס אריינגעלאזט אין טיך, נאענט צום ברעג. איר טאכטער מרים האט זיך אוועקגעשטעלט פון ווייסן, צו זען וואס עס וועט פאסירן.

און די פרינצעסין, פרעהס טאכטער, מיט אירע דינסטן זיינען געקומען צום טיך זיך באדן. ווי די פרינצעסין איז אריין אין טיך, דערהערט זי דאס געוויין פון א קינד. זי הייבט אן זוכן, און מיטאמאל דערזעט זי דאס קעסל מיטן קינד. דאס קינד האט זייער שטארק געוויינט, האט די פרינצעסין אויף דעם רחמנות געהאט :

— דאס מוז אוודאי זיין א יידיש קינד, — האט זי געזאגט צו די דינסטן.

אז מרים האָט דאָס דערהערט, איז זי צוגעקומען און געזאָגט :
— דאָס קינד איז געוויס הונגעריק. אויב די פרינצעסין וועט
מיר דערלויבן, וועל איך ברענגען אַ פרוי וואָס וועט אַכטונג געבן
אויפן קינד.

— גיי און ברענג, — האָט די פרינצעסין געזאָגט.
און מרים איז אַוועק און געבראַכט איר מוטער, יוכבד. די מוטער
האַט, פאַרשטייט זיך, ניט אויסגעזאָגט ווער זי איז.
די פרינצעסין האָט איר איבערגעגעבן דאָס קינד, זי זאָל אויף
אים אויפפאַסן ביז ער וועט אונטערוואַקסן, און זי האָט אים אַ נאַמען
געגעבן משה.
ווען דאָס יינגל איז אויסגעוואַקסן, האָט אים יוכבד געבראַכט צו
דער פרינצעסין. ער איז פאַרבליבן אין קעניגלעכן פאַלאַץ און איז
געוואָרן אַ פרינץ.

3

ווען משה איז גרעסער געוואָרן, האָט ער זיך דערוואוסט פון
וואַנען ער שטאַמט, און ער איז געגאַנגען זען, ווי עס לעבן זיינע
ברידער, די יידן. הערט ער ווי מען מאַמערט זיי און מען פייניקט זיי.
זיי אַרבעטן שווער טאַג און נאַכט און דערצו שלאָגט מען זיי נאָך.
האַט אים וויי געטאַן דאָס האַרץ פאַר זיינע שוועסטער און ברי-
דער. ער האָט געפרוּאוּוט זיי העלפן, פאַרלייכטערן זייער שווערן פּיין.
אז ער האָט געזען אַן אַלמן מאַן אַדער אַ פרוי שלעפּן שווערע ציגל,
האַט ער זיי אונטערגעהאַלפן.

איינמאַל האָט ער געזען ווי אַ מיצרי שלאָגט אַ יידן מיט אַ ביימש,
איז ער צו צו אים און אים אַוועקגעריסן פון יידן, און ווען דער מיצרי
האַט זיך געכאַפּט אים שלאָגן, האָט ער אים דערהרגעט.
מיט עמלעכע טעג שפעטער איז ער געגאַנגען אין גאַס, זעט ער
ווי צוויי יידן קריגן זיך און איינער דערלאנגט דעם צווייטן אַ פאַמש.
רופט ער זיך אַן צום שלאָגער :

— שעם זיך ! פאַרוואָס קריגסטו זיך און שלאָגסט זיך ? איז ניט
גענוג וואָס פרעהס אויפזעעער שלאָגן אייך ? בעסער לעבט ווי פריינט.
אַלע יידן דאַרפן זיין פאַראייניקט, לעבן ווי פריינט, וועט איר זיך
קאַנען באַפרייען פון קנעכטשאַפּט.

אַבער דער שלאָגער איז געווען אַ שלעכטער. זאָגט ער :
— ווער ביסטו ? ווער פרעגט ביי דיר עצות ? אפשר וועסטו
מיך טויטן, ווי דו האַסט געטויט דעם מיצרי ?

האָט משה זיך דערשראָקן. ער האָט געטראַכט : ווייזט אויס, אז מען האָט זיך שוין דערוואוסט.
און פרעה האָט זיך מאַקע דערוואוסט און ער האָט געשיקט זיינע דינער אים אויפזוכן, אָבער משה איז אַנטלאָפן אין דעם לאַנד מדין און דאַרטן געוואָרן אַ פּאַסטער.

4.

איין מאָל, ווען משה האָט געפּאַשעט זיינע שאַף, איז אַ שעפעלע אַנטלאָפן פון דער משערעדע, איז ער געלאָפן עס כאַפּן. אָבער דאָס שעפעלע האָט געהאַלטן אין איין לויפן מיט אלע כוחות. ווען משה האָט עס אַנגעיאָגט, האָט ער געטראָפן דאָס שעפעלע ביים טויר, הינטערן באַרג, טרינקען וואַסער.

— אַרעס שעפעלע ! — האָט משה געזאָגט. — איך האָב ניט געוואוסט, אז דו ביסט אזוי דאַרשטיק ; אומזיסט דיך געיאָגט. ביסט אזוי פאַרמאַטערט, קאַנסט שוין אַוודאי ניט גיין אויף זיינע פּיס. — און ער האָט עס גענומען אויף די הענט און צוריקגעבראַכט צו דער משערעדע.

און משה האָט געפּאַשעט די שאַף און זיי אָפּגעהיט, ווי מען היט אַפּ קינדער. ער האָט אָבער ניט געקענט פאַרגעסן אָן זיינע ברידער, די יידן. ער האָט געהאַלטן אין איין טראַכטן ווי זיי ווערן געפּייניקט פון פרעהן.

5.

איין טאָג איז ער געזעסן אזוי און געטראַכט און מיטאַמאַל אַ זאָג געמאַן צו זיך :

— ניט גוט אזוי. איך זייג דאָ און דאַרטן פּייניקט מען די יידן. וואָס וועט זיין דער סוף ? ווער וועט זיי באַפּרייען ? מען דאַרף זיך צוריקקערן קיין מצרים און העלפן באַפּרייען מיין פּאַלק.
אויף מאַרגן איז ער אויפגעשטאַנען פאַרטאָג, איידער די זון נעמט שטאַרק ברענען, און ער איז אַוועק קיין מצרים.
משה האָט גענומען זיין ברודער אהרן און זיי זיינען אַוועק צום קעניג פרעה און אזוי געזאָגט :

— די יידן ווילן מער ניט זיין קיין שקלאָפּן. לאַז זיי אַרויס פּריי. האָט פרעה ניט געוואַלט. אָבער משה האָט ניט אָפּגעלאָזט דעם קעניג, ער האָט געהאַלטן אין איין פּאַדערן פון פרעה, אז ער זאָל באַפּרייען די יידן.

פרעה האָט זיך געמוזט אונטערגעבן און באַפּרייען די יידן.

און די יידן זיינען ארויס פון מצרים זוכן א לאנד, וואו זיי זאלן קאנען זיין פריי.

דעם טאג ווען די יידן זיינען באפרייט געווארן האט משה גע- מאכט א יום-טוב און דעם יום-טוב האט ער א נאמען געגעבן פסח.

א זייגערל

• וואָלף יונין

ס'דארף נאָר עפעס אַרײַנפאַלן אין נאַטעס הענט,
וועט ער שוין מאַכן פון דער זאך אַ תּכּלִית;
אַנומלֶט האָט ער זיך מיט יאַסלס זײַגערל באַקענט
און באַלד גענומען אויסגעפֿינען ווי מען מאַכט עס.
צוערשט האָט ער געוואָלט דערגיין דעם סוד, פאַרוואָס
עס טאַנצן אויפֿן ציפּערבלעטל ביידע מיקי-מײזלעך;
האַט ער די ערשטע זאך אַ בראַך געטאַן דאָס גלאַז
און דערנאָך „צורעכט געמאַכט“ די ווייזערס.
דאָן צום דעקל זיך אַ נעם געטאַן געשמאַק
מיט די הױלע נעגל פֿון די פֿינגער,
זײַנען זײ געווען נעבעך צו קורץ און שוואַך,
ווייל שטענדיק בײַסט עס זײַנע נעגל פֿון די פֿינגער;
האַט ער זיך אַליין דערטראַכט צו אַ פּאַטענט:
מער ווי אײַן פֿאַר הענט, פאַרמאַגט ער ניט זײַן אײַגנס—
וואָס דאַרף ער זײ פאַרמאַטערן, די אײַנציקע פֿאַר הענט,
אַ שרױפֿנציער בעסער— ער וועט זיך שוין ניט בײַגן!
קורץ געטראַכט און גוט געמאַכט—
דאָס דעקל איז שוין אויך אויס דעקל:
ברוך אַ שטיקל.
אן-וואָ! וואָס ס'טוט זיך דאַרט בײַם זײַגערל אין בויד,
אַן אמת פּאַבריקל:
ספרוּשױנקעלעך און שרױפֿלעך,
צאָן-דערלעך און שטײַנדלעך,
און אַלצדינג אַזוי קליין אויסערגעוויינלעך!
נאַטע פאַרשטייט שוין איצטער אויך
וואָס זײַגערלעך פאַרמעגן,
נאָר אײַן זאך קאַן ער ניט פאַרשטיין
און פרעגן, שעמט ער זיך צו פרעגן:
פאַרוואָס איז יאַסלס זײַגערל געבליבן שטיין?

ער מיינט ניט די הגדה, ער מיינט די קניידלעך.

וואָס מען עסט ?

פסח עסט מען	לצמקעס	הנוכה עסט מען	קניידלעך
שבועות עסט מען	המן-טאשן	פורים עסט מען	בלינצעס

פאָס צו דאָס מאכל צום יום-טוב.

צווילינג-ווערטלעך

ער האלט פון אים	שטאַל	און שלעכטס
זי איז שוין געוואוינט צו	גוטס	און וואסער
איך האב שיר צעבראָכן מיין	האלדז	און לעבער
ער איז אַ פריילעכער	לונג	און נאָקן
זיי זיינען צווישן זיך ווי	פיער	און אייזן

אַרבעט : געפינ אַוים די צווילינג-ווערטלעך. פאַר זיי צונויף, און שרייב איבער אין העפט.

פאַרגאַנגענע צייט

איינצאל :	מערצאל :
איך בין געגאַנגען ...	מיר זיינען געגאַנגען ...
דו ביסט געגאַנגען ...	איר זייט געגאַנגען ...
ער איז געגאַנגען ...	זיי זיינען געגאַנגען ...

אַרבעט : שרייב די פינף ווערבן אַזוי ווי אויבן. שלאָפן, לויפן פאַלן, פאַרן, קומען.

איינצאל - מערצאל

דער באַרג - - -	די האַנט - - -	דאָס אַרם - - -
דער גאַסט - - -	די וואַנט - - -	דאָס וואַרט - - -
דער פאַטש - - -	די באַנק - - -	

אַרבעט : שרייב איבער אין העפט, און גיב צו די מערצאל.

פּרילינג ווינטן

• נחום ווייסמאן

שוואַרצע קראָען, ווינטער קראָען,
טראַגט זיך אָפּ וואָס שנעלער:
זעט איר ניט, די זון הייבט אָן
שיינען מילדער, העלער...
הערט איר ניט, ווי סרווישט דער טייד
אַזוי מונטער, לויטער:
זעט איר ניט, ווי דער בושל
זיך אַ נעסט בויט ער?
פילט איר ניט, אין לופט שוין שמעקן
פרישע, גרינע גראָזן?
ווייסט איר ניט, אז אויף אלע פעלדער
יאָגן זיך די האָזן?
שוואַרצע קראָען, ווינטער קראָען,
שנעל אין וועג געלאָזן:
פּרילינג ווינטן האָבן שוין
זיך גענומען בלאָזן...

פאַרשטיי די ווערטער:

stork — בושל

העלער — ליכטיקער

hare — האָזן

לויטער — זייער ריין

געדענקסטו דאָס ווערטל?

אַלץ וואָס שמחה דער קלענער די עולם גרעסער

דער זעצער האָט צעמישט די ווערטער, שמעל זיי אויס אין אַרדענונג.

א ש ט ו ר ע ם

ערד-צימערניש	דער הימל איז באדעקט מיט - - - , ס'וועט אוודאי גיין א רעגן. דער טייך איז ארויס פון די ברעגן, ס'וועט מסתמא זיין א - - - , דער - - - האט אָנגעמאַכט אַ חורבן, אַוועקגעטראָגן הייזער, און דערהרגעט א סך מענטשן.
וואַלקנס	די - - - אין קאליפארניע האט גאר ניט אָנגעטאָן קיין שאַדן. מ'האַט נאָר געפילט אַ לייכטן טרייסל.
דונער	נאָכן רעגן האָט זיך אויפן הימל באַווויזן אַ - - - .
פאַרפלייצונג	אַ - - - האָט צעבראַכן אַ סך ביימער אין בראַנסק-פאַרק. ביינאַכט איז שייַן צו זען ווי עס - - -

אַ ר ב ע ט : שרייב איבער אין דיין העפט, און פיל אויס מיט די ווערטער אין לינקן קאלום.

דער טאמע — דעם טאמן

איך האב געוויזן דעם טאמן מיין בוך.	דער טאמע
דער לערער פרעגט דעם שילער א פראגע.	דער שילער
משה האט געשלאגן דעם שטיין.	דער שטיין
איך האב היינט דערהאלטן א בריוו פון דער מאמע.	די מאמע
מיר זיינען געגאנגען דורך דעם פעלד.	דאס פעלד

אַ ר ב ע ט : שרייב איבער די זאצן אין דיין העפט.

געדענקסטו דאס ווערטל ?

פאַרגייט אַ באַשטייט אַ פאַמיש וואָרט

דער זעצער האט צעמישט די ווערטער, שמעל זיי אויס אין אַרדענונג.

דער שווארצער האָן

• מ. סטרוגאטש

איך וויל אייך, קינדער, דערציילן אַ מעשה, וואָס האָט פאַסירט מיט אַ סך יאָרן צוריק.

אין יענע צייטן פלעגט מען אָפּט באַשולדיקן די יידן, אז זיי נוצן בלוט פון קריסטלעכע קינדער פאַר זייערע מצות אויף פּסח, און די אומוויסנדע מענטשן, וואָס האָבן געגלויבט אין דעם, פלעגן ניט איין מאָל באַפאַלן די יידישע באַפעלקערונג, איבערהויפּט פאַר פּסח, און איבערהויפּט אין די קליינע שמעטלעך, און דורכפירן אויף זיי בלוטיקע פאַגראַמען.

האַט זיך איינמאַל געמאַכט אין אַ שמעטל, אז אַ קריסט איז געווען אין כּעס אויף זיינעם אַ שכן, אויך אַ קריסט. האָט ער גע- כאַפּט דעם שכנס יינגל, אים דערמאַרדעט און, כדי עס זאל ניט פאַלן אויף אים קיין חשד, אַריינגעוואַרפן דעם קערפּער צו אַ צווייטן שכן — אַ יידן — אין קעלער.

אזוי ווי עס איז געווען פאַר פּסח, איז גלייך פאַרשפּרייט געוואָרן אַ קלאַנג, אז יידן האָבן דערמאַרדעט דאָס קינד, כדי צו נוצן זיין בלוט אין זייערע מצות.

די פּאָליציי האָט גענומען זוכן, געגאַנגען פון הויז צו הויז, גע- נישטערט די בוידעמער, די קעלערס און ענדלעך געפונען דאָס קינד אַ דערמאַרדעטן — ביי דעם יידן אין קעלער. פאַר די קריסטן, ווי אויך פאַר דער פּאָליציי, איז קלאַר געווען, אז דער ייד האָט דערמאַרדעט דאָס קינד.

אומזיסט האָט זיך דער ייד געכעמט, געוויינט און געטענהט, אז ער איז אומשולדיק, אז ער ווייס ניט פון וואָס צו זאָגן און אז דאָס קינד איז בייזוויליק אַריינגעוואַרפן געוואָרן צו אים אין קעלער. עס האָט אויך ניט געהאַלפן דאָס איינשמעלן זיך פאַר אים פון דעם רב און אַנדערע אָנגעזעענע יידן פון שמעטל — די אויפּרעגונג פון דער קריסטלעכער באַפעלקערונג איז געוואַקסן פון שעה צו שעה און האָט געדראַט ניט בלויז אומצוברענגען דעם אומשולדיקן יידן, נאָר אויך די גאַנצע יידישע באַפעלקערונג פון שמעטל.

ענדלעך איז דעם רב איינגעפאַלן אַ געדאַנק : כּעטן דעם פּאָליציי-

הויפט ער זאל אפוארטן מיטן משפט דריי טעג צייט און געבן די יידן א געלעגנהייט צו זוכן דעם מערדער.

דער פאליציי-הויפט האט צוגעשטימט, אבער מיט דעם באדינג, אז אויב אין דריי טעג ארום וועלן די יידן ניט קאנען צושטעלן דעם מערדער, וועט ער לאזן ארעסטירן ניט כלוויז דעם יידן, ביי וועמען מען האט דאס דערמארדעטע קינד געפונען, נאר אויך אים, דעם רב, און אנדערע אנגעזעענע יידן פון שטעטל. און וואס דער סוף זייערער וועט זיין — איז קלאר ...

די יידן האבן זיך צוזאמענגעקליבן אין שול און דער רב האט אויסגערופן, אז ווער עס וועט געפינען דעם מערדער וועט קריגן הונדערט זילבער-שטיק.

די יידן זיינען געבליבן אין שול און האבן די גאנצע צייט געפאסט און געוויינט און געהאפט, אז עמעצער זאל זיך אפזוכן, וואס זאל אויפדעקן דעם אמתן מערדער.

אבער עס איז אריבער א טאג און צוויי, און קיינער רופט זיך ניט אפ.

און אט איז אנגעקומען דער דריטער טאג. עס רוקט זיך א שעה נאך א שעה, עס איז שוין מיטאג-צייט, נאכמיטאג — און קיינער באווייזט זיך ניט.

אט הייבט זיך שוין אן די זון ארונטערצולאזן, עס ווערט פאר-נאכטלעך, און די יידן שטייען אין שול פארצווייפלעט און וויינען און שרייען און ווייסן ניט פון וואנען עס וועט קומען זייער הילף, ווייל נאך א שעה און נאך א שעה און די דריי טעג ענדיקן זיך ...

פלוצלונג, ווי די יידן שטייען אזוי פארצווייפלט, גיט זיך אן עפן די מיר און א יונגער בחור לויפט האסטיק אריין:

— איך ווייס נאך דערווייל ניט ווער דער מערדער איז, אבער איך נעם זיך אונטער אים צו געפינען. פירט מיך צום פאליציי-הויפט. פירט מען דעם בחור צום פאליציי-עלסטמן און דאס גאנצע שטעטל יידן פאלגן אים נאך.

— שטעלט זיך דער בחור פארן עלטסטן.

— נו, וואס? — פרעגט אים יענער — דו ווייסט ווער דער מערדער איז?

— ניין — ענטפערט דער בחור — דערווייל ניט. אבער איך נעם זיך אונטער ביז מארגן אים אויסצוגעפינען. נאר איין באדינג דערביי: דו זאלסט זען, אז אלץ וואס איך וויל, זאל מען טאן.

— גוט — זאגט דער עלטסטער — איך וועל עס טאן.
 — אויב אזוי — זאגט דער בחור — פארלאנג איך, אז מאַרגן
 גאנץ פרי זאל די גאנצע באפעלקערונג פון שמעטל, קריסטן און יידן,
 זיך צוזאמענקלייבן אויפן מאַרק-פלאץ, קיין איינער פון זיי זאל אין
 הויז ניט בלייבן, און דאַרמין וועלן מיר שוין זען וואָס צו טאָן.
 כאַלד האָט דער עלטסטער אַרויסגעגעבן אַ באַפעל און געפאַ-
 דערט, אז די גאנצע באַפעלקערונג, קריסטן און יידן, זאלן מאַרגן
 גאנץ פרי זיך צוזאמענקלייבן אויפן מאַרק-פלאץ.
 די דאָזיקע ניים האָט אויפגערוּדערט דאָס שמעטל. אַ גאנצע
 נאַכט איז קיינער ניט געשלאָפן און אַלץ געטראַכט וועגן דעם, וואָס
 מאַרגן וועט זיין.
 און קוים האָט אָנגעהויבן צו טאָגן איז שוין דאָס גאנצע שמעטל
 געווען אויף די פיס און גענומען זיך צוזאמענקלייבן אויפן מאַרק-פלאץ.
 אין גיכן איז אויך געקומען אַהין דער פּאַליציי-הויפּט און נאָך אים
 דער בחור, מיט אַ צונויפגעלייגט ביידל און אַ שוואַרצן האָן.
 ער האָט גלייך אויפגעשמעלט דאָס ביידל און געהייסן אַלעמען
 זיך אויסשמעלן אין אַ ריי, איינער נאָכן צווייטן, קריסטן און יידן.
 — און איצט — האָט ער זיך אָנגערופן צום עולם — וועלן מיר
 כאַלד אויפזוכן דעם מערדער. אַבער ניט איך וועל דאָס טאָן, נאָר —
 אַט דער שוואַרצען האָן.
 און וויזנדיק פאַרן עולם דעם האָן, האָט ער ווייטער געזאָגט:
 — אַט דער האָן איז ניט קיין געוויינלעכער האָן, נאָר אַ וואונדער-
 האָן. ער קאָן אַלצדינג זען און אַלצדינג טרעפן. קיין זאך קאָן מען
 פון אים ניט באַהאַלטן, און ער וועט אויך טרעפן ווער דער מערדער איז.
 יעדער איינער וועט אַריינגיין אין ביידל און אַרויפלייגן זיין רעכטע
 האַנט אויפן האָן. דער האָן וועט בלייבן שמיל און רואיק. נאָר ווי דער
 מערדער וועט אַרויפלייגן זיין האַנט אויף אים, אזוי גלייך וועט דער
 האָן אָנהויבן צו קרייען און דערמיט אַרויסגעבן דעם שולדיקן.
 ער האָט אַריינגעטראָגן דעם האָן אין ביידל און דער עולם איז
 איינער נאָכן צווייטן אַריין אין דעם פאַרמאכטן ביידל, געבליבן דאַרט
 אַ ווילע און כאַלד אַרויס צוריק. די וואָס זיינען אַרויסגעקומען זיינען
 געשטאַנען מיט פאַרכאַפטע אַטעמס און מיט קלאַפּנדיקע הערצער און
 געוואַרט, אז אַט כאַלד וועט דער האָן אָנהויבן צו קרייען.
 די ריי איז געוואָרן אַלץ קלענער און קלענער. די אַרויסגעקומענע
 קוקן זיך נייגעריק צו צו די פּנימער פון די איבערגעבליבענע, און די
 יידן שטייען נאָך דערצו און די הערצער קלאַפּן זיי פון שרעק.

און אַם זיינען שוין גאָר די לעצטע געבליבן : די לעצטע פינק, פיר, דריי, צוויי...

און אַם איז שוין דער סאַמע לעצטער. אַלע קוקן זיך צו אים צו מיט נייגיר און פאַרדאַכט. נאָר אויך ער גייט דורך — און דער האַץ קרייט אַליץ ניט.

ווענדן שוין אַלע זייערע בליקן צום בחור : די יידן — מיט שרעק און פאַרצווייפלונג, און די קריסטן — מיט כעס און גלייכצייטיק מיט באַהאַלטענער פרייד.

נאָר דער יונגער בחור איז געבליבן רואיק ווי פריער און ווענדן-דיק זיך צום עולם האַט ער אויסגערופן :

— און איצט שמעלט זיך אויס ווידער אין אַ ריי מיטן פנים צו מיר און צו דעם פאַליציי-הויפט — און דער מערדער וועט גלייך אויפגעדעקט ווערן.

מיט אומצוטרוי און אַן חשק האַבן אַלע פויל אויסגעפאַלגט דעם באַפעל און זיך ווידער אויסגעשמעלט אין אַ ריי מיטן פנים צום בחור. — און איצט — האַט דער בחור באַפוילן — הייבט אַלע אויף די רעכטע הענט און האַלט זיי ביז איך וועל הייסן אַראַפלאַזן.

אַלע האַבן אויסגעפאַלגט און אויפגעהויבן די רעכטע הענט:

נאָר וואָס האַט פאַסירט ? וואָס האַבן אַלע דערזען ?

ביי אַלעמען זיינען די הענט געווען שוואַרץ, נאָר ביי איינעם, אַ קריסט, איז די האַנט געווען ווייס, ווי נאַטירלעך.

אַלע האַבן זיך איבערגעקוקט און דערשראַקן אַנגעקוקט דעם קריסט.

— אַט דאָס איז דער מערדער — האַט דער בחור אַנגעוויזן דעם פאַליציי-עלמסטן אויפן קריסט מיט דער ווייסער האַנט — ער האַט

דערמאָרדעט דאָס קינד ...

דער קריסט איז בלאָס געוואָרן, האָט זיך גענומען וואַקלען, איז צו צום עלטסטן, געפאלן אים צו די פיס און גענומען אים בעטן, ער זאל אויף אים רחמנות האָבן און שענקען אים דאָס לעבן: ער האָט דאָס מאַקע דערמאָרדעט דאָס קינד פון זיין שכן ...
 ביי די יידן איז געוואָרן אַ פרייד. זיי זיינען זיך געפאלן אויף די העלדזער, זיך געקושט און געוויינט פון גליק. זיי זיינען געראַטעוועט געוואָרן.

איר ווילט אוודאי וויסן, קינדער, וואָס עס האָט פאַסירט? גאָר-נישט האָט פאַסירט. די זאָך איז געווען זייער איינפאַך. דער האָן איז קיין וואונדער-האַן ניט געווען, ווייל אַזעלכע זיינען ניטאָ. עס איז אַפילו קיין לעבעדיקער האָן ניט געווען, נאָר אַ פשוט אַנגע-שטאַפּטער האָן אויסגעשמירט אין סאַזשע. און ווען די מענטשן האָבן אַרויפגעלייגט אויף אים זייערע רעכטע הענט, זיינען די הענט געוואָרן שוואַרץ. דער מערדער אַבער האָט מורא געהאַט אַרויפצולייגן זיין האַנט אויף אים, ווייל ער האָט געגלויבט, אַז דער האָן וועט אַנהייבן צו קרייען. און אַזוי ווי קיינער איז מיט אים אין ביידל ניט געווען האָט ער געטראַכט, אַז סיי ווי וועט קיינער ניט וויסן פון דעם, און ער האָט זיין האַנט אויפן האָן ניט אַרויפגעלייגט. און אַזוי איז זיין האַנט געבליבן ווייס.

עס איז כלוין געווען אַ קלוגער איינפאַל פונעם כהור, און דאָס האָט גליקליכערווייז געראַטעוועט אַ גאַנץ שמעטל יידן.

געדענקסטו דאָס ווערטל?

TRUTH WILL APPEAR LIKE OIL UPON WATER

זען עס איבער אויף יידיש.

פאַרענדיק די ווערטלעך:

1	ער יוצט אויף	-	נאָז	1	רויט ווי אַ	-	וואַסער
2	ער האָט גאַלדענע	-	קאַפּ	2	טויב ווי די	-	פומער
3	ער האָט אַן אייזערנעם	-	שפילקעס	3	ווייך ווי	-	בוריק
4	ער דרייט מיט דער	-	האַרץ	4	שמיל ווי אַ	-	וואַנט
5	ער האָט אַ גאַלדן	-	הענט	5	לייענט ווי אַ	-	טויב

אַרבעט: שרייב איבער די ווערטלעך אין דיין העפּט.

קױמענדיקע צייט

מערצאל:	איינצאל:
מיר וועלן גיין	איך וועל גיין
איר וועט גיין.	דו וועסט גיין
זיי וועלן גיין	ער וועט גיין

אַרבעט: שרייב די פינף ווערבן אין אַלע פּערזאָנען איינצאל - מערצאל, און אין אַלע דריי צייטן: שלאָפן, לויפן, פּאַלן, פּאַרן, קומען.

סינאָנימען:		אַנטיאָנימען:	
שונא	טראַכטן	דין	קרום
כוח	אמת	פּאַרלורן	נאַענט
חודש	ריין	היץ	אויבן
סוף	עסן	גלייך	עפן
ווילן	טונקל	פליסיק	געפונען
ציקטיק	מאַנאַט	פאַרגעסן	הויך
פינצטער	פיינט	נידעריק	געדענקען
קיען	קראַפט	ווייט	גראַב
ריכטיק	פאַרלאַנג	אונטן	פּויל
קלערן	שלום	פאַרמאַך	קעלט
אַרבעט: פאַר צונויף די סינאָנימען, און שרייב אַריין אין העפּט.		אַרבעט: פאַר צונויף די אַנטיאָנימען, און שרייב אַריין אין העפּט.	

געדענקסטו?

שטעלט צו "דער", אָדער "דאָס".

- ד - גרויסע הויז. ד - קילער אַונט. ד - קלונער קאַפּ.
 ד - ווייכע בעט. ד - גרויער וואַלקן. ד - שאַרפע אויג.
 אַרבעט: שרייב איבער אין דיין העפּט.

דער יום-טוב פון די ביימער אין דגניה

• לויט י. מנוח

יעדעס יאר, ווען ס'קומט חמשה-עשר-בשבת, נעמען די לערער פון די קאלאניעס אין גליל זייערע שילער קיין דגניה און פארפלאנצן דארט ביימער. נאך פון גאנץ פרי און הייבן די קינדער אן קומען: טייל קומען צופוס, אנדערע — רייטנדיק אויף פערד, און נאך אנדערע — אין וועג-גענער.

אכט הונדערט קינדער זיינען זיך צוזאמענגעקומען. אויף א גרויס פעלד, נאענט צום ברעג פון ירדן, זיינען צוגעגרייט געווארן פיר הונדערט קליינע ביימלעך צום פארפלאנצן. לעבן יעדן ביימל שטייען צוויי קינדער. צוויי קינדער און א ביימל. צוויי קינדער און א ביימל. אכט הונדערט קינדער שטייען לעבן פיר הונדערט ביימלעך און ווארטן. ווען עס ווערט געגעבן דער סיגנאל, הייבן די קינדערשע ארקעסטערס אן צו שפילן. אכט הונדערט קינדער, ווי איינער, בייגן זיך איין, נעמען די ביימלעך און שמעלן זיי אריין אין די גריבלעך. אלע זיינען פארטאן אין זייער ארבעט. די ווינטערדיקע זון פון ארץ-ישראל באשטראלט דאס וואונדערבארע בילד: א פעלד פארזייט מיט ביימער און קינדער. ביימער און קינדער — ביידע וועלן אויפבליען און אויסוואקסן. אן אייביקע פריינטשאפט איז דא צווישן די קינדער און די ביימער און דער שיינער ערד פון לאנד.

ווען דאס קינד וועט אויסוואקסן און ווערן א מאן, וועט ער קומען באזוכן דאס ארט און זיך פרייען מיטן בוים, וואס ער האט פארפלאנצט מיט זיינע אייגענע הענט.

איך הער ווי איין קינד זאגט צום צווייטן:

— איבערציאָר, ווען איך וועל קומען אָהער, וועל איך באַלד צוגיין זען ווי אזוי מיין ביימל איז אויסגעוואַקסן.

ווידער איז דער מיי געקומען

• מאַרים ראָזענפעלד

ווידער איז דער מיי געקומען
מיט זיין צויבער, מיט זיין פראכט.
אלע גראָזן, אלע בלומען
האַבן ווידער אויפגעוואַכט.

ווידער בליט עס אויף די פעלדער,
ווידער גלאַנצט עס איבעראַל,
ווידער גרינט עס אין די וועלדער,
ווידער זינגט די נאַכטיגאַל.

ווידער נעמט דער פּרילינג מאַלן
מיט זיין פענדזל; וואו ער שמירט,
ווערן בערג און ווערן טאַלן,
ווערט די ערד מיט גרינס באַצירט.

אַנטאַנימען:		סינאַנימען:	
פאַר דעם	קלוג	הייזער	ברעקלעך
פריער	דערפאַלג	דירות	געביידעס
נאַריש	טאַל	שמימע	וואוינונגען
דורכפאַל	שפעטער	פיצלעך	נאַס
באַרג	נאָך דעם	פייכט	קול

אַרבעט: פאַר צונויף די
אַנטאַנימען און שרייב
אַריין אין העפט.

אַרבעט: פאַר צונויף די
סינאַנימען און שרייב
אַריין אין העפט.

דער זיידע האט דערציילט

• א. מייזל

אין קינדער-שול איז שוין אלץ געווען גרייט פארן ערשטן מאי : די ווענט באפוצט, די וואנט-צייטונג — פארטיק, אלץ פאר דעם מארגן-דיקן מארש. איצט איז פיליפ מיט זיינע חברים געגאנגען צוריק אהיים. אין שטוב האט פיליפ טאמען-מאמען נאך ניט געטראפן. געווען איז דארט בלויז דער זיידע.

— נו, מין קינד, ביסט שוין גרייט ?

— גרייט, זיידע ...

— וועסט מיר מארגן אריינגעמען צווישן די קינדער ?

— זיכער, זיידע.

— וועל איך טאקע גיין ; און דערפאר וועל איך דיר דערציילן, ווי אזוי דער יום-טוב איז אנטשמאנען, ווי אזוי מיר האבן אים צום ערשטן מאל געפייערט.

פיליפ האט אנגעשמעלט די אויערן. אזעלכע מעשות האט ער ליב געהאט צו הערן.

— געווען איז עס אין יאר 1885. איך בין נאך דעמאלט געווען דא אין לאנד א גרינער. פון רוסלאנד בין איך אנטלאפן, פון דעם בלוטיקן צאר, און דא האב איך געארבעט אין א פאבריק פון ציגארן. מיט מיר צוזאמען האבן געארבעט אמעריקאנער, דייטשן, ענגלענדער, אירלענדער. איינער האט דעם צווייטנס לשון ניט פארשטאנן. עס האבן אונדז פאראייניקט צוזאמען די פאבריק-ווענט, די קאסטנס ביטערע ציגאר-בלעטער, וועלכע מיר האבן געפליקט איינגעבויגן איבער דער ארבעט יעדן טאג צוועלף שעה נאכאנאנד.

אומעטום, אין אלע פאבריקן, האבן ארבעטער לאנגע שעהן גע-שקלאפט. די באלעכאטים זיינען רייך געווארן, געוואקסן אויף אונדזער בלוט און שווייס. אבער ביסלעכווייז האט זיך עס גענומען רודערן. אימעצער האט די גרויסע נייעס צו אונדז אין פאבריק געבראכט : א גרויסער קאמף הייבט זיך אן איבערן גאנצן לאנד, פון אלע ארבע-טער. מיר וועלן פאדערן אכט שעה ארבעט.

— דער טאָג פון ערשטן מיי, 1886, איז באַשטימט געוואָרן אַנ-
צוהייבן דעם גרויסן סמרייק און די דעמאָנסטראַציע. נו, איז געקומען
דער טאָג פונעם ערשטן מיי. צען אַזויגער אין דער פרי זיינען מיר
שוין געווען אויף יוניאָן-סקווער. פון דאָרט האָבן מיר אַוועקגעמאַר-
שירט איבער די גאַסן פון שטאָט. מיר האָבן געהויבן אין דער הייך
אונדזערע פּאַנען און פּלאַקאַטן, און אויסגערופן שטאַלץ אונדזערע
פּאַדערונגען: אַכט שעה אַרבעט, אַכט שעה פאַרברענגען און אַכט
שעה רו.

— אין אַ סך שטעט זיינען דעמאָלט דעם ערשטן מאַי פאַרגעקומען
סמרייקס, פאַראַדן און דעמאָנסטראַציעס. העלדישער פון אַלעמען זיינען
געווען די שיקאַגער אַרבעטער. דאָרטן האָבן געסמרייקט 50,000 אַרבע-
טער. די מאַי-דעמאָנסטראַציע איז געווען אַ ריזיקע און אַ שטורעמדיקע.
דער זיידע האָט ווייטער דערציילט:

— די שיקאַגער פּאַליציי, אויפגעקאַכט פון דער ערשטער מאַי-
דעמאָנסטראַציע, האָט מיט צוויי טעג שפּעטער געשאַסן אויף פיקעטס.
די אַרבעטער האָבן פאַררופן אַ פּראָטעסט-פאַרזאַמלונג אויף היימאַר-
קעט-סקווער. דאָרטן האָט אַ פּראָוואַקאַטאָר געוואָרפן אַ באַמבע אויף
דער פּאַליציי. אויף מאַרגן האָט מען אַרעסטירט די בעסטע און
העלדישסטע אַרבעטער-פירער און זיבן פון זיי האָט מען פאַרמשפּט
צום טויט.

לינג, דער יינגסטער פון אַלע פאַרמשפּטע, איז באַגאַנגען זעלבסט-
מאָרד אין תּפּיסה. אַ צווייטער, שפּיוז, איז געשטאַנען אונטער דער
תּליה און אויסגעשריען: „דאָס קול, וועלכעס איר דערשטיקט, וועט
אין קבר זיין מעכטיקער, ווי איצט.“ אַ דריטער, פאַרסאַנס, האָט אַנ-
געהויבן רעדן צו זיינע הענקער: „זאַל דאָס קול פון פּאַלק געהערט
ווערן!“ האָט מען פאַרצויגן די שמריק און איבערגעהאַקט זיינע
ווערטער אין מיטן.

פּיליפּ האָט זיינע פּויסטן נאָך שטאַרקער פאַרדריקט.

— אַט אַזוי, פּיליפּ, האָבן מיר פאַר יענעם ערשטן מאַי מיט בלוט
באַצאַלט. אַבער מיט צוויי יאָר שפּעטער האָבן די אַרבעטער באַשלאָסן
אַנהייבן אַ נייעם קאַמף פאַרן אַכט-שעה-איקן אַרבעטס-טאָג. ווידער
איז דער אַנהייב פון קאַמף באַשטימט געוואָרן אויפן ערשטן מאַי. אין
יאָר 1889 איז דער ערשטער מאַי דערקלערט געוואָרן פאַר אַ יום-טובּ,
אַ דעמאָנסטראַציע-טאָג פון דעם אַרבעטער-קלאַס אויף דער גאַנצער
וועלט.

דער קאנאָריק

• מאַרים ראָזענפעלד

עס טרילערט דער קאנאָריק
 אין פרייען פעלד אליין —
 ווער קאָן זיין שמחה פילן?
 ווער קאָן זיין פרייד פארשטיין?

עס טרילערט דער קאנאָריק
 אין רייכסטן פאלאץ שוין —
 ווער קאָן זיין ווייטיק פילן?
 ווער קאָן זיין שמערץ פארשטיין?

טרילערט — trills
 ווייטיק — שמערץ — pain
 שמחה (שימכע) — פרייד — joy

איינצאל - מערצאל

מאַנטל -	טאַפ -	וועלט -	פלאַץ -
בוך -	וואַלד -	שויב -	בילד -
פלאַן -	וואַנט -	מענטש -	בוים -
הויז -	ליד -	שמעטל -	העמד -
מויז -	שטאַט -	אַרמיי -	געדאַנק -

געדענק :

די שמחה	די פרייד	דאָס פעלד	דער ווייטיק
---------	----------	-----------	-------------

אי צ ט י ק ע צ י י ט

איינצאל :	מערצאל :
איך לערן אין שול	מיר לערנען אין שול
דו לערנסט אין שול	איר לערנט אין שול
ער לערנט אין שול	זיי לערנען אין שול

אַרבעט : שרייב די פינף ווערן ווי אויבן : לייענען, זען, זינגען,
 טרינקען, רעדן.

לאבזיק און דער נעגער-יינגל

• כאווער פאווער

לאבזיק פארמאכט אן אייגל. אזא טבע האט ער. ווען ער פאר-
שטייט עפעס ניט, פארמאכט ער איין אייגל.
וואס-זשע אזוינס פארשטייט ער ניט? ס'איז אריינגעקומען א
יינגל אין הויז אריין, מוליקס א חבר. איז דאך גוט, הא? ניין אבער,
פאר לאבזיקן איז דאס ניט גוט, ווייל דעם יינגלס פנים איז אנדערש
פון אלע יינגלעך אויף דזשעקסאן עוועניו.

דאס יינגל האט געהאט געקרייזלטע האר. דאס איז גוט. א סך
יינגלעך האבן געקרייזלטע האר. די נאז ביי דעם יינגל איז א קורצע
און א פארריסענע. דאס ארט אים אויך ניט. דאס יינגל האט געהאט
קליינע אויערלעך. מאכט אויך ניט אויס. אבער וואס עס האט אים
יא אויסגעמאכט, איז וואס דעם יינגלס פנים איז געווען שווארץ. אזא
זאך האט ער נאך קיינמאל ניט געזען און ס'האט אים שמארק פאר-
דראסן. פארוואס האט אים געדארפט אזוי שמארק פארדריסן, ווייסן
מיר ניט, ווייל א הונט בלייבט א הונט.

שווייגט לאבזיק. און אז לאבזיק שווייגט איז א שלעכטער סימן.
אזא טבע האט ער שוין. אז ער דארף עמיצן א ביס טאן, מאכט ער
זיך פריער א שווייג.

נח האט געהייסן דאס שווארצע יינגל און האט אויך געוואוינט
אויף דזשעקסאן עוועניו, און געלערנט אין דער זעלביקער פאבליק
סקול, וואו מוליק האט געלערנט.

זיצן אזוי ביידע חברים און שמועסן. מוליק דערציילט עפעס
א זאך און נח לאכט:

— הא, הא, הא, הא!

דערנאכדעם דערציילט נח א זאך און מוליק לאכט:

— כא, כא, כא!

און לאבזיק גנבעט זיך אזוי שטילערהייט, טריט ביי טריט, און
מיטאמאל — ציפ! א כאפ געטאן נחן ביים פוס.

צעשרייט זיך נח פון ווייטיק. ווערט מוליק דערשראקן און הייבט
אן צו רופן:

— מאמע, מאמע!

לויפט אריין די מאמע מאל. דערועט וואס עס איז געשען, פאר-
לירט זי זיך ניט, כאפט תיבה א ריינעם האנטוך, נעצט אים איין אין

וואסער און פארבאנדאזשירט נחן דעם פֿום.
 לאבזיק האט שוין גלייך פארשטאנען, אז ער האט אנגעמאכט
 א צרה, איז ער ארונטער אונטערן בעט און האט זיך פארבאהאלטן.
 נחן האט וויי געטאן, האט ער א ביסעלע געוויינט. מוליק האט
 געכאפט א שמעקן, ארויסגעשלעפט לאבזיקן און אים געגעבן צען
 שמעקנס. לאבזיק האט פארשטאנען, אז ס'קומט אים, האט ער גע-
 מאכט ווידער א שווייג און זיך געלאזט אַנשלאָגן.
 נח איז אהיימגעגאנגען און מ'וואלט שוין די זאך געווען פארגעסן.
 אבער היימי דער געלער האט באגעגנט נחן און זיך דערוואוסט וועגן
 דער גאנצער זאך. קומט ער צולויפן צו מוליקן און גיט א מאך:
 — מוליק, דיין לאבזיק איז א ווייסער שאוויניסט.
 — א ווייסער וואס? — וואונדערט זיך מוליק און קאן גארנישט
 פארשטיין דאס ווארט.

— א ווייסער שאוויניסט — רופט זיך נאכאמאל אן היימי.
 — וואס הייסט א שאוויניסט? — פאלט מוליק אראפ ביי זיך,
 וואס ער פארשטייט ניט דאס ווארט.

— א ווייסער שאוויניסט — גיט דער געלער היימי צו דערקלערן
 — איז אזא איינער, וואס מיינט, אז נאָר די ווייסע זיינען די בעסטע
 מענטשן און די שווארצע טויגן שוין גארניט.
 — אזוי גאר? — ווערט שוין מוליק שמארק ביז — היי, דו,
 לאבזיק, איך וועל דיר שוין ווייזן.

היימי לויפט דערווייל צו צום אפענעם פענצטער און שרייט אראפ
 צו דער גאס:
 — היי, לייבל, ווילי, ארקע, דיווי, אסתר, סילוויע, פערל בערל,
 זיסל, יאָסל, נח!

ווערט תיכף אנגעפילט בערל דעם אפריימערס הויז.
 זיצן אזוי אלע קינדער און לאבזיק איז נאָך אלץ אונטערן בעט.
 ער איז אזוי דערשראקן אז ער צימערט אזש מיט די אויערן.
 האט מען אים ארויסגעשלעפט פון דארטן. האט מען אים געהייסן
 שטיין אינמיטן שטוב אנטקעגן נחן מיטן באַנדאזשירטן פוס. האט
 לאבזיק געקוקט אויף נחן און געפינטלט מיט ביידע אייגעלעך. האט
 היימי דערציילט פאר די קינדער, וואס עס איז געשען. זיינען די
 קינדער געווען שמארק אויפגעקאכט.
 האט היימי געפרעגט, וואס דארף מען טאן לאבזיקן פאר אזא
 זאך. האט מען גערעדט און גערעדט און באשלאסן...

וואס מען האט באשלאסן ווייס ניט לאבזיק. נאָר אלע קינדער זיינען מיטאמאל אַוועק, און ס'איז געוואָרן אַזוי שמיל אין הויז.

שטייט לאבזיק און ווייס ניט וואָס צו טאָן. זעט ער ווי מוליק זעצט זיך לייענען אַ בוך. וויל ער אים איבערבשמען, לויפט ער צו צו אים און וויל אים אַ לעק טאָן. דרייט מוליק אַוועק דעם קאָפּ פון אים. לויפט לאבזיק צו דער מאַמע מאַלין און וויל איר אַ לעק טאָן, דרייט אויך אַוועק די מאַמע מאַלי איר קאָפּ פון אים.

אַט דאָס איז טאַקע געווען די שמראַף פאַר אים. די קינדער האָבן אָפּגעמאַכט, אַז אַ גאַנצע וואָך טאָר קיינער ניט אויסרעדן קיין וואָרט צו לאבזיקן.

מאַלט אייך, וואָס לאבזיק האָט געפילט אין דער וואָך איז גאַרניט צו באַשרייבן. אַבער ווי גרויס איז געווען זיין פרייד, ווען די וואָך פון זיין שמראַף האָט זיך געענדיקט.

אַבער מערער וועט ער שוין ניט בייסן קיין שוואַרצע ינגלעך, וואָס משעפען אים ניט. אַ, ניין!

פאַרשטיי די ווערטער:

תיכף (טייקעף) — באַלד

האַנטעך — towel

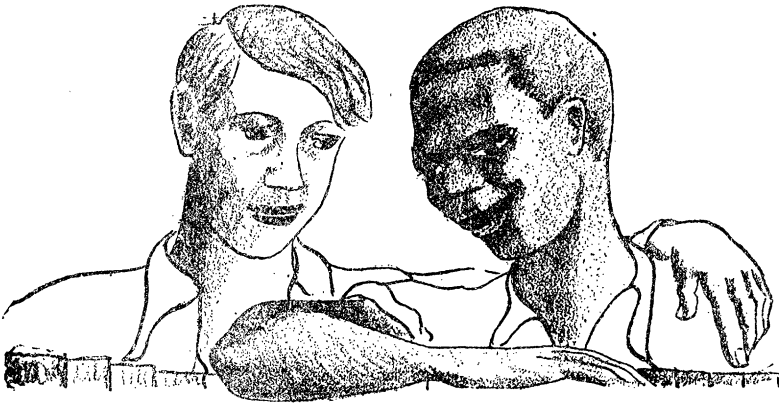
שמראַף — penalty

געקרייזלמע האָר — curly hair

סימן — צייכן

מבע (טעוו) — געוואָן — habit

נח (נויעך) — Noah

די מעשה פונעם נעגערל מיטן שלעגערל
 • ז. וויינפער

אזוי א לייענט זיך די מעשה
 פונעם נעגערל און שלעגערל.
 די הויט פון שלעגערל — א ווייסע
 און א שווארצע ביי דעם נעגערל.

אמאל איז געווען א נעגערל
 מיט צוויי טרויעריקע אויגן.
 אמאל איז געווען א שלעגערל
 מיט א שארפן עלנבויגן.

האָט ליב געהאַט דאָס שלעגערל
 מיטן שאַרפן עלנבויגן
 א שטורכע מאָן דאָס נעגערל
 אין די גרויסע, שוואַרצע אויגן.

וואָס זשע האָט דאָס שלעגערל
 מיטן שאַרפן עלנבויגן
 געהאַט צום גוטן נעגערל
 מיט די טרויעריקע אויגן?

נאַרניט האָט דאָס שלעגערל
 געהאַט צום גוטן נעגערל
 מיטן שאַרפן עלנבויגן
 מיט די טרויעריקע אויגן.

די הויט פון שלעגערל — א ווייסע
 און א שווארצע ביי דעם נעגערל —
 א טרויעריקע איז די מעשה
 פונעם נעגערל און שלעגערל.

א גערעכטער משפט...

אמאל האט אין גריכנלאנד געלעבט א קעניג. אלעקסאנדער האט ער געהייסן. מ'האט אים אויך גערופן אלעקסאנדער דער גרויסער. און כאטש ער איז נאך געווען זייער יונג, האט ער אבער כסדר געפירט מלחמות, איינגענומען פיל לענדער, און געוואלט ווערן דער הערשער איבער דער גאנצער וועלט.

איין מאל, איז ער געקומען מיט זיינע ארמיען ערגעץ אין א לאנד אין אפריקע. די איינוואוינער פון יענעם לאנד — פרידלעכע מענטשן, האבן זיך זייער שטארק דערשראקן און האבן באשלאסן זיך אונטער-צוגעבן.

דער קעניג פון יענער מדינה איז ארויס מקבל-פנים זיין אלעקסאנדער, און האט אים אנטקעגנגעטראגן א גאלדענע טאץ. אויף דער טאץ — גאלדענע חלות, גאלדענע עפל, און גאלדענע מילגרוימען. ווען אלעקסאנדער האט דאס דערווען, האט ער זיך געוואונדערט און גע-פרעגט:

— עסט מען ביי אייך חלות און פרוכט פון גאלד?

— און ביי אייך אין לאנד פעלט דען ברויט און פרוכט? צו וואס-זשע זיינט איר געקומען צו אונדז אוועקנעמען אונדזער לאנד?
— דו האסט רעכט — האט געענטפערט אלעקסאנדער — איך וועל אייער לאנד ניט אוועקנעמען. דערלויבט מיר נאר זיך צו בא-קענען מיט אייערע געזעצן און פירונגען.

און אזוי ווי די צוויי קעניגן שמועסן זיך אזוי, קומען אן צוויי מענטשן צום קעניג זיך משפטן.

— גרויסער קעניג — האט איינער געמענהט — איך האב ביי דעם דאזיקן מענטשן אפגעקויפט א שטיקל פעלד. אז איך האב אפ-געראמט די שטיינער פונעם פעלד, האב איך אונטער די שטיינער געפונען אן אוצר. וויל איך אים דעם אוצר אפגעבן, וויל איך האב דאך נאר געקויפט דאס פעלד, ניט דעם אוצר. איך וויל ניט דעם אוצר, וויל ער געהערט ניט צו מיר.

און דער צווייטער מענהט:

— איך האב אים פארקויפט דאס פעלד מיט אלץ, וואס אין דעם.

איז דער אוצר דינער און ניט מיינער. נעם אים זיך.

אויסהערנדיק ביידנס מענות, ווענדט זיך דער קעניג צו איינעם

פון זיי:

— האסטו א זון?

— יא! — ענטפערט יענער.
 — האסטו א מאכטער? — פרעגט דער קעניג דעם צווייטן.
 — יא! — ענטפערט יענער.
 — אויב אזוי, זאלן זיי ביידע חתונה האבן — זאגט דער קעניג
 — און דעם אוצר גיט אפ צו אייערע קינדער.
 ווי אלעקסאנדער האט דערהערט דעם פסק, איז ער שטארק
 דערשטוינט געווארן.
 — האב איך אפשר ניט ריכטיק געארטיילט? — האט געפרעגט
 דער אפריקאנער קעניג — און ווי אזוי וואלסטו אין דיין לאנד גע-
 פסקנט אין אזא פאל?
 — ביי מיר — ענטפערט אלעקסאנדער — וואלט איך געהייסן
 אט די ביידע משוגעים אפהאקן די קעפ, און דעם אוצר איבערגעבן
 צו דער מלוכה.
 — אזוי גאר? — וואונדערט זיך דער אפריקאנער קעניג — זאג
 זשע מיר: שיינט אין אייער לאנד די זון?
 — געוויס — ענטפערט אלעקסאנדער.
 — און רעגנט אמאל ביי אייך?
 — אוודאי!
 — זיינען אין אייער לאנד פארצן שאף, קעלבלעך און אנדערע
 כהמות?
 — געוויס — ענטפערט אלעקסאנדער און קוקט אים אן א פאר-
 וואונדערטער.
 — אויב אזוי, איז שוין רעכט! — זאגט דער אפריקאנער קעניג
 — אין אייער לאנד שיינט די זון, און עס גייט דער רעגן, נאר צוליב
 די אומשולדיקע שאף און קעלבלעך, איר מענטשן, האט דאס זיכער
 ניט פארדינט...

(אגדה)

ליכטיקער מאָרגן

• נחום ווייסמאן

ליכטיקער מאָרגן מיט זוניקע טעג,
מיר הערן דיין אַנקום פון ווייטן.
מיר ווייסן, דו שיינסט שוין אויף ערגעץ אַ וועג,
אַ וועג צו אַ מאָרגן אַ באַנייטן.

ס'קאָן מער נישט וועלט שוין דערמאָגן די קייט!
מיר וועלן נישט וואַרטן גענארטע!
ס'בליען שוין ערגעץ די בלאַמען אין בייט
און קנאַספּן זיך עפענען צארטע...

אַ ליכטיקער מאָרגן מיט זוניקע טעג,
מיר הערן דיין אַנקום פון ווייטן:
איז שיקן מיר איצט דיר אַ גרום אין דיין וועג —
אַ גרום צו אַ מאָרגן אַ באַנייטן! ...

די טייטש פון ווערטער:

blossoms — קנאַספּן

soft — צארטע

greetings — אַ גרום

arrival — אַנקום

באַנייטן — נייעם

somewhere — ערגעץ

chain — קייט

א וואָרט צו די לערער

„מײן בוך - דריי“ איז דאָס דריטע אין אַ סעריע פון נייע לייענ־ און אַרבעט־ביכער, וואָס די קינדער־שולן פון יידישן פראַטערנאַלן פּאַלקס־אַרדן האָבן אָנגעהויבן אַרויסגעבן אין 1944.

„מײן בוך - דריי“ איז געצילט פאַרן דריטן קלאַס פון דער עלעמענטאַר־שול, ד.ה. פאַר אַ תלמיד וואָס איז שוין דורכגעגאַנגען אַ מינימום פון צוויי יאָר לימודים אין דער יידישער שול.

כאָטש דאָס בוך איז ניט איינגעטיילט אין באַזונדערע אָפטיילונגען, קאָן דער לערער אָבער לויכט אַרויסשילן די טעמאַטישע גרופירונגען, אַרום וועלכע דאָס בוך איז געבויט (די שול, דאָס קינד, יידישע יום־טובים, מלחמה און פאַשיזם, יידן אין פאַרשיידענע לענדער, דער ערשטער מאַי, אַרבעט און דאָס לעבן פון די אַרבעטער, אַמעריקע און אַז.ו.ו.). פאַרשטייט זיך, אַז די לידער און מעשות דאַרפן דערגאַנצט ווערן מיט אַ שמועס, כדי צו פאַרפעסטיקן ביי די קינדער די באַגריפן וואָס דער ליטעראַרישער מאַטעריאַל דייט בלוויז אָן.

די קנאַפּע צוויי הונדערט אַרבעטן, וואָס גייען אַריין אין בוך, זיינען אַ נאַטירלעכער באַשטאַנד־טייל פון לערן־יאָר און דאַרפן ברײט אויסגענוצט ווערן. די איבונגען נעמען אַריין אין זיך די גראַמאַטישע און לעקסישע באַגריפן, וואָס דאַרפן דעם קינד ווערן אייגן אין משך פון דריטן לערן־יאָר. ס'איז פון גרויס וויכטיקייט, אַז דער לערער זאָל זיך נישט יאָגן מיטן בוך און ניט באַטראַכטן די שפראַך־אַרבעטן ווי סתם אַ צוגאַב־מאַטעריאַל, נאָר ווי אַן עיקרדיקער טײל פון דעם גאַנצן לערן־פראַגראַם. דער שפראַך־מאַטעריאַל דאַרף באַאַרבעט ווערן סיי שריפטלעך און סיי מינדלעך, און דער לערער דאַרף לייגן אַ סך געוויכט, אַז דעם קינדס שפראַך־אוצר זאָל באַדייטנדיק פאַרגרע־סערט ווערן.

די ענגלישע פאַרטייטשונגען צום סוף פון לייענ־מאַטעריאַל דאַרפן העלפן אַנטוויקלען דאָס זעלבסט־לייענען ביים קינד, סיי אין דער היים און סיי דורך שטיף לייענען אין קלאַס.

די נאַציאָנאַלע שול־ און קולטור־קאָמיסיע דריקט אויס איר האַרציקסטן דאַנק דעם שרייבער און לערער משה שיפריס, וועלכער האָט אוועקגעגעבן אַזויפיל מיזאַמע אַרבעט, כדי צו העלפן פאַרענדיקן דאָס בוך און עס צוגרייטן צום דרוק. אַ דאַנק זיין נאָענטער מיטאַרבעט איז מעגלעך געווען דאָס בוך צו פאַרפּולקומען. אונזער דאַנק צו דער נאַציאָנאַלער פּעדאַגאָגישער קאָמיסיע פון די אַרדן־שולן, וועמעס ווערטפּולע אָנווייזונגען האָבן געהאַלפן פאַר־בעסערן און פאַרגאַנצן דאָס בוך.

נאַציאָנאַלע שול־ און קולטור־קאָמיסיע

פון יידישן פראַטערנאַלן פּאַלקס־אַרדן.

א. גאַלדבערג, דירעקטאָר

אִינְהַאַלֶט

זייט

3	שנייער וואסערמאן	גוטמאָרגן!
4	(אגדה)	די בעסטע סהורה
5	דוד האַפּשטין	צום נייעם לערן־יאָר
6	מאַרק טוויין	מאַנטיק
10		שפּראַך
11	אברהם ריזען	האַרבסט
12	(אגדה)	דאָס קלוגע יינגעלע
13	בצלאל פּרידמאַן	סוף־זומער
14	לויט האַוואַרד פּאַסט. מ. מ'ן	אַ יום־כּפּור אַוונט
16		שפּראַך
17	וואָלף יונג	נאַטע גייט אין שפּיז־קרעמל
18		שפּראַך
19	א. גאַלדבערג	אַ מעשה מיט אַ יינגל
24	שנייער וואסערמאן	ווייל אַ באַבע איז אזוי
25		שפּראַך
26	(אגדה)	צוויי ברידער
28	משה שיפרים	דער ווינט
29	מאַני לויב	דאָס ליד פון ברויט
31	משה שיפרים	צוויי סוכות
36		שפּראַך
37	ז. וויינפער	אַ שפּיל אין גראַמען
38		שפּראַך
39		שפּראַך
40	פרומע שרה	אַ פּרייז־פּייט
43	ב. נוטיאַנסקי	אַט אזויאַ שרייבט זי, שרה
44		שפּראַך
46	א. גאַלדבערג	אַ יינגל פון קאַבריני בולוואַרד
51		שפּראַך
52	ל. בערקאָוויטש	אַ קעסטלע מיט פאַרבן
53		שפּראַך
54	ז. וויינפער	ווינטער
55		שפּראַך
56	מ. שיר	דאָס קלוגע פּאַסטעכל
59		שפּראַך
60	ע. ד'אַמיטשיס	אַ קויל שניי
63	שלום־עליכם	חנוכה־געלט
67		שפּראַך
69	י. גויכבערג	חנוכה
70	ב. נוטיאַנסקי	אויפן גליטש
71		שפּראַך
72	כאווער פאווער	דאָס שיסעלע מיטן בוימל
76		שפּראַך
77	י. ב. ביליין	שפּילן מיר אין קוילן שניי
78	יהואש	דער צויבערמאַן
80		ניין כעלעמער באַדן זיך
81		שפּראַך
82		שלמהם משפט

83	שפראך	די לוויה פון זשוס'פייגעלע
84	אייזיק פלאטנער	א ניריארקער בילד
89	אברהם ריווען	אן אומזיסטער חשד
90	לעאָן קאַברין	אַמעריקע, אונדזער היים!
95	נחום ווייסמאַן	חיים סאַלאַמאַן אין וואַלד פאַרדזש
96	לויט ערוק לוקאַס	אייברעהעם לינקאַלן
99	מאָרים ראָזענפעלד	ברידער
100	י. ל. פּרץ	ווען דער פּאַפּאַ סטרייקט
101	ז. ליבין	שפראך
104		מיין יינגעלע
105	מאָרים ראָזענפעלד	שפראך
106		מיטצי פליט אַהיים
107	י. א. ראָנטש	שפראך
111		מלחמה
112	אברהם ריווען	דאָס יינגעלע, וואָס האָט געראַטעוועט שלום-עליכמען
113	א. גאַלדבערג	שפראך
116		האָב איך מיר אַ מאַנטל
117	פאַלקס-ליד	ווען איך וועל גרויס ווערן
118	משה שיפרים	שפראך
122		פּרילינג
123	פּרץ מאַרקיש	אַ קריגעלע וואַסער
124	לויט מאָלסטאַי	שפראך
126		פּורים
127	משה שיפרים	די מעשה פון פורים
128	לעאָן עלבע	הלל
132	(אגדה)	איר האָט נאָך, קינדער ניט געזען?
133	א. ווערנעליס	שפראך
134		בענים סדר
135	דבורה פעסין.	יידיש: ג. לאַנדוי
140	משה שיפרים	משה
144	וואַלף יונין	אַ זיינערל
145		שפראך
146	נחום ווייסמאַן	שפראך
147		פּרילינג ווינטן
148	מ. סטרוגאַטש	דער שוואַרצער האָן
153		שפראך
154	לויט י. מנוח	דער יום-טוב פון די ביימער אין דגניה
156	מאָרים ראָזענפעלד	ווידער איז דער מיי געקומען
156	א. מייל	דער ערשטער מאי
158	מאָרים ראָזענפעלד	דער קאַנאַריק
159	כאווער פאווער	לאַבזיק און דער נעגער-יינגל
162	ז. וויינפער	די מעשה פונעם נעגערל מיטן שלעגערל
163	(אגדה)	אַ גערעכטער משפט
165	נחום ווייסמאַן	ליכטיקער מאָרגן
166		אַ וואַרט צו די לערער
167		אינהאַלט